

Далаягляд літаратуразнаўцы

6

Прыгоды вучняў у табары

11

Актрыса па спадчыне

13

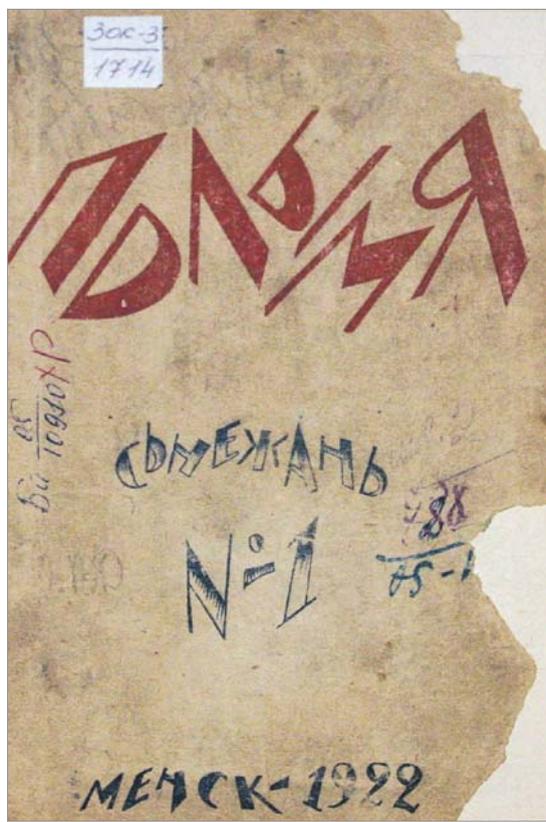
Спроба ідэнтыфікацыі

14

Формы святла

16

Фота Кастуса Дробова.

Такім часопіс «Полымя» пачаў прыходзіць да чытачоў.

З АГНЁМ У СЭРЦЫ

Найстарэйшы ў Беларусі літаратурна-мастацкі часопіс «Полымя» святкуе 95-годдзе

Янка Купала, Якуб Колас, Змітрок Бядуля, Цішка Гартны, Міхась Зарэцкі, Пятрусь Броўка, Максім Танк, Іван Шамякін, Іван Мележ, Янка Брыль... Гэтыя і іншыя вядомыя імёны засталіся ўпісанымі ў гісторыю часопіса. Прынцып юбілейнага года — не спачыванне на лаўрах, а максімальная ўключанасць у рабочы працэс, сцвярджае галоўны рэдактар выдання Алена Мальчэўская. Нават у такім салідным узросце «Полымя» не спяшаецца падводзіць вынікі, бо актыўна жыве і рухаецца наперад. І гэта не проста словы — стваральнікі часопіса пацвярджаюць сваю пазіцыю справамі. Не толькі насычанымі і якаснымі нумарамі выдання, але і святкаваннем 95-годдзя: адзначыць юбілей рэдакцыя «Полымя» вырашыла ў дзелавым фармаце. Пасля традыцыйных урачыстасцей адразу пяройдуць да справы — у Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі сёння зладзяць круглы стол «Літаратурна-мастацкае выданне ў сістэме культурных каардынат», куды запрошаныя прадстаўнікі Інстытута літаратуразнаўства імя Янкі Купалы НАН Беларусі, Нацыянальнага інстытута адукацыі, а таксама рэдактары часопіса «Полымя» розных гадоў і актыўныя аўтары выдання. Пра мінулае і сучаснасць часопіса, штодзённую працу і пошукі новых шляхоў напярэдадні юбілею распавялі вядучыя творчыя супрацоўнікі «Полымя».

Працяг на стар. 5 ►

Шэсць сапрана і бас:

чым запомніўся фінал мінскага опернага конкурсу?

Беларусь, Расія, Украіна, Армения, Францыя... Лепшыя з лепшых прайшлі адбор кампетэнтнага журы і выступілі перад беларускім глядачом разам са спрактыкаванымі опернымі спевакамі. На сцэне Вялікага тэатра Беларусі прагучалі новыя для сусветнай оперы імёны, і IV Мінскі міжнародны Калядны конкурс чацвёрты раз абраў сваіх пераможцаў.

Цікава, але Гран-пры конкурсу, як і летась, выправіўся ў Армению: пераможцам стаў бас Саргіс Бажбеук-Мелікян з арыянай хана Канчака з оперы А. Барадзіна «Князь Ігар». Узрушаны выканаўца распавёў, што прыйшоў да оперы толькі ў дваццаць год, але абяцае і надалей працаваць над сабой у гэтай сферы. Дарэчы, прыезд у Беларусь для Саргіса — справа асабістая, бо бабуля спевака нарадзілася ў нашай краіне.

Нягледзячы на тое, што ў фінале аказалася багата сапрана, журы вылучыла мужчынскія галасы. І прэмія адышла да барытона Сяргея Кайдалава (Расія), які прымераў на сябе вобраз Яўгенія Анегіна ў заключнай сцэне Таццяны і Анегіна адной з самых знакамітых опер Пятра Чайкоўскага. III прэмію падзялілі беларускі тэнар Аляксандр Гелах і расійскі барытон Канстанцін Сучкоў (расіянін ужо не першы раз спрабуе свае сілы на конкурсе ў Мінску). II прэмію таксама атрымалі дзве выканаўцы — сапрана Ксенія Бахрытдзінава (Украіна) і Марыя Галкіна (Беларусь). Для беларускай спявачкі сюрпрызы не скончыліся: генеральны дырэктар Вялікага тэатра Беларусі і старшыня журы конкурсу Уладзімір Грыдзюшка запрасіў Марыю Галкіну ў труп Вялікага тэатра Беларусі.

Фінал IV Мінскага міжнароднага Каляднага конкурсу вакалістаў паказаў, што любоў беларускіх глядачоў — з'ява пастаянная. Прыз глядацкіх сімпатый, як і ў 2016 годзе, заваявала сапрана Вялікага тэатра Беларусі Маргарыта Ляўчук. Яна разам з заслужаным артыстам Беларусі, лаўрэатам Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь Станіславам Трыфанавым прадставіла дуэт Вялеты і Жэрмона з оперы «Травіята» (дарэчы, сцэна была ўзятая з новай пастаноўкі Андрэйса Жаргаса, што ўваходзіць у рэпертуар артыстка). Выступленне Маргарыты Ляўчук упадабалі не толькі глядачы: спявачка атрымала і спецыяльныя прэміі ад міжнароднага журы.

Фота Таццяны Блахіной.

Пераможца конкурсу Саргіс Бажбеук-Мелікян (злева) у ролі Канчака (опера «Князь Ігар») у дуэце са Станіславам Трыфанавым.

Дар'я ЧАРНЯЎСКАЯ

Акіэнты тыдня:**краіна**

У Выдавецкім доме «Звязда» — свята. Часопіс «Полымя» адзначае юбілей. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў рэдакцыю з 95-годдзем выдання. «За час свайго існавання гэта найстарэйшае літаратурна-мастацкае выданне краіны адлюстравала гістарычны шлях беларускага народа, прадэманстравала нязменную адданасць высокім маральным і ідэйна-эстэтычным каштоўнасцям», — гаворыцца ў віншаванні. Кіраўнік дзяржавы адзначыў, што на старонках «Полымя» друкаваліся класікі Якуб Колас, Янка Купала, Іван Мележ, Максім Танк, Кандрат Крапіва, Пятрусь Броўка, Іван Шамякін, Уладзімір Караткевіч і іншыя вядомыя аўтары. «Сёння часопіс прадстаўляе багатую палітру твораў як вядучых майстроў роднага слова, так і прадстаўнікоў маладога пакалення. Дзякуючы «Полымя» па-беларуску загучалі лепшыя ўзоры сусветнай літаратуры», — канстатаваў Аляксандр Лукашэнка.

Прэзідэнт Беларусі 18 снежня падпісаў указ нумар 451, у адпаведнасці з якім 89 чалавек удастоены дзяржаўных узнагарод. Прадстаўнікі розных сфер дзейнасці ўзнагароджаны ордэнамі і медалямі за шматгадовую плённую працу, узорнае выкананне службовых абавязкаў, значны асабісты ўнёсак. Указам прысвоены ганаровыя званні. У прыватнасці, заслужаным дзеячам культуры Беларусі стаў галоўны рэдактар часопіса «Вясёлка» Уладзімір Ліпскі.

Новы год усё больш гучна заяўляе пра свой надыход. Кульмінацыйнай акцыяй «Нашы дзеці» па традыцыі стане галоўная ёлка краіны, свята пройдзе 28 снежня ў Палацы Рэспублікі. А днём раней адбудзецца яшчэ адна сустрэча, якая запомніцца яе ўдзельнікам назаўсёды. Пераможцаў школьных алімпіяд, юных наватараў і вынаходнікаў, выдатнікаў і самых актыўных пад Новы год запрашае ў госці Прэзідэнт — у Палац Незалежнасці. Месца, дзе праходзяць і савезназначальныя палітычныя перамовы і саміты, значныя эканамічныя нарады і сустрэчы з сусветнымі лідарамі, у пераднавагоднія дні напоўніцца святочнай атмасферай і ўтульнасцю.

А гэтымі днямі на вакзале станцыі Мінска-Пасажырскі выступіў Прэзідэнцкі аркестр. Сумесны музычны праект Беларускай чыгункі і Прэзідэнцкага аркестра пад кіраўніцтвам заслужанага артыста Беларусі Віктара Бабарыкіна адбыўся ў межах мерапрыемстваў з нагоды 155-годдзя Беларускай чыгункі. На працягу гадзіны гучалі сусветныя хіты і нацыянальныя мелодыі розных краін.

Духоўнасць і традыцыі працягваюць заставацца прыярытэтам грамадскасці і ўлад. Дні культуры В'етнама пройдуць у Мінску ў чэрвені 2018 года. Пра гэта паведаміў Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол В'етнама ў Беларусі Ле Ань падчас імпрэзы ў Доме дружбы, прысвечанай вынікам беларуска-в'етнамскага супрацоўніцтва за 2017 год. Пасольства ўдзяляе вялікую ўвагу сферы культуры. Дыпламат адзначыў, што істотны імпульс двухбаковым кантактам надаў візіт у Беларусь Прэзідэнта В'етнама Чан Дай Куанга, вынікам якога — падагульняльнае падпісанне пакета дакументаў.

Гарадскія ўлады Брэста працуюць над вяртаннем Брэсцкай (Радзівілаўскай) Бібліі на радзіму. Паводле старшыні гарвыканкама Аляксандра Рагачука, ёсць намер вярнуць у Брэст поўнае выданне Бібліі. У свеце цяпер налічваецца каля 70 экзэмпляраў у той ці іншай ступені захаванасці. Вядуцца перамовы з прыватнымі калекцыянерамі, каб грамадскі фонд, створаны да тысячагоддзя горада, выступіў заказчыкам або спонсарам гэтай унікальнай падзеі.

Памяць заўсёды з намі. Скульптурную кампазіцыю «Бабруйск — культурная сталіца Беларусі» сёння адкрылі перад гарадскім Палацам мастацтваў, паведамліў Бабруйскім гарвыканкам. Аўтар скульптуры — вядомы беларускі скульптар Аляксандр Шапо. Ён увасобіў у бронзе вобраз дзяўчыны, якая апануецца ў нацыянальны магільёўскі стылізаваны строй, а ў руках — на ручніку, упрыгожаным вышыўкай, — трымае разгорнутую кнігу — слаўны летапіс жыцця горада на Бярэзіне.

Агляд афіцыйных падзей ад Інесы ПЕТРУСЕВІЧ

У Саюзе пісьменнікаў**Беларусі****Са святам, палымянцы!**

Саюз пісьменнікаў Беларусі сардэчна віншуе творчы калектыў знакамітага часопіса «Полымя» з 95-годдзем.

На вялікім творчым шляху — добрыя здабыткі. Як вядома, знакавыя творы беларускай літаратуры ўпершыню былі надрукаваны менавіта на старонках часопіса.

Прыемна, што вы не забываеце адкрываць новыя імёны, тым самым умацоўваеце пераемнасць літаратурнага працэсу. І сёння часопіс вабіць разнастайнасцю жанраў. Грунтоўныя артыкулы па тэорыі і крытыцы літаратуры, творчыя партрэты — гэта вызначае змест часопіса, які дапамагае чытачу быць дасведчаным у сучасных тэндэнцыях развіцця літаратуры.

Жадаем далейшага творчага плёну! Няхай яшчэ ярчэй іскрыць на вашых старонках роднае беларускае слова!

Прэзідыум
Саюза пісьменнікаў Беларусі

Стасункі**УКРАІНА — БЕЛАРУСЬ:**

новае пагадненне аб культурным супрацоўніцтве

Днямі дырэктары Нацыянальнага музея Тараса Шаўчэнка Дмітро Стус (Украіна) і Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры Зміцер Яцкевіч падпісалі пагадненне аб супрацоўніцтве з мэтай паглыблення навуковых і культурных сувязяў паміж Украінай і Беларуссю. Прадстаўнік Пасольства Украіны дыпламат Паўло Траян зазначыў: «Музейшчыкі таксама дыпламаты, бо іх праца — гэта публічныя захавы кштальту такіх, якія мелі месца сёння. А гэта заўжды збліжае і яднае народы, узбагачае культуру».

Традыцыйна пры падпісанні дамоў аб міжнародным супрацоўніцтве абмяркоўваюць і найбліжэйшыя планы. Наступны год можа прынесці багата плёну ў галіне папулярнасці асобы Адама Міцкевіча ў абодвух краінах — плануецца шырока адзначыць 220-гадовы юбілей паэта. А такія падзеі заўжды спрыяюць пошукам і ўзбагачэнню ведаў, выяўленню новых звестак пра асобу. Нагадаю, у 1825 годзе паэт жыў у Адэсе, Еўпаторыі, вандраваў па Крыме, плёнам чаго было напісанне паэтычнага цыкла «Крымскія санеты».

Таццяна БУДОВІЧ-БАРАДУЛЯ

Мінскае гарадское аддзяленне СПБ запрашае:

23 снежня — на сустрэчу з Аленай Басікірскай у Цэнтр творчасці дзяцей Фрунзенскага раёна «Зорка». Пачатак а 12-й гадзіне.

26 снежня — на свята дзіцячай кнігі з удзелам Вольгі Таляро-нак у публічную бібліятэку № 13. Пачатак а 10.30.

26 снежня — на літаратурна-музычнае свята з удзелам пісьменнікаў у публічную бібліятэку № 13. Пачатак а 12-й гадзіне.

27 снежня — на паэтычна-музычнае свята з удзелам пісьменнікаў у беларуска-турэцкі літаратурны клуб «Дыялог сяброў» (вул. Крапоткіна, 89). Пачатак а 12-й гадзіне.

28 снежня — у Школу юнага паэта пры Мінскім гарадскім аддзяленні СПБ. Пачатак а 15-й гадзіне.

29 снежня — на сустрэчу з актрысай тэатра і кіно Антанінай Аксёнавай і прэзентацыю кнігі «Крутой маршрут» у Цэнтральную гарадскую бібліятэку імя Я. Купалы. Пачатак а 15-й гадзіне.

Знагоды**Скарыназнаўчы падарунак юбілейнаму году**

У выдавецтве «Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі» пабачыла свет аднатомная энцыклапедыя «Францыск Скарына».

Сотні артыкулаў расказваюць пра жыццё і творчасць беларускага легендарнага першадрукара, асветніка Францыска Скарыну. Лаканічныя і разам з тым ёмістыя тэксты адлюстроўваюць усе кнігі нашага вялікага прашчтура, іх змест, мастацкае аздабленне. Аўтары энцыклапедыі звяртаюць увагу на многія акалічнасці выдання кнігі, якія і цяпер уплываюць на свядомасць, вылучаюць асаблівую энергетыку ў дачыненні да многіх асветніцкіх працэсаў. Сярод аўтараў артыкулаў — Яўген Неміроўскі, Аляксей Каўка, Алесь Суша, Галія Фатыхава, Георгій Галенчанка, Галіна Кірэева, Канстанцін Усовіч, Вячаслаў Чамярыцкі, Ларыса Языковіч, Іван Чарота, іншыя дасведчаныя літаратуразнаўцы, мастацтвазнаўцы, гісторыкі, культуролагі, прадстаўнікі іншых навуковых галін. Усе сабраліся разам, каб намалюваць адпаведны сённяшняму стану скарыназнаўства, беларускага кнігазнаўства партрэт Францыска Скарыны ў прасторы і часе. Можна смела павіншаваць энцыклапедыстаў, што ў звязку з 500-годдзем беларускага кнігадрукавання і рэалізацыяй іншых праектаў пабачыла свет такая сапраўды ўнікальная кніга.

Асобная тэма многіх старонак персанальнай энцыклапедыі — асэнсаванне лёсу, творчасці беларускага і ўсходнеславянскага кнігадрукара ў іншаземнай прасторы. Таму прысутнічаюць у кнізе артыкулы пра адрасы і мясціны, якія знаходзяцца па-за межамі Беларусі. Як прыклад — «Ягелонская бібліятэка» (аўтар — Я. Неміроўскі, маскоўскі даследчык, маскоўскі скарыназнаўца). Менавіта ў гэтым адметным, слаўным кнігасховішчы захоўваюцца скарынаўскія выданні. А яшчэ ў гэтай бібліятэцы (заснавана ў Кракаве як бібліятэка ўніверсітэта ў 1364 годзе) ёсць матрыкульныя і прамактыўныя кнігі Кракаўскага ўніверсітэта з запісам аб паступленні Ф. Скарыны ў 1504 годзе ва ўніверсітэт і атрымання ім 10 кастрынчыка 1506 года вучонай ступені бакалаўра філасофіі. Многія артыкулы прысвечаны замежным даследчыкам і замежным перакладчыкам тэкстаў Ф. Скарыны. Гартаючы кнігу, разумеш, наколькі прыцягальная спадчына слаўтага ўсходнеславянскага першадрукара для многіх і многіх даследчыкаў і мастакоў слова. Акадэмік Нацыянальнай акадэміі навук Украіны Яраслаў Ісаевіч (1936 — 2010), загадчык аддзела Расійскай Нацыянальнай бібліятэкі ў Санкт-Пецярбургу, доктар гістарычных навук Мікола Нікалаеў, доктар гістарычных навук з Масквы Яўген Львовіч Неміроўскі (нарадзіўся ў 1925 годзе ў Крапіўніцкім, Украіна), расійскі культуролаг, славіст, кнігазнавец, доктар філалагічных навук Юрый Лабінцаў, рускі археограф, бібліяграф Канстанцін Калайдовіч (1792 — 1832), рускі пісьменнік, гісторык Мікалай Карамзін (1766 — 1826; ён параўноўваў пераклад Бібліі Скарына з іншымі перакладамі, у бібліятэцы Мікалая Міхайлавіча меліся скарынаўскія кнігі), польскі вучоны-лексікограф, доктар філасофскіх навук Самуіл Ліндэ (1771 — 1847), рускі гісторык Павел Строеў і шмат хто яшчэ з яркіх асобаў вучонага свету — персанажы энцыклапедычных артыкулаў.

Асобна вылучана тэма адлюстравання вобраза Ф. Скарыны ў выяўленчым мастацтве. Пра шмат каго з беларускіх мастакоў, скульптараў напісала мастацтвазнаўца Галія Фатыхава. Яна, здаецца, не прапусціла ніводнага беларускага жывапісца, графіка, які закрануў скарынаўскую тэму. Артыкулы пра мастакоў багата ілюстраваны рэпрадукцыямі іх работ. Гэта вылучае выданне сярод іншых падобнага роду даведнікаў, энцыклапедыі, пашырае прастору выкарыстання кнігі. Расказваецца ў энцыклапедыі і пра кампазітараў, пісьменнікаў, драматургаў, якія паспрабавалі стварыць вобраз першадрукара ў сваіх разнажанравых тэмах. Аўтары выдання, энцыклапедычныя рэдактары прайшлі вялікі шлях, каб нішто не ўпусціць, каб занатаваць літаральна кожнае імя, кожны варты ўвагі твор.

Энцыклапедыя выдадзена пры фінансавай падтрымцы і па заказе Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь. Наклад выдання — 1500 асобнікаў. Магчыма, і адпаведны сённяшняму часу наклад. Але ўсё ж — і пры ўмове развіцця сучасных электронных тэхналогій — мяркую, што Францыск Скарына варты болей шырокай увагі чытача.

Мікола РАЎНАПОЛЬСКИ

30 снежня — на сустрэчу з Валерыем Квілорыя падчас кніжнага кірмашу (вул. Даўмана, 17). Пачатак а 10-й гадзіне.

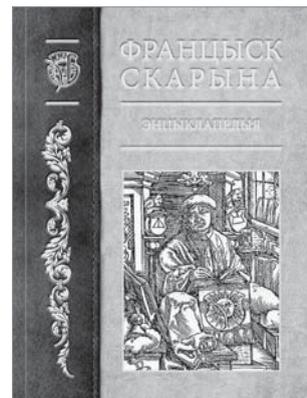
Брэсцкае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

22 снежня — у Школу маладога літаратара на прэзентацыю зборніка паэзіі студэнтаў Брэсцкага тэхнічнага ўніверсітэта «І фізікі, і лірыкі» ў офіс Брэсцкага абласнога аддзялення СПБ (пр-т Маішэрава, 75/1, п. 605). Пачатак а 18-й гадзіне.

28 снежня — на ўзнагароджанне пераможцаў абласнога конкурсу кароткага апавядання ў офіс Брэсцкага абласнога аддзялення СПБ. Пачатак а 16-й гадзіне.

Магілёўскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

28 снежня — на пасяджэнне літаб'яднання «Натхненне» «Літаратурная гасцеўня» з удзелам студэнтаў МДУ імя А. А. Куляшова. Пачатак а 12.30.

ПОВЯЗІ СЯБРОЎСТВА

праз прозу, паэзію і пераклады

Падчас Міжнароднага гуманітарнага праекта «Мінская ініцыятыва» абмеркавалі перспектывы развіцця культурнага супрацоўніцтва Беларусі, Расіі ды Украіны.

Праект «Мінская ініцыятыва» ладзіцца ў сталіцы Беларусі ўжо чацвёрты раз: упершыню сустрэча адбылася ў 2014 годзе, калі ўзнікла неабходнасць падтрымаць культурныя стасункі паміж славянскімі краінамі. У першую чаргу праект — гэта пляцоўка для дыскусій паміж творцамі, якія імкнуцца кантактаваць адно з адным. Спецыяльны прадстаўнік Прэзідэнта Расіі па міжнародным культурным супрацоўніцтве Міхаіл Швыдкой падчас цырымоніі адкрыцця IV Канферэнцыі «Мінскай ініцыятывы» нагадаў пра дасягненні праекта ў мінулыя гады (як прыклад — культурна-мастацкі праект «Тры Сафіі», які аб'яднаў маладых мастакоў на пленарах каля Сафійскіх сабораў у Полацку, Кіеве і Ноўгарадзе) і выказаў думку, што «Мінская ініцыятыва» спрыяе развіццю і ўмацаванню культурных сувязяў паміж Беларуссю, Расіяй і Украінай. Супрацоўніцтва ідзе ва ўсіх сферах: у сакавіку 2018 года плануець прадставіць тэатральны праект з удзелам дзяцей з асаблівасцямі развіцця.

У Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі прэзентавалі альманах маладой прозы на трох мовах «Terra poetica» (рэдактары-ўкладальнікі — Леся Мудрак ды Андрэй Каровін), які пабачыў свет ва ўкраінскім выдавецтве «СА-МІТ-КНИГА». Гэта ўжо другі нумар «Terra poetica»: першы быў прысвечаны паэзіі аўтараў-пачаткоўцаў. Галоўная задача альманаха — пазнаёміць маладых літаратараў Беларусі, Расіі ды Украіны з творчасцю калег, стварыць сяброўскія повязі, як гэта было раней, калі паміж краінамі не існавала межаў. Арганізатары праекта спадзяюцца, што альманах дапаможа і ў перакладчыцкай дзейнасці.

Падчас IV Канферэнцыі «Мінскай ініцыятывы» падкрэслілі, што на мерапрыемствах такога кшталту фарміруецца і захоўваецца агульная інфармацыйная прастора. Зразумець тое, што адбываецца ў суседзяў, прасцей праз літаратуру: менавіта літаратары здольныя адчуць глыбінныя працэсы, у той час як масмедыя адлюстроўваюць канкрэтныя падзеі краіны.

Акрамя згаданай канферэнцыі, у межах Міжнароднага гуманітарнага праекта «Мінская ініцыятыва» прайшоў семінар перакладчыкаў, а таксама сустрэча пісьменнікаў са студэнтамі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта.

Дар'я ЧАРНЯЎСКАЯ

Кажаце, Холмс? Не, Станкевіч!

Амаль месяц 4-я студыя Дома радыё поўнілася таямнічай атмасферай далёкага XVII стагоддзя, у якім разгортваецца дзеянне гістарычнага дэтэктыва. Падзеі адбываюцца ў 1606—1609 гадах у Менскім ваяводстве. Атмасферу таго часу адновяць на Першым нацыянальным канале Беларускага радыё: 22 і 23 снежня ў 22.05 адбудзецца прэм'ера радыёспектакля ў 2-х частках «Злачынства і пакаранне на берагах Свіслачы» па п'есе драматурга Ягора Конева.

Работа з архіўнымі дакументамі дапамагла аўтару вывесці ў п'есе вобраз сапраўднага беларускага Шэрлака Холмса. Так назваў вядомага менскага суддзю Андрэя Станкевіча пісьменнік Уладзімір Караткевіч. На Першым нацыянальным канале Беларускага радыё 22 і 23 снежня ў 22.05 адбудзецца прэм'ера радыёспектакля ў 2-х частках «Злачынства і пакаранне на берагах Свіслачы» па п'есе драматурга Ягора Конева.

У галоўнай ролі суддзі Станкевіча — заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь Уладзімір Мішчанчук.

тысты Рэспублікі Беларусь У. Мішчанчук, А. Лясная, А. Душачкін, А. Шароў, народны артыст Беларусі А. Памазан, артысты А. Кавальчук, К. Яворская, І. Сідорчык, П. Еўтушэнка.

Галіна ШАБЛІНСКАЯ

Божае слова на роднай мове

Новы Заповіт у беларускім перакладзе прэзентавалі ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі

Гэта першае поўнае рыма-каталіцкае выданне Новага Заповіту па-беларуску. У межах прэзентацыі адбылася цырымонія ўзнагароджвання ганаровымі граматамі членаў Секцыі па перакладзе літургічных тэкстаў і афіцыйных дакументаў Касцёла Камісіі Божага Культу і Дысцыпліны Сакрамэнтаў пры ККББ і прадстаўнікоў выдавецтва «Про Хрысто», якія прымалі ўдзел у выданні кнігі.

Мітрапаліт Тадэвуш Кандрусевіч, звяртаючыся да прысутных, зазначыў, што першай друкаванай кнігай на ўсходнеславянскіх землях стала кніга не па матэматыцы, фізіцы, гісторыі, геаграфіі, філалогіі, эканоміцы ці медыцыне, але Біблія — адна з крыніц нашай веры. Арцыбіскуп прызнаў, што гэты факт вельмі важны і сутнасны: «Наш славы зямляк, як усходнеславянскі першадрукар, не імкнуўся да зямной славы і багацця, але выкарыстаў свае веды і атрыманы ад Бога дары з мэтай падарыць нашаму народу гадоўнае — Божае слова на роднай мове».

Паводле Мітрапаліта, Францыск Скарына ўжо пяць стагоддзяў таму разумеў важнасць абвясчэння Божага слова на роднай для беларусаў мове. «Дзякуючы гэтаму перакладу мы дазваляем Езусу сёння прамаўляць да нас, як Ён прамаўляў да сваіх суайчыннікаў 2000 гадоў таму», — дадаў арцыбіскуп.

Праца над перакладам ішла 15 гадоў. «Прымаючы пад увагу тое, што беларуская касцёльная мова, у тым ліку біблейная, знаходзіцца ў стадыі станаўлення і патрабуе ўдасканалвання, праца перакладчыкаў мела не толькі і не столькі тэхнічны, колькі, перадусім, творчы характар», — дадаў іерарх.

Мітрапаліт Тадэвуш Кандрусевіч прэзентуе Новы Заповіт.

Міра ІЎКОВІЧ

Высакародны вобраз справядлівага і непадкупнага ніякімі жыццёвымі спакусамі ўдзі Станкевіча — у цэнтры ўсёй мастацкай радыёдзей. Менавіта на такіх людзях трымаецца свет, якраз яны ва ўсе часы робяць гонар любой дзяржаве, вызначаюць ступень маральнасці грамадства. Па другі бок асноўнай калізій сюжэта — таксама рэальныя асобы, сёстры Марына і Раіна Дастаеўскія. Менавіта гэты беларускі род даў свету Фёдара Дастаеўскага.

Творчая група радыёспектакля: рэжысёр пастаноўкі А. Вінярскі, гукарэжысёр В. Бяляеў, рэдактар і кіраўнік праекта Г. Шаблінская.

Ролі выконваюць: заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь У. Мішчанчук, А. Лясная, А. Душачкін, А. Шароў, народны артыст Беларусі А. Памазан, артысты А. Кавальчук, К. Яворская, І. Сідорчык, П. Еўтушэнка.

Галіна ШАБЛІНСКАЯ

Люстэрка тыдня:

СВЕТ

Стала вядома, што фільм расійскага сэржысёра Андрэя Звягінцава «Нелюбоў» намінаваны на прэмію Галівудскай асацыяцыі замежнай прэсы «Залаты глобус» у катэгорыі «Лепшы фільм на замежнай мове». Кінастужка «Нелюбоў» з'явілася на экранах у 2017 годзе і адразу атрымала прызнанне крытыкаў. На рахунку фільма — прыз журы на Канскім фестывалі, перамога на фестывалях у Лондане ды Мюнхене, а таксама прызы ад Еўрапейскай кінаакадэміі. На думку Нацыянальнага савета кінакрытыкаў ЗША, «Нелюбоў» уваходзіць у лік пяці лепшых фільмаў 2017 года. Гэта пацвярджае і намінацыя стужкі на Оскар-2018 у секцыі замежнага кіно. Дарэчы, Андрэй Звягінцаў ужо мае «Залаты глобус»: гэтую ўзнагароду рэжысёр атрымаў у 2015 годзе за фільм «Левіяфан».

Узнакамітай парыжскай галерэі «Galerie FRANCIS BARLIER», што ў цэнтры галерэйнага квартала Avenue Matignon, дэманструюць арт-праект «Стол» ад вядомага беларускага мастака Рамана Заслонава, прадзюсара Віктара Лабковіча і кінарэжысёра Сяргея Талыбава. Сёлета арт-праект «Стол» прадстаўляў Беларусь на 57-й Венецыянскай біенале, дзе прыцягнуў увагу наведвальнікаў форуму і сусветай мастацкай супольнасці. «Стол» — гэта 32-хвіліннае відэа, што складаецца з міні-сцэн, якія бесперапынна змяняюцца на фоне нерухомай паверхні стала. Падчас урачыстага адкрыцця экспазіцыі пасол Рэспублікі Беларусь у Францыі Павел Латушка згадаў удзел беларускіх мастакоў ў фарміраванні Парыжскай школы жывапісу ды адзначыў важнасць прадстаўлення сучаснага беларускага мастацтва ў свеце.

Сёлета адзначае дваццацігадовы юбілей вядомы фільм Джэймса Кэмерана «Тытанік». З нагоды юбілею кінастужкі ў найбуйнейшых расійскіх гарадах — Маскве, Санкт-Пецярбургу ды Нова-Сібірску — пройдуць спецыяльныя паказы «Тытаніка» на мове арыгінала з рускімі субцітрамі. З моманту прэм'еры (якая, дарэчы, адбылася ў Токіа ў 1997 годзе) «Тытанік» паспеў набыць статус легенды сучаснага кінамастацтва: пабіў рэкорд па колькасці намінацый на «Оскар», дзе ў выніку атрымаў 11 заповітных статуэтак, дванаццаць год утрымліваў тытул самага касавога фільма, пакуль не быў ссунуты «Аватарам» таго ж Джэймса Кэмерана. «Тытанік» дапамог атрымаць сусветную вядомасць выканаўцам галоўных роляў Леанарда Дзі Капрыя і Кейт Уінслет.

Пасольства Беларусі ў Егіпце знаёміць замежнікаў з прадукцыяй «Беларусьфільма». Так, у Каіры трэці раз зладзілі «Вечар беларускага дакументальнага кіно». Гэтым разам егіпцяне пазнаёміліся не толькі з набыткамі беларускай дакументалістыкі, але і з жывапіснымі каштоўнасцямі: на экране паказалі фільм «Марк Шагал. Нерэальная рэальнасць». Акрамя фільма, гасцям вечара прадэманстравалі архіўныя фатаграфіі ды рэпрадукцыі работ мастака. Паслы іншых краін, акрэдытаваныя ў Егіпце, таксама ўпадалі імпрэзу і ўвогуле беларускае дакументальнае кіно.

Агляд цікавінак ад Дар'і ЧАРНЯЎСКАЯ

Ідзе падпіска на I паўгоддзе 2018 г.

«ЛіМ»	1 месяц	падпісны індэкс
Для індывідуальных падпісчыкаў	5 р. 20 к.	63856
Ведамасная падпіска	14 р. 60 к.	638562
Індывідуальная льготная падпіска для настаўнікаў	3 р. 60 к.	63815
Льготная падпіска для ўстаноў культуры і адукацыі	11 р. 00 к.	63880

22 снежня 95 гадоў спаўняецца Алене Васілевіч, беларускаму празаіку, заслужанаму работніку культуры БССР.

23 снежня — 95 гадоў з дня нараджэння Тамары Мацвееў (1922 — 1988), беларускага мастака дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва, скульптара.

23 снежня — 80 гадоў з дня нараджэння Міхаіла Пятрова (1937 — 2005), беларускага акцёра, народнага артыста БССР.

24 снежня — 110 гадоў з дня нараджэння Анатоля Шыбнёва (1907 — 1990), беларускага жывапісца, заслужанага дзеяча мастацтваў БССР.

24 снежня 70 гадоў адзначае Юрый Петухоў, беларускі жывапісец, графік.

25 снежня — 100 гадоў з дня нараджэння Таццяны Заранок (1917 — 2007), беларускай актрысы, народнай артысткі БССР.

25 снежня — 100 гадоў з дня нараджэння Мікалая

Зорына (супр. Табашнікаў) (1917 — 2003), беларускага артыста эстрады, заслужанага артыста БССР.

25 снежня — 90 гадоў з дня нараджэння Маргарыты Яфімавай (1927 — 2015), беларускага літаратуразнаўца, крытыка.

25 снежня 80-годдзе святкуе Барыс Герлаван, беларускі мастак тэатра, народны мастак БССР.

25 снежня — 75 гадоў з дня нараджэння Рыгора Данчанкі (1942 — 2013), беларускага плакатчыста.

26 снежня — 110 гадоў з дня нараджэння Монаса Манасзона (1907 — 1980), беларускага жывапісца.

26 снежня — 100 гадоў з дня нараджэння Яўгена Васілёнка (1917 — 1973), беларускага празаіка, паэта, перакладчыка.

26 снежня 80-гадовы юбілей святкуе Уладзімір Гніламедаў, беларускі крытык, літаратуразнаўца.

27 снежня — 95 гадоў з дня нараджэння Івана Сіўцова (1922 — 1959), беларускага празаіка, крытыка.

Зямля Тышкевічаў і Сыракомлі

На Міншчыне ёсць выдатны выбар мясцін для невялікай экскурсіі

У сучаснай Беларусі ўсе дарогі вядуць у Мінск! Едучы ў сталіцу па справах ці на адпачынак, заўсёды можна спыніцца ў вёсцы, якая мае адметную гісторыю.

ДУБРАВА, МАЛАДЗЕЧАНСКИ РАЁН

Вёска Дубрава — месца загадкавае. На думку гісторыкаў, людзі тут жылі яшчэ ў VII стагоддзі да нашай эры. Побач з вёскай ёсць гара, якую называюць Дзявочай. Тут знаходзяцца курганы, якія, верагодна, былі ўзведзены балтамі. Назва гары магла паходзіць ад літоўскага слова «Дзевас», што азначае «Бог». Старажылы памятаюць вялізны валун на гары, які ў народзе называлі Адамаў камень, побач з гарою ёсць тры крыніцы. Пра Дзявочую гару ходзіць шмат легенд...

Дубрава патрапіла ў летапісныя крыніцы ў 1453 годзе: Глябовічы, старажытны беларускі магнатскі род, збудавалі тут касцёл Унебаўзняцця Найсвяцейшай Панны Марыі.

У XVI стагоддзі Глябовічы, як і іншыя беларускія магнаты, перайшлі ў кальвінізм. У 1581 годзе мінскі кашталян Ян Янавіч Глябовіч для выхавання сваіх дзяцей запрасіў у Дубрава кальвініста Яна Ласіцкага, славу тага польскага гісторыка, бібліяграфа і пісьменніка. Шмат сваіх прац Ян Ласіцкі прысвяціў апісанню беларускіх гарадоў і вёсак, цікавіўся сямейнымі абрадамі, стравамі, традыцыйным адзеннем беларусаў.

Рэшткі касцёла ў Дубрава.

Напрыканцы XVIII стагоддзя Дубрава — уласнасць мінскага ваяводы Адама Хмары. Дзякуючы яму ў 1799 годзе тут быў пабудаваны новы цагляны парафіяльны касцёл. Архітэктарам стаў знакаміты італьянскі дойдлі Карла Спампані. Пасля паўстання Кастуся Каліноўскага касцёл перабудаваў пад праваслаўную царкву. А ў 1980-х гадах у вёску на ўборку бульбы прыехалі студэнты і... храм гарэў. Сёння касцёл у руінах.

Апошнімі гаспадарамі Дубрава былі шляхцічы Ваньковічы, якія збудавалі шыкоўны сядзібны дом. Дом той не захаваўся, затое ў вёсцы можна агледзець будынак, дзе жылі слугі Ваньковічаў, і бровар, дзе ў савецкія часы быў спіртавы завод. А яшчэ — будынак старой школы, якая ўзнікла за польскім часам па праграме Юзафа Пілсудскага.

Цяпер дубраўскія дзеці ходзяць у новую школу, перад уваходам у якую ўмацаваная шыльдачка ў гонар прыроднага ўдзельніка паўстання 1863 года Бенедыкта Дыбоўскага, які нарадзіўся зусім побач, у фальварку Адамарын.

СТАРАБАРЫСАЎ, БАРЫСАЎСКИ РАЁН

У 1102 годзе князь Барыс-Рагвалод заснаваў горад Барысаў на месцы, дзе цяпер знаходзіцца вёска Старабарысаў. Праз 25 гадоў у горадзе адбылася вялікая бітва, Барысаў быў спалены, а потым перанесены на 4 км уніз па Бярэзіне, дзе знаходзіцца і сёння. Барысаў лічыцца адзіным славянскім старажытным горадам, заснаваным на левым беразе ракі.

Росквіт Старабарысава пачаўся напрыканцы XVIII ст. У 1776 годзе Станіслаў Аўгуст Панятоўскі падараваў староства Барысаўскае разам з Барысавам кашталяну Міхалу Гераніму Радзівілу. Міхал Радзівіл размясціў сваю рэзідэнцыю ў барысаўскім замку. Неўзабаве Рэч Паспалітая была далучана да Расійскай імперыі, абачлівы Міхал Радзівіл захаваў большасць сваіх уладанняў, але Барысаў такі патрапіў у расійскую казну. З гэтай прычыны Міхал Геранімі перанёс рэзідэнцыю ў Старабарысаў, пабудоваў шыкоўны палац, заклаў парк і сад.

Падчас вайны 1812 г. у ноч з 13 на 14 лістапада ў Старабарысаве спыніўся Напалеон. Світа і штаб размясціліся ў палацы Міхала Радзівіла. Галоўны хірург напалеонаўскай арміі Ларэй узгадваў у мемуарах, што ў Старабарысаве яны ночылі ў вельмі шыкоўным, непараўнальнай прыгажосці палацы. Сам Напалеон абраў для начлегу дом кіраўніка маёнтка Корсака, які захаваўся да гэтага часу. Наступныя гаспадары абклалі хату цэглай і дабудавалі праваслаўную капліцу.

Старабарысаўскі маёнтак па спадчыне стаў уласнасцю ўнука Міхала Гераніма Радзівіла — Лявона Радзівіла.

Лявон служыў у расійскай арміі, меў добрае знаёмства з імператарскай сям'ёй Раманавых і прадаў Раманавым вёску Старабарысаў.

Мікалаі Мікалаевіч Раманавы ў другой палове XIX ст. пабудавалі на старым гарадзішчы палац у стылі класіцызму з элементамі мадэрну і пашырылі парк. Сцяжынку ў парку праклалі ў выглядзе царскай манаграмы. У 1902 годзе Раманавы адкрылі ў маёнтку амбулаторыю, і кожны чалавек, незалежна, селянін ён бедны ці гаспадар фабрык і заводаў, мог прыйсці і атрымаць медыцынскую дапамогу. Пры амбулаторыі была аптэка, у якой лекі выдавалі бясплатна, калі хто не мог набыць за грошы. У Старабарысаве захаваўся не толькі палац, але і шэраг гістарычных будынкаў.

Падчас Другой сусветнай вайны з чэрвеня 1941 г. у маёнтку знаходзіўся нямецкі штаб групы арміі «Цэнтр», і 4 жніўня 1941 г. сюды прылятаў Адольф Гітлер на важную нараду.

НОВЫ СВЕРЖАНЬ, СТАЎБЦОЎСКИ РАЁН

Некалі Новы Свержань і Стары Свержань зваліся проста Свержань. Тут была знойдзена стаянка людзей, якая датуецца III — VI тысячагоддзем да нашай эры. У летапісах Свержань згадваецца ў 1428 годзе, калі князь Вітаўт падарыў гэтае паселішча жонцы Ульяне. На той час тут была пераправа праз Нёман, ішла старадаўняя дарога з Менска на Наваградск і Бярэсце. Каб абараніць пераправу, князь Вітаўт узвёў абарончы замак бастыённага тыпу.

Свержань належаў вялікім князям да 1509 года. Пасля кароль Жыгімонт Стары падарыў яго разам з замкам магнату Івашку Літавору Храптовічу. Падчас бітвы з Маскоўскай дзяржавай Храптовіч трапіў у палон. Восем гадоў ён быў у няволі, але не перайшоў на бок Масквы. Калі ж Храптовіч вярнуўся на радзіму, Жыгімонт I прызначыў яго старастам драгічынскім і ўзнагародзіў рознымі землямі.

У канцы XVI стагоддзя Свержань належаў Мікалаю Радзівілу Сіротку. Ён запрасіў сюды італьянскага архітэктара Яна Марыя Бернардоні, каб пабудоваць касцёл. Храм быў узведзены ў 1588 годзе і па абрысах меў абарончы характар з элементамі готыкі. Калі праз стагоддзі тут пабываў Уладзіслаў Сыракомля, то запісаў, што свержаньскі касцёл вельмі багаты: прыгожыя драўляныя алтары, старажытныя абразы... За савецкім часам храм ператварылі ў склад, усе каштоўнасці зніклі. Толькі ў 1988 годзе касцёл вярнулі каталікам.

Сіротка падтрымліваў Брэсцкую унію 1596 года і нават быў адным з трох каралеўскіх паслоў на саборы ў Брэсце. Пабудоваўшы ў Свержані касцёл у гонар Святых апосталаў Пятра і Паўла, побач па праекце Яна Бернардоні ён узвёў уніяцкую царкву, якая дагэтуль захавала сваё сціплае аблічча эпохі Рэнесансу.

Касцёл Святых апосталаў Пятра і Паўла ў Новым Свержані.

Праўнук Сіроткі, Міхал Радзівіл па мянушцы Рыбанька, у 1739 годзе дамовіўся аб заснаванні пры царкве кляштару і семінарыі, а таксама стварыў у Свержані фаянсавую мануфактуру (фарфорню). Вытворчасць арганізавалі мясцовыя майстры, якія вывучалі сакрэты майстэрства за мяжой. У Свержані выраблялі сталовыя, аптэчны і нават літургічны посуд, фаянсавыя алтары для касцёлаў, дэкарацыйныя куфэркі, шкатулкі, бюсты старажытных філосафаў, кафлю для печы. Фарфорня хутка стала другой па значнасці ва ўсёй Рэчы Паспалітай, купцы забіралі з яе ўсё запар і везлі прадаваць за мяжу. Сёння ж у Беларусі амаль нічога з тых вырабаў не засталася, бо пасля рэвалюцыі 1917 года «панскія штучкі» бязлітасна знішчаліся.

Суднаходства на Беларусі пачыналася менавіта са Свержаня — адсюль віціны (невялікія рачныя судны) адпраўляліся да Балтыйскага мора. Некалі ў мястэчку будавалі віціны, грузапад'ёмнасць якіх даходзіла да 200 тон.

МІЛЬЧА, ВІЛЕЙСКИ РАЁН

Сваімі каранямі гэтая вёска ўрастае ў XVI стагоддзе. У 1643 годзе яна належала Яну Рудаміну-Дусяцкаму, які хвацка біўся і нядрэнна валодаў пяром. Ён быў

Царква Нараджэння Прасвятой Багародзіцы ў Мільчы.

удзельнікам многіх бітваў і апісаў у вершаванай форме Хацінскую бітву з туркамі.

За 1 км ад сённяшняй вёскі стаіць каплічка, і некаторыя кажуць, што старажытная Мільча была менавіта тут, але надарылася чума, і ўсіх выкасіла. Цяперашняя каплічка ўзведзена ў XX ст., побач з ёю — каменны слуп, рэшткі старой капліцы.

У 1800 годзе Мільча стала ўласнасцю ротмістра Міхала Тышкевіча. У Мільчы, відаць, неаднойчы спыняліся знакамітыя браты Яўстах і Канстанцін Тышкевічы. Яны праводзілі раскопкі, перапрашаліся ў сялянскае адзенне і збіралі беларускі фальклор. Канстанцін Тышкевіч напісаў кнігу «Вілія і яе берагі» (1871), дзе згадваецца і вёска Мільча.

Мільчанская царква была ўзведзена ў 1865-х гадах і асвечана ў гонар Нараджэння Прасвятой Багародзіцы, з'яўляецца помнікам архітэктуры рэспубліканска-рускага стылю. Перад Другой сусветнай вайной тут служыў святаром айцец Аляксандр Лапіцкі, а яго малодшы сын Расціслаў хадзіў у мясцовую школу. Напрыканцы 1940-х гадоў Расціслаў Лапіцкі стаў арганізатарам і кіраўніком падпольнага вучнёўскага руху на Мядзельшчыне.

ЧЫРВОНАЯ ДУБРАВА, КАПЫЛЬСКИ РАЁН

Чырвонай Дубровай вёска пачала звацца за савецкім часам. Раней яна мела назву Макраны, бо стаяла сярод балотаў.

У другой палове XVIII ст. гаспадаром вёскі быў пінскі харунжы Уладзіслаў Вайніловіч. Ягоны сын — герой кампаніі 1812 года Ксаверый Вайніловіч — збудаваў тут невялічкі палац. У сваю чаргу, сын Ксаверыя Юзаф стварыў у маёнтку выдатную гаспадарку. У макранскім парку стаяла цяпляца, дзе вырошчвалі ананасы. Адсюль іх везлі на продаж у Маскву, Пецярбург, Кіеў, Варшаву. Бізнес прыносіў немалы даход.

На экспарт ішло і масла, якое выраблялася на малочным заводзе (рэшткі будынка захаваліся дагэтуль). Напрыканцы XIX стагоддзя Макраны былі адным з найлепшых маёнткаў Міншчыны. Тут меліся млын і паравая піларама, а малаказавод быў механізаваны. У вёсцы налічвалася каля тысячы жыхароў, дзейнічала народнае вучылішча. На сродкі Юзафа Вайніловіча ў 1865 г. была пабудавана цагляная праваслаўная царква, асвечаная ў гонар Святога Юрыя. Была ў вёсцы і капліца-пахавальня роду Вайніловічаў.

Перад прыходам бальшавікоў Вайніловічы перабраліся ў суседнюю вёску Кунцаўшчыну, якая апынулася на тэрыторыі Польшчы.

ВІШНЯВЕЦ, СТАЎБЦОЎСКИ РАЁН

Сёння Вішнявец — невялікая вёска, а раней гэта было мястэчка са старажытнай назвай Гавязна. Вішняўцом яго сталі называць толькі з 1964 года.

Паселішча Гавязна вядомае з XVI стагоддзя. Уваходзіла яно ў склад Слуцкага княства і належала Аселькавічам, адной з галін Гедымінавічаў. У 1588 годзе князь Мікалаі Крыштаф Радзівіл Сіротка выкупіў Гавязну ў Аселькавічаў і перадаў сёстрам-бenedыкцінкам.

Кляштар бenedыкцінак месціўся ў Нясвіжы, а ў Гавязне сёстры трымалі вялікую гаспадарку. На пачатку XVII стагоддзя адной з сясцёр недалёка ад маёнтка быў знак у выглядзе крыжа, і на тым месцы пачалі будаваць касцёл. Нярод бenedыкцінак былі прадстаўніцы вядомых магнатскіх і шляхецкіх радоў: Войны, Нарбуты, Радзівілы, Тышкевічы... Кожная дзяўчына пры паступленні ў кляштар уносіла грашовы «пасаг». Таму касцёл узвялі хутка і асвяцілі ў гонар Святога Крыжа.

У 1740 на месцы касцёла з'явілася ўніяцкая царква, якая ў 1831 годзе была перададзена праваслаўным вернікам. Храм у гэтыхчым стылі перабудаваў, пра што вельмі смуткаваў Уладзіслаў Сыракомля, які родам з гэтых мясцін.

Царква Яна Хрысціцеля захавалася па сёння. Падчас Другой сусветнай вайны мястэчка Гавязна было знішчана. Засталіся толькі дзве хаты, але ў храм не патрапіў ні адзін снарад. Назва Гавязна ўтворана ад слова «гавець». Гавець — значыць рыхтавацца да таінства паяднання, да споведзі. А гэта вельмі шчыры стан душы...

Юрый ЖЫГАМОНТ

З АГНЁМ У СЭРЦЫ

— «Польмя» памятае ўсіх, хто зрабіў унёсак у нашу агульную справу, — распавяла галоўны рэдактар «Польмя» **Алена Мальчэўская**. — На жаль, згадаць усіх у дванаццатым юбілейным нумары часопіса немагчыма, але, напрыклад, на старонках з'явіцца літаратурны партрэт Кастуся Кірэенкі, які доўгі час узначальваў часопіс (а ў наступным годзе, дарчы, мы будзем святкаваць 100-годдзе з дня нараджэння пісьменніка). Таксама да 95-годдзя падрыхтавалі відэаролік, у якім чытачы могуць зазірнуць у рэдакцыю, пабываць на планёрцы, пабачыць рэдактараў у працоўнай атмасферы ды некаторыя рэдакцыйныя рарытэты і скарбы — напрыклад, сцяг часопіса «Польмя». На асобных супрацоўнікаў варта асабліва засяродзіць увагу: так, Марыя Міхайлаўна Гілевіч амаль 50 год працуе ў будынку на Захарава, 19, адзначылася ў «Польмі» і «ЛіМе».

— Што чакае чытача ў юбілейным нумары часопіса?

Алена Мальчэўская: «Юбілейны нумар мы зрабілі максімальна насычаным. У блоках «Проза» і «Паэзія» прадстаўлены пастаянныя аўтары «Польмя», галоўныя рэдактары, былыя і цяперашнія супрацоўнікі. Што тычыцца нападнення ўвогуле, то мы пастараліся, каб чытачам было цікава. Як і заўсёды, асабліваю цікавасць уяўляе архіўны блок».

Мікола Трус, кандыдат філалагічных навук, літаратуразнаўца: «Агульная інфармацыя пра часопіс «Польмя» даступная і ў інтэрнэце, і ў бібліятэках. Мы паспрабавалі «ажывіць» час, тыя грамадска-культурныя абставіны, калі ўзнікла «Польмя», 1920-я — 1930-я гады, паглядзець на даўнія факты па-новаму. Каб прадставіць чытачам нешта асаблівае, да супрацоўніцтва былі запрошаныя архівісты Беларускага дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва. Матэрыялы, якія яны прадставілі, напоўненыя невядомымі фактамі. Так, дырэктар архіва-музея Ганна Запартыка напісала артыкул пра гісторыю выдання «Спадчыны» Аляся Гаруна. Тут узнікаюць факты, звязаныя з літаратурнай сітуацыяй таго часу: кан'юнктура, праблемы, падыходы і г.д. Вядучы навуковы супрацоўнік БДАМЛМ Віктар Жыбуль распавёў пра літаб'яднанне «ТАВІЗ», якое расшыфроўваецца даволі гуліва: «Таварыства аматараў выпіць і закусіць» (доўгі час сумняваліся, ці існавала гэтае аб'яднанне ўвогуле), але тэкст атрымаўся і цікавы, і па-даследчыцку сур'ёзны. Перад намі не нейкая калялітаратурная сітуацыя з плёткамі і здагадкамі, — гэта факты, якія сведчаць пра беларускі пісьменніцкі неканфэрмізм 1920-х — 1930-х гадоў, пра што Віктар Жыбуль напісаў пераконаўча і абгрунтавана. Тэму навуковых публікацый падтрымлівае выкладчыца Полацкага дзяржаўнага ўніверсітэта Зоя Трацяк. Яе артыкул прысвечаны некаторым аспектам творчасці Цішкі Гартнага — чалавека, які мае непасрэднае дачыненне да гісторыі станаўлення часопіса «Польмя». У першае дзесяцігоддзе існавання выдання ім кіравала рэдакцыйная калегія, але Зміцер Жылуновіч займаў высокія пасады і непасрэдна меў дачыненне да грамадскай і культурнай сітуацыі таго часу».

— Кажуць, у дванаццаты нумар пойдзе невядомая раней публікацыя Якуба Коласа...

Мікола Трус: «Мы не перадрукоўваем класіку — гэта прынцып існавання любога часопіса, інакш страчваецца статус. Калі весці гаворку пра вядомых аўтараў, якіх ужо няма з намі, цяжка прадставіць чытачу нешта новае. Ідуць гады, аддаляюцца і страчваюцца архіўныя сведчанні, звязаныя з беларускімі класікамі — Якубам Коласам, Янкам Купалам, Максімам Багдановічам і інш. Здаецца, што ўсё магчымае ўжо даследавана, выдадзеныя

поўныя зборы твораў — але зборы ніколі не бываюць абсалютна поўнымі. Знаходзіцца нешта новае, і гэта вельмі добра, бо падвесці рысу пад нейкай тэмай, асабліва ў літаратуры, — не надта пачэсна, нават сумніўная місія. У часопісе прапанаваны нечаканы погляд на сітуацыю з удзелам Якуба Коласа ў нелегальным настаўніцкім з'ездзе, за што ён быў зняволены і некалькі гадоў правёў у турме ў Піншчалаўскім замку ў Мінску. Гэтая гісторыя вядомая праз значна палітызаваную прызму савецкіх часоў. Вера Міцкевіч, унучка Якуба Коласа і даследчыца яго жыцця і творчасці, выявіла новыя факты, якія сведчаць, што творца ў гэтай сітуацыі імкнуўся абараніць ад прысудаў не толькі сябе, але і сваіх калец. Ён напісаў артыкул у рускамоўную газету «Мінское слово», дзе па-іншаму прадставіў тыя падзеі: быццам нічога палітычнага ў іх на мэце не было. Артыкул разыходзіцца з афіцыйнай на доўгі час інтэрпрэтацыяй

нумары чытача чакае чарговае адкрыццё: венесуэльская літаратура гумарыстычнага кірунку ад цікавага аўтара Анібалы Насоа (пераклад з іспанскай мовы Рыгора Ляшука), які пазнаёміць з побытам і гумарам Венесуэлы. Вялікія планы па прадстаўленні замежнай літаратуры маем і на наступны год: у трох першых нумарах 2018 года будзе змешчаны раманы Тадэвуша Даленгі-Мастовіча «Пракурорка» ў перакладзе Веранікі Бандаровіч. Твор мае займальны сюжэт, які захопіць чытача так, як і знакамёты раманы таго ж пісьменніка «Знахар» (дарчы, экранізаваны). Спадзяёмся, па сюжэце «Пракуроркі» калі-небудзь з'явіцца фільм па-беларуску...»

— Што вылучае «Польмя» сярод іншых літаратурна-мастацкіх выданняў?

Мікола Трус: «Гістарычна склалася, што на старонкі «Польмя» трапляюць ужо сцверджаныя імёны, друкуюцца

Рэдакцыя часопіса «Польмя» сёння.

падзей, але выдатна ілюструе час і паказвае неадназначнасць жыцця, да таго ж Якуб Колас умеў паказаць думку з гумарам і досціпам. Гэты артыкул — сапраўднае адкрыццё. Ён не прадстаўлены ні ў адным зборы твораў Песняра. Некалі яго цытавалі даследчыкі, але цалкам тэкст ніхто не бачыў, бо гэтай газеты ў беларускіх архівах няма. Даследчыца звязалася з расійскімі архівамі, якія і скіравалі да нас патрэбныя выданні. Дзякуючы Веры Міцкевіч на старонках «Польмя» праз столькі год надрукоўваецца артыкул за подпісам класіка. У нумары падаецца сам артыкул на мове арыгінала, а таксама прадмова да яго».

Алена Мальчэўская: «Мы вядзем руплівую працу па архіўным кірунку, але і не забываемся на астатняе. Яшчэ адзін паспяхова кірунак — пераклады. Дастаткова згадаць наша апошняе дасягненне — румынскі нумар (№ 11, 2017), дзе прадстаўлена сучасная румынская літаратура, з якой беларускі чытач пазнаёміўся на беларускай мове».

Паэтка, перакладчыца, купалазнаўца Юлія Алейчанка: «Зараз у «Польмі» пераклады займаюць значнае месца. Мы знаёмім чытача з літаратурай краін свету, пашыраем перакладную геаграфію часопіса. Калі раней у выданні да перакладаў звярталіся час ад часу, то цяпер у кожным нумары «Польмя» прысутнічае адпаведная рубрыка. Калі кажам «Галасы свету», не пераболюем: выданне не абмяжоўваецца славянскімі літаратурамі. Выходзім і ў еўрапейскую прастору (былі надрукаваны пераклады з англійскай, нямецкай, французскай моваў), і ў азіяцкую (вялікі кірунак працы — пераклады з кітайскай). Перыядычна рыхтуем тэматычныя нумары, прысвечаныя літаратуры пэўнай краіны. Сёлета свет пабачылі сербскі і румынскі нумары. У юбілейным

сталыя аўтары. Наша задача — не апуськаць узнятую раней планку. Рэдактарская палітыка зараз дэмакратычная, але галоўнае, зразумела, — узровень твораў. Часопіс не замыкаецца на элітарнасці. Прыкладам, існавала рубрыка «Школьныя далягляды»: практычна дыскусійны клуб, развагі пра тое, з якімі праблемамі сёння сутыкаюцца і настаўнікі, і вучні. Тыя нумары сталі для многіх выкладчыкаў беларускай літаратуры настольнымі. Маюць цесны кантакт з часопісамі, якія працуюць з маладзейшай аўдыторыяй. Калі ў іх з'яўляецца сапраўды варты твор, які не адпавядае выданню па ўзросце аўтара, ён можа быць надрукаваны ў «Польмі»».

Юлія Алейчанка: «Да таго ж мы робім спецыяльныя выпускі, прысвечаныя маладым пісьменнікам. У 2014 годзе выхадзіў нумар, прысвечаны маладым паэтам, з вялікай прадмовай і развагамі пра шляхі сучаснай беларускай паэзіі. Сёлета мы друкавалі ўдзельніцу конкурсу «Першацвет» Арыну Гардзей з яе праявістымі творами».

Алена Мальчэўская: «Яшчэ больш сур'ёзна, чым у іншых выданнях, ідзе праца з навуковай часткай. «Польмя» — адзін з літаратурна-мастацкіх часопісаў, які ўключаны ў пералік выданняў Вышэйшай атэстацыйнай камісіі. Натуральна, што на нашых старонках з'яўляюцца навуковыя публікацыі. Ёсць праект «Кніга_log», дзе мы друкуем рэцэнзіі на манаграфіі».

Яшчэ робім візуальны праект, які рыхтуе мастак Міраслаў Шайбак. Гэта вокладкі «Польмя», прысвечаныя выбітным дзеячам беларускай літаратуры. Штомесяць з'яўляецца «твар часопіса», але ў юбілейным нумары адышлі ад прынятай канцэпцыі і прысвяцілі часопіс

«Польмя»... часопісу «Польмя»: каб падкрэсліць 95-годдзе выдання, з'явіцца адмысловы нацюрморт».

— Назва «Польмя» вядомая не толькі як перыядычнае выданне, але і як літаратурнае аб'яднанне. Ці ёсць зараз вакол часопіса згуртаванне аўтараў?

Алена Мальчэўская: «Кола пастаянных аўтараў вакол часопіса, безумоўна, ёсць, але назваць іх паўнаважным аб'яднаннем нельга».

Мікола Трус: «У 1920-я гады ў «Польмя» былі «канкурэнты» — тыя, хто працаваў на літаратурнай ніве. Але калі часопісы «Маладняк» і «Узвышша» ўзніклі як трыбуна аднайменных літаратурна-мастацкіх аб'яднанняў, то «Польмя» з'яўлялася агульнарэспубліканскім часопісам, не замкнёным на пэўнай групоўцы. У тым яго спецыфіка ад самага нараджэння: літаратурна-мастацкае аб'яднанне «Польмя» ўзнікла пазней за часопіс. У літаратуры заўсёды ёсць людзі, якія вызначаюць аблічча сучаснага літаратурнага працэсу, лепшыя аўтары свайго часу, і для нас гонар з імі супрацоўнічаць. Мы чакаем іх творы, часам нагадваем пра сябе, але «Польмя» не засяроджана на пэўных імёнах — гэта перашкодзіць любому выданню. Публікацыя ў часопісе даступная для ўсіх, але і рэдакцыя мае права выбару твораў».

— У часопісе шмат розных аўтараў, якія дэманструюць пэўны зрэд беларускай літаратуры. Што вы можаце сказаць пра сучасны літаратурны працэс?

Юлія Алейчанка: «У часопісе дакладна ілюструюцца актуальныя тэндэнцыі беларускай літаратуры. На старонках з'яўляецца і фэнтэзі, і традыцыйная проза і паэзія, і постмадэрновыя пошукі. У залежнасці ад узросту падпісчыкаў, ад іх уласных мастацкіх зацікаўленасцей запатрабаваны розныя жанры».

Алена Мальчэўская: «Некалькі гадоў таму было даследаванне, згодна з якім мы зрабілі літаратурны партрэт чытача «Польмя». Даследаванне паказала, што нашыя чытачы рознакаковыя: добра ведаюць і класіку, і сучасную літаратуру».

Юлія Алейчанка: «Беларускі літаратурны працэс перагукаецца з сусветным, толькі, мабыць, некаторыя тэндэнцыі даходзяць да нашай краіны трохі пазней. Як ва ўсім свеце, так і ў Беларусі папулярная літаратура нон-фікшн. Пра гэта сведчаць і публікацыі ў «Польмі». Напрыклад, некаторыя творы Уладзіміра Сцяпана маюць падзагаловак «Запісы з фэйсбуку». Друкаваўся дзённік Віктара Шніпа, што грунтуецца на яго штодзённых запісах і кантактах з рэальнымі людзьмі пад рэальнымі імёнамі».

Мікола Трус: «Калі вызначаць пэўныя спектры ў інтэлектуальным жыцці нашага часу, атрымаецца сур'ёзнае літаратуразнаўчае даследаванне. У гісторыі ёсць перыяды выбуховых, «рэвалюцыйных» сітуацый, калі ўзнікаюць новыя аб'яднанні, мастацкія кірункі, практыкуецца нават эпітаж у літаратуры (такое было ў дзесяцігоддзях гадах), але пастаянна жыць рэвалюцыяй ані грамадства, ані літаратура не могуць. Гэта не значыць, што літаратура перастае быць цікавай: наадварот, у час зацішша ідзе глыбінная перапрацоўка, асэнсаванне тых працэсаў, якія адбыліся. Таму і нашыя пісьменнікі розных пакаленняў (звычайна старэйшага ды сярэдняга) звяртаюцца да мінуўшчыны, вядуць працэс дэталёвага філасофскага асэнсавання жыццёвага матэрыялу. Часткай агульнай гісторыі беларускай літаратуры з'яўляецца і «Польмя»: інфармацыя і фактаў паводле выдання сабралася шмат, многа матэрыялаў, звязаных з часопісам, захоўваецца ў Нацыянальным архіве Беларусі, у БДАМЛМ. Па тэме гісторыі часопіса «Польмя» можна напісаць не адну дысертацыю».

Дар'я ЧАРНЯЎСКАЯ

Покліч лёсу і часу

З энергетыкай роднай зямлі

Дасягнуўшы пэўных вяршынь сацыяльнага, прафесійнага і чалавечага поспеху і сталення, асоба, тым не менш, імкнецца як мага больш пашырыць далягляд свайго «першамесца» ў гэтым свеце, каб адчуць знітанасць з лёсам сваіх продкаў, аднавяскоўцаў, калег па працы, соцыумам, нацыяй, чалавецтвам, каб больш арганічна ідэнтыфікаваць сябе ў свеце, часе і быцці, каб заставацца самім сабой і быць удзячнай людзям, якія сустрэліся на жыццёвым і культурным шляху самасталення.

Ва ўсёй эстэтычнай паўнаце і змястоўнасці мы можам прачытаць гэта ў цікавай, змястоўнай кнізе «Уладзімір Гніламёдаў: Заставацца сабой» з серыі «Асоба і час», якую выпускае выдавецтва «Чатыры чвэрці». Кніга выйшла ў 2012 годзе і была прымеркавана да 75-годдзя з дня нараджэння акадэміка НАН Беларусі Уладзіміра Васільевіча Гніламёдава. Час бяжыць хутка, і сёлета мы ўжо адзначаем 80-гадовы юбілей славнага навукоўца і пісьменніка.

Постаць выдатнага айчыннага гуманітарна-навукоўца, літаратуразнаўца, пісьменніка і крытыка, доктара філалагічных навук, прафесара, акадэміка, члена Саюза пісьменнікаў Беларусі Уладзіміра Гніламёдава займае адметнае і пачэснае месца ў беларускім літаратурным тэзаўрусе XX і XXI стагоддзяў.

Добра вядома, што час і месца нараджэння чалавека надаюць асаблівую афарбоўку і характар яго будучай біяграфіі. Па словах маці, час нараджэння будучага акадэміка супаў са святам каталіцкіх Калядаў, але метрыка ў вайну згарэла, і камісія па ўстанаўленні ўзросту запісала дату нараджэння «з палітычных меркаванняў» — 26 снежня 1937 года. Месцам нараджэння стала паляшук-дулебская вёска Кругель, што за дзесяць кіламетраў ад пасёлка Камянец, які гістарычна слаўны сваёй абарончай вежай-стаўпом.

З малых гадоў няўрымслівая і пазнавальная натура хлопчыка, як магніт, імкнулася прыцягнуць, увабраць і акумуляваць прыродна-гістарычную энергетыку роднага краю, а праз душэўную чуллівасць падлетка да магіі слова зведць і спазнаць неабдымную прастору вакольнага свету і чалавека ў ім.

Закончыўшы з сярэбраным медалём мясцовую сярэднюю школу, малады апантаны юнак жадаў паступіць у Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт на геалагічны факультэт. Аднак у выніку збегу абставін вымушаны быў падаць дакументы ў Брэсцкі педагагічны інстытут на філалагічны факультэт, дзе з захапленнем пачаў спазнаваць таямніцы мастацкага, вобразнага слова, разам з тым на ўсё жыццё захаваўшы цікавасць да вандравак і падарожжаў.

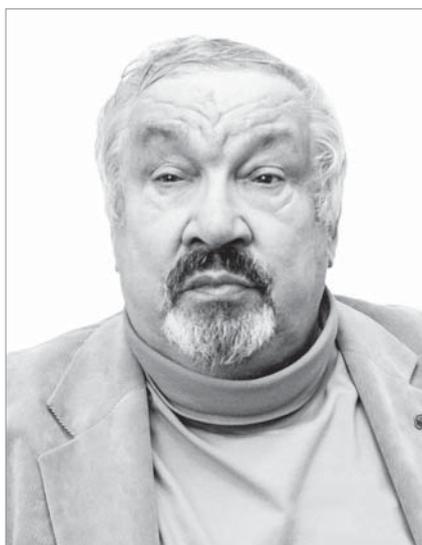
Пасля заканчэння інстытута ў 1959 годзе малады настаўнік нядоўгі час працуе на Берасцейшчыне завучам Тамашоўскага

дзіцячага дома і па сумяшчальніцтве на меснікам дырэктара Камароўскай сярэдняй школы. Затым, у 1959 — 1961 гадах, праходзіць нялёгкую і напружаную салдацкую службу ў войсках супрацьпаветранай абароны. Менавіта на гэты час прыпадае знакаміты эпізод «халоднай вайны» са збітым амерыканскім самалётам-разведчыкам У-2 непадалёк ад горада Свядлоўска (зараз Екацярынбург).

Пасля службы ў арміі, у 1962 годзе, прага да творчай літаратуры дзейнасці, трывала прывітава выкладчыкамі педінстытута, скіравала жыццёвую сцяжыну былога армейца ў аспірантуру Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы Беларускай акадэміі навук, дзе і будзе ў асноўным праходзіць жыццесталенне і жыццесцвяржэнне Уладзіміра Гніламёдава. Пасля паспяховага завяршэння навучання ў аспірантуры ён становіцца навуковым супрацоўнікам інстытута, а ўжо ў 1966 годзе абараняе кандыдацкую дысертацыю «Праблема традыцый і навацтва ў сучаснай беларускай лірыцы (1954 — 1965)».

З 1969 па 1976 гады Уладзімір Васільевіч на партыйнай рабоце. Працуючы інструктарам ЦК КПБ па пытаннях літаратуры, актыўна ўдзельнічае ў фармаванні рэспубліканскага літаратурнага працэсу. Але прага і жаданне да самастойнай рэалізацыі ў слове і літаратуры ніколі не пакідала творчую натуру дзейснай і крэатыўнай асобы. У 1976 годзе па запрашэнні новага дырэктара Інстытута літаратуры І. Я. Навуменкі, які падбіраў сваю каманду для працы ў акадэмічным інстытуце, Уладзімір Васільевіч зноў вяртаецца ў родны для яго Інстытут літаратуры, на пасаду намесніка дырэктара па навуковай працы. А з 1977 года па сумяшчальніцтве яшчэ становіцца і загадчыкам аддзела тэорыі літаратуры.

Плэнная праца ў асяроддзі таленавітых і знакамітых вучоных-літаратуразнаўцаў, такіх як А. Адамовіч, В. Івашын, В. Каваленка, П. Дзюбайла, М. Арочка, М. Мушыньскі, В. Жураўлёў і іншых, дазволіла Уладзіміру Васільевічу даволі хутка ўвайсці ў агульны напружаны рытм навукова-даследчага вывучэння тэорыі, гісторыі, паэтыкі і тэксталогіі айчынай літаратуры. У 1987 годзе ён паспяхова абараняе доктарскую дысертацыю

Фота Кастуся Дробіна.

Уладзімір Гніламёдаў.

«Сучасная беларуская паэзія: творчая індывідуальнасць і літаратурны працэс» і праз чатыры гады атрымавае ганаровае званне прафесара.

З 1997 па 2006 гады, амаль цэлае дзесяцігоддзе, Уладзімір Гніламёдаў — на пасадзе дырэктара адзінай у краіне акадэмічнай установы, якая займаецца шматаспектным даследаваннем праблем нацыянальнай і сусветнай літаратуры. Менавіта на гэты перыяд прыпадае падрыхтоўка і выданне Інстытутам літаратуры фундаментальнай навуковай працы «Гісторыя беларускай літаратуры XX стагоддзя ў 4-х тамах і шасці кнігах» (1999 — 2014), якая сталася плёнам даследчыцка-навуковых дасягненняў лепшых літаратуразнаўчых сіл Беларусі пад агульнай каардынацыяй і кіраўніцтвам Інстытута літаратуры. У гэтым маштабным даследаванні паказаны найважнейшыя дасягненні нашага прыгожага пісьменства за апошнія стагоддзе, зроблена паспяхова аналітычная апраца мастацкага тэзаўруса нашага пісьменства і літаратурнага працэсу. Між іншым такой абагульняльнай і грунтоўнай працай пакуль не могуць пахваліцца нашы ўсходнеславянскія суседзі.

У 2003 годзе Уладзіміра Васільевіча абіраюць акадэмікам НАН Беларусі. На цяперашні момант ён працуе на пасадзе галоўнага навуковага супрацоўніка Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі, куды на правах філіяла ўваходзіць і Інстытут літаратуразнаўства імя Янкі Купалы, адначасова займаючы пасаду старшыні савета па абароне доктарскіх і кандыдацкіх дысертацый у галіне літаратуразнаўства. Ён член праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі, член рэдкалегіі многіх цэнтральных дзяржаўных выданняў у галіне культуры мастацтва, мовы і літаратуры.

У апошнія два дзесяцігоддзі праявілася творчасць Уладзіміра Васільевіча сталася

ўнікальнай літаратурна-мастацкай з'явай нашай літаратуры. У Гніламёдаў, амаль без папярэдняй стылістычнай падрыхтоўкі праз менш дробныя праявы формы апавядання і аповесці, адразу паспяхова рэалізаваў свой талент у авалоданні жанрам рамана і вельмі хутка заняў у сучасным беларускім літаратурным працэсе прыкметнае і сталае месца.

За адно дзесяцігоддзе У. Гніламёдаў выдае эпапейную сямейную хроніку з шасці раманаў «Валошкі на мяжы» (2004), «Уліс з Прускі» (2006), «Расія» (2007), «Вяртанне» (2008), «Вайна» (2010), «Пасля вайны» (2014 — 2015). Галоўны герой — беларускі селянін Лявон Кужаль, прататып якога — дзед героя нашага артыкула. Сёлета раман «Россия» быў надрукаваны ў перакладзе на рускую мову.

Усіх, хто добра ведае Уладзіміра Гніламёдава, перш за ўсё ўражвае моц энцыклапедычных ведаў, манера заўсёды паважнай, змястоўнай гутаркі з суразмоўцам, незалежна ад яго статусу, дзівіць характар яго маштабнага, стратэгічнага мыслення, якое ўражвае адначасна незвычайнай гібкасцю, лабільнасцю, пры наяўнасці незалежнага і грунтоўнага спосабу разумення праблем, што дазваляе хутка схопліваць сутнасць навуковай і жыццёвай думкі і сітуацыі суразмоўцы і апанента дзеля дапамогі ў прыняцці таго ці іншага важнага рашэння.

Ён чула і глыбінна разумее логіку развіцця гуманітарнай навукі, адчувае пульс сучаснасці, цудоўна разбіраецца ў сістэме ўнутраных законаў, разумеючы, што навуцы і мастацтву патрэбны свабода думкі і самавыяўлення, сіла боскага натхнення, а залішні бюракратычны ціск і начытніцтва не могуць у поўнай меры спрыяць прафесійнаму росту і развіццю навукоўцаў.

Уладзімір Васільевіч заўсёды з разуменнем ставіўся да жыццёвых праблем супрацоўнікаў, падтрымліваў іх навуковыя ідэі і творчыя ініцыятывы, дапамагаў маладым навукоўцам увайсці ў цікавы, але разам з тым такі складаны свет літаратуры. За свой літаратуразнаўчы куратарскі век ён падрыхтаваў каля 40 кандыдатаў і 4-х дактароў філалагічных навук. Трэба адзначыць уласцівае яму ўнікальнае ўменне заспакоіць маладога навукоўца, добразычліва прыняць да сэрца яго клопаты і довады, шчыра лічыцца з яго ўнутраным, можа, пакуль толькі эмацыянальным, суб'ектыўна-наіўным поглядам на навуковую праблему, лічыцца, здавалася б, нават з дробным жаданнем суразмоўцы, тактоўна ставіцца да яго, можа, не зусім слухных перакананняў, каб затым спакойна выказаць свой пункт гледжання на гэта конт, які ты можаш узяць толькі на паверку, ужо зрабіўшы свой самастойны і абдуманы выбар.

Ігар ШАЛАДОНАЎ

«Я да цябе прапісаны, мой край...»

Менавіта гэтыя ўзнёслыя словы былі лейтматывам музычна-паэтычнай імпрэзы вядомага паэта Міколы Шабовіча, якая адбылася ў мінскай бібліятэцы № 1 імя Л. М. Талстога. Удзельнікамі ўрачыстасці сталі сябры, калегі, вучні Міколы Віктаравіча — кандыдата філалагічных навук, дацэнта кафедры беларускага мовазнаўства БДПУ імя М. Танка, лаўрэата Рэспубліканскай літаратурнай прэміі «Залаты Купідон», старшыні секцыі сатыры і гумару Саюза пісьменнікаў Беларусі.

На вершы паэта створана больш за 180 песень, у тым ліку такімі кампазітарамі, як У. Буднік, В. Іваноў, А. Елісеенкаў, А. Атрашкевіч, М. Яцкоў і іншых. З песняй Алена Атрашкевіч «Я чакаю цябе» спявачка Таццяна Валахановіч заваявала Гран-пры на конкурсе маладых выканаўцаў у рамках Нацыянальнага фестывалю беларускай паэзіі і песні ў Маладзечне ў 2015 годзе.

Падчас імпрэзы Мікола Шабовіч прадэманстравваў шматлікія яркія грані свайго таленту як паэта,

перакладчыка. У гэтым Міколу Віктаравічу дапамаглі яго сябры, кампазітары і выканаўцы Анатоль Міхальчанкаў, Андрэй Зыгмантовіч, Дзмітрый Пятровіч (вядучы мерапрыемства), Алег Малашчыцкі, якія выканалі шмат песень на словы галоўнага героя вечара. Прычым песенная палітра была сапраўды стракатая: ад твораў, прысвечаных роднаму краю і іншым вечным каштоўнасцям, да лірычных песень пра каханне, тым больш Мікола Шабовіч перш за ўсё паэт-лірык.

У канцэрце ўзялі ўдзел і маладыя выканаўцы. Выкладчыца БДПУ Вольга Драздова выступіла з песняй «Падары мне сваю адзіноту» (муз. Г. Кубаркі), а выпускніца БНТУ Вольга Юмашава падарыла прысутным сваю песню, якую прысвяціла сябрам-паэтам. Павіншавалі Міколу Шабовіча і яго калегі-пісьменнікі, члены СПБ Вольга Шпакевіч і Славамір Антановіч. А ў выкананні Нацыянальнага акадэмічнага народнага хору імя Г. І. Цітовіча (на жаль, толькі ў запісе) прагучала песня «Пад небама Радзімы» (муз. Д. Пятровіча), прэм'ера якой адбылася сёлета ў Полацку падчас святкавання Дня беларускага пісьменства. Галоўны герой вечара таксама зрабіў падарунак усім прысутным — прачытаў некалькі сваіх новых вершаў.

Рыгор ЛЯМЦЭВІЧ

ВЫРАТАВАЛЬНЫ КРУГ ЛЮБОВІ

Кніга вершаў Насты Кудасавай «Маё невымаўля» вытрымала ўжо другое выданне, што ў сучасных рэаліях ёсць вялікай рэдкасцю для паэтычных зборнікаў. За час паміж першым і другім выданнямі кніга займела нямала зацікаўленых чытачоў, атрымала прэмію «Кніга года» і звярнула на сябе ўвагу літаратурных крытыкаў. Не паўтараючы папярэдніх ацэнак, паспрабуем вызначыць, чым жа насамрэч адметны новы (трэці па ліку) зборнік маладой паэтэсы, што ў ім па-добраму здзіўляе, а што, можа быць, расчароўвае?

У пошуках адказаў на гэтыя пытанні адштурхнемся ад вядомай кітайскай прымаўкі: «Слова — гэта ключ, якім адчыняюць сэрца». Каб знайсці гэты дзівосны ключ да сэрца і душы паэтыкі, варта пільна прыгледзецца да выкарыстаных ёю слоў, услухацца ў іх гучанне, удумацца ў іх сэнс. Прычым важна найперш адшукаць тыя словы і словазлучэнні, якія сустракаюцца ў кнізе найчасцей, якія маюць найбольшую вагу для аўтара і якія ўрэшце вызначаюць яго непаўторны паэтычны почырк. Акцэнтуюем увагу толькі на трох момантах. Па-першае, у кнізе найбольш і найлепш прадстаўлена тэма любові-кахання. Па-другое, вельмі значнае месца тут адводзіцца так званай рыбнай тэматыцы. І па-трэцяе, шмат у кнізе неалагізмаў прадстаўлена — аўтарскіх наватвораў.

Ужо не першы год своеасаблівай візітоўкай паэзіі Насты Кудасавай з'яўляецца менавіта Любоў ва ўсіх яе магчымых праявах і абліччах. Гэта і любоў/каханне да любімага чалавека, і да сваіх дзяцей, і да сяброў, і да блізкіх па духу паэтаў, і да прыроды, і да сваёй «малой радзімы», урэшце, да самой сябе. Па сутнасці, увесь зборнік уяўляе сабой усхваляваны маналог уражлівай і неспакойнай жаночай душы, у якім асалода і боль, надзея і распач, а ўсеахопная любоў з'яўляецца своеасаблівым выратавальным кругам у моры жыцця, якое бушуе. Практычна ўсе яе вершы нібы падпарадкаваны любові-каханню, а паэтычная тканіна твораў часам ледзь не наскрозь прасякнута шматлікімі любоўнымі флюідамі і эратызмам: «бо толькі любоў // трымае мяне на зямлі»; «я з усіх чалавечых і рыбных моваў // помню толькі «люблю» і «пішы»; «любоў залівае пакорліва кожнага // і не пытае, навошта»; «ты сонцам любові скрозь вешце пльвеш»; «помняцца толькі пшчота і ліпень, // іншае намёртва болем знесена»; «як любіла цябе нацянькі, // безаглядна любіла»; «будзеш насіць як вырак // злую любоў маю!»; «толькі спаць на тваім плячы»; «ад я да ты — толькі дотык // і ў роце п'якучы эрот».

Мабыць, у дачыненні да кнігі «Маё невымаўля» можна выкарыстаць (па аналогіі з тэрмінам «пантэізм», што апісваецца словамі «паўсюль Бог») наватвор «панлюбізм», які азначае паўсюдную прысутнасць Любоў.

Адным з найлепшых, на маю думку, вершаў, дзе, як у чыстым люстэрку, адлюстраваліся асноўныя матывы (самота, каханне, былое шчасце, няспраўджаныя сны) паэзіі Насты Кудасавай, з'яўляецца наступны:

*засталася начэй прапісная халодная гжэль
і ў пустым прастакутніку ложка мая адзіночка,
засталася штодня адчуваць, як цяжэй і цяжэй
перасоўваць жыццё без цябе слімачыхай ацёчнай,
засталася глядзець, як на нашым нязбытным шляху
зрастае ўспаміннікам шчасце, што мы не ўтрымалі,
быццам ты толькі сон, што, да шкла прытуліўшы шчаку,
я прысніла аднойчы ў апошнім сталічным трамваі...*

Тут напоўніцу выявіліся багацце мовы і незвычайнасць вобразнага ладу, арыгінальнасць рыфмаў, пэўная меладычнасць, зграбнасць формы і нестандартнасць рытмічнага малюнка верша, лапідарнасць паэтычнага выказвання, урэшце — кранальнасць, даверлівасць і нават шчымлівасць інтанацыі.

Рыба — адзін з найбольш пашыраных і надзвычай важных для паэтэсы вобразаў-сімвалаў. (Нагадаем, што папярэдні зборнік 2013 г. называўся менавіта «Рыбы».) З аднаго боку, паэтка выказвае своеасаблівае замілаванне ў адносінах да рыб, якія паводзяць сябе як людзі, а з другога — яна сама сябе (і нават кагосьці са сваіх блізкіх) уяўляе ў абліччы рыбінаў. Вось якія, напрыклад, словы і словазлучэнні-метафары, непасрэдна звязаныя з рыбай і марской тэматыкай, можна знайсці на старонках гэтай кнігі: «пьянне срэбных рыб»; «чалавала рыбам вуснах», «рыбін цар» і «з рыцараў ордэн праўды рыбінай!» (так пра свайго паэту — пра Віталя Рэнкова); «нас павыкідаў на бераг — // сумнавокіх рыбаў — //

непасільны, непамерны // чалавечы выбар»; «рыбай іду на святло з песняй болу і шчасця»; «быццам восень мая зараз кінецца з часу, // як на бераг — ад шчасця — кіты...». Магчыма, гэтая тэматыка вельмі блізкая паэтэсе праз тое, што ў адпаведнасці з традыцыйнай сімволікай яна ўспрымае рыбу і як сімвал любові і святасці, і як сімвал падсвядомасці, глыбіннага духоўнага свету і ўсёй сваёй самотнай душы.

Адна з вызначальных асаблівасцяў вершатворчасці Насты Кудасавай — разнастайныя неалагізмы. Нездарма і ў назву гэтага зборніка ўваходзіць адзін з яе наватвораў («невымаўля»), а ў цэлым іх тут налічваецца каля двух дзясяткаў (!). Да ліку найбольш арыгінальных можна аднесці наступныя: *невымаўля, нізкімная ноч, моўкнік, невымаўкны свет, невыпеўнасць, цемразаўр, санцавітае зайтра, песеннажылая, абыслоўе, дыхаісны, дрэваверніца, сцэжканосіца, успаміннік*. Усё гэта яскрава дэманструе жаданне паэтыкі як мага паўней і глыбей выказаць сябе, паказаць свой надзіва багаты і незвычайны ўнутраны свет, дзеля чаго ёй нярэдка папросту не хапае агульнавядомых слоў і прыходзіцца ствараць-выдумляць новыя.

Вядома, выдатныя вынаходнікі неалагізмаў былі ў мінулым і ў айчыннай, і ў замежнай паэзіі. Сёння ў нас таксама ёсць паэты (пераважна маладыя), якія зрэдку ствараюць новыя словы. Але Наста Кудасавы ў гэтай справе — адметны майстар: амаль усе яе наватворы гарманічна ўліваюцца ў агульны масіў вершаў. Цікава, што неалагізмы маладой паэтэсы часам нават адыгрываюць актыўную ролю ў дачыненні... да лірычнай гераіні. Так, пра «невымаўля», якім пазначана назва кнігі, чытаем наступнае:

*люляй мяне, маё невымаўля,
закалышы ўвесь боль, на сэрцы змоўчаны.
я запалю мінулага калыян,
я абдыму цябе хвостом вавёрчыным.*

Нават адна гэтая страфа досыць яскрава дэманструе арыгінальны творчы падыход: аб'яднанне ў адно (дыс)гарманічнае цэлае ў межах зусім невялікага вершаванага аб'ёму адразу некалькіх, здавалася б, не вельмі ўзгодненых і спалучаных між сабой дзеянняў, слоў і вобразаў («люляй — закалышы — запалю — абдыму»; загадкавае «невымаўля» і гераіня «з вавёрчыным хвостом»). Увогуле многім вершам Насты Кудасавой уласцівыя фрагментарнасць і калейдаскапічнасць, калі паэтычныя карціны, сатканыя з дзіўных, часам алагічных метафар, параўнанняў, эпітэтаў і дзеянняў, змяняюцца вельмі хутка, імкліва, як тое адбываецца ў калейдаскопе пры кожным чарговым яго павароце.

Такая калейдаскапічнасць — своеасаблівы «фірмовы знак» вершатворчасці аўтаркі. У лепшых праявах гэта, безумоўна, прыцягвае ўвагу, здзіўляе нечаканасцю (згадайма, што яшчэ Мандэльштам лічыў нечаканае «паветрам верша»), сведчыць пра незвычайнае светаўспрыманне паэтэсы... Аднак калі названая адметная рыса набывае, так бы мовіць, гіпертрафіраваную форму, прыводзіць да прамернай хаатычнасці, няўцямнасці і нейкай разбэрсанасці верша, незразумеласці яго асноўнага паэтычнага пасылу, што ў выніку заўважна зніжае мастацкую вартасць твора. І такія вершы ў кнізе, на жаль, прысутнічаюць.

У кнізе «Маё невымаўля» сустракаецца нямала метафар і асобных вершаваных радкоў, якія дзякуючы арыгінальнасці, нечаканасці, дакладнасці, яркасці і зместунасці могуць быць вызначаны амаль як геніяльныя: «Я ведаю, мы толькі коскі // ў чымсьці сакральным тэксце»; «Мне вечнасць абдымае плечы // і боль вымае — па радку»; «каб ішла бясстрашна што ні старт, // пешкі праз жыццё, абы не пешкаю»; «пакуль я сплываю ў пляча твайго завадзь — // шчаслівы пакорлівы птах...»; «адзіноты затоены віскаг, // быццам нітку, перакушу»; «як збіваюцца здрады ў пухлінне душы, // як ламаецца голас, быгнечай зацёрты» і інш. Аднак нібы па кантрасце з прыведзенымі, у кнізе можна натрапіць і на відэачна (для мяне) няўдалыя, надумана-штучныя, абсурдна-недарэчныя, прэтэнцыёзныя і нават проста безгустоўныя словазлучэнні і метафары нахшталт наступных: «рыбіны моляцца // і спяваюць харалы алаху»; «...і да грудзей сусвет крадзеца // рукамі зёўса»; «мае рэкі ўзарвання распаччу рыбных рыкаў»; «касякамі сплаўляць на нераст // усю пшчоту»; «...і слухаць, як коціцца вуліцамі // мая лысая галава»; «рыбы ў феерычным танцы тапочуць па рацэ нагамі» і г.д. Падобных вобразаў лепш, на маю думку, увогуле пазбягаць, бо ў чытачоў гэта можа выклікаць і саркастычную ўсмешку...

Хочацца дадаць, што адным са шматлікіх значэнняў найбольш пашыранага ў творчасці паэтэсы сімвала рыбы з'яўляецца абнаўленне прыроды. Мабыць, не будзе перабольшаннем зрабіць выснову, што бліскучая «паэтычная рыбіна» ў асобе адоранай Насты Кудасавай сапраўды прычынілася да пэўнага абнаўлення сучаснай беларускай паэзіі і ўсяго айчыннага прыгожага пісьменства.

Эдуард ДУБЯНЕЦКІ

Даведнік па літаратурнай праўцы? Ёсць!

Сёлета пабачыла свет вельмі чаканае выданне — «Даведнік па літаратурнай праўцы» Пятра Жаўняровіча. Кніга, якая з моманту выхаду ўжо сталася з'явай у гісторыі беларускага кнігавыдавецтва і падарункам для рэдакцыйных спецыялістаў, што дзесяцігоддзямі мусілі абапірацца на напрацоўкі яшчэ савецкіх аўтараў. Лічаныя слоўнікі і даведнікі закасцявелі ў сваёй нязменнасці — а мова ж мяняецца! Таму так моцна адчувалася нястача даведніка, якога давалося чакаць аж дваццаць гадоў — менавіта столькі часу патраціў паважаны аўтар, каб сваёй кнігай шчыльна і дакладна запоўніць гэты прабел.

Так, апроча іншага ў даведніку падрабязна і проста тлумачацца выпадкі слушнага выкарыстання канчаткаў назоўнікаў у родным склоне множнага ліку, формы «год» — «гадоў», склон назоўнікаў пры адмове «не» і самае складанае — асаблівасці канчаткаў назоўнікаў II скланення ў месным склоне адзіночнага ліку, што апошнім часам толкам не наследаваў ніхто з нашых адмыслоўцаў. Аўтар выходзіць не з таго, што ў такіх выпадках раілася даведнікамі пяцідзясяцігадовай даўніны, а з сучаснага бытавання мовы, жывога маўлення і пісання. Дарэчы, што да пісання: даведнік забяспечаны найбагацейшым і густоўна падабраным наборам прыкладаў, узятых з твораў шматлікіх беларускіх аўтараў, — адзін толькі пералік прозвішчаў займае чатыры старонкі! Памятае спадар Жаўняровіч і пра адказнасць супрацоўніка рэдакцыі за сэнсавую, лагічную і фактычную дакладнасць матэрыялу — гэтае пытанне разглядаецца ў асобным параграфі. Тэхнічная праўца і нюансам гэтай працы прысвечаны асобны раздзел.

Усё ж адзін момант падаецца спрэчным: тое, што ў спалучэннях кшталту «2-3 секунды», «2-3 разы» (с. 426, радкі 7 і 13) прапануецца пісаць злучок, а не працяжнік. Заўсёды лічылася, што злучок пішацца толькі паміж слоўнымі абазначэннямі лікаў, а не паміж лічбамі! Гэтая тэндэнцыя ідзе, відэачна, з англамоўнай літаратуры, якой у нас апошнім часам становіцца ўсё болей. Магчыма, у выніку такое афармленне якраз і прыжывецца. Але пакуль для рэдакцыйнага вока яно глядзіцца трохі нязвыкла.

Ёсць і рэч, якая выклікае расчараванне. Гэта тыраж выдання. Усяго тысяча асобнікаў! На цэлую краіну, дзе акрамя сталіцы і абласных гарадоў ёсць райцэнтры, прадпрыемствы, навуковыя ўстановы і паўсюль выдаецца разнастайная друкаваная прадукцыя. Ёсць і проста шмат неаб'якавых, якія хочуць валодаць і пісьменна карыстацца сваёй мовай на высокім узроўні. Ім усім патрэбна такая кніга. Ну хаця б тысячы пяць... Але вось гэты «недахоп», як падаецца, можна выправіць — шляхам перавыдання. Неабходнасць яго хутка стане відэачнай!

Такія ўдзельнікі кнігавыдавецкага працэсу, як рэдактар альбо карэктар, застаюцца звычайна незаўважнымі. Але ў дадзеным выпадку немагчыма не згадаць, што ў падрыхтоўцы выдання да друку ўдзельнічалі ў якасці рэдактара Міраслава Шавыркiна, а ў якасці карэктараў — Крысціна Пучынская і Вольга Ярмук. Усе яны вядомыя як найлепшыя спецыялісты ў сваёй галіне. Што скажаш? Адмысловы падбірае адмыслоўцаў... І гэта яшчэ раз даказвае выбітнасць кнігі, якая несумненна будзе патрэбнай многім.

Наталля КУЧМЕЛЬ,
карэктар з 30-гадовым стажам,
рэдактар, перакладчык

Ганна АГРОШЧАНКА

Навошта боль, гэты агонь?
Балючы лёс, як кладка, дрогкі...

Навошта слёзы і адчай,
Не залячыць старую рану.
Жыццё віецца, як ручай,
Дзе шмат самоты і падману.

Зіхоткі прамень, бяжыць па траве,
Губляецца ў засені сонца...
А песня — ляціць, кудысьці заве,
Так будзе, напэўна, бясконца.

Я сёння ўбачу шчаслівых людзей,
А песня — гучыць як замова.
І родны матыў для ўсіх саладзей,
Звіні, не змаўкай, наша слова!

Хай будзе трымецць, як лісічкі, душа,
Ад радасці — мокрая вочы.
Малітву ўспомні, сяброўка, спярша!
І шлях будзе светлы, дзявочы.

Стаю ля вербаў ніцых,
Шапчу малітву Богу...
І буду зноў дзівіцца
На луг і на дарогу.

Хай цешыць вочы сонца,
Цалуе аблачынку.
Люблю свой край бясконца
І кожную травінку.

Пажадай...

Пажадай мне, мама, сонца,
Каб сагрэла з вышыні!
Каб застаўся сум на донцы,
беглі радасна ўсе дні.

Каб здароўя было поўна,
Каб спявала зноў душа,
А сцяжына бегла роўна,
да святла вяла шаша.

Пажадай, мама, натхнення,
Песню птушкі ля акна!
Каб шчаслівыя імгненні
падарыла мне вясна...

Фота Пацірныя Блашчын.

Хуанхэ

Мы ля вогнішча сушым манаткі свае.
Жрэм ражкі з кацялкоў. Штосьці
горкае п'ём.
І зудзяць камары. І вакол буралом.
Нам вялікай ракі вельмі не дастае.

Ля ракі Хуанхэ дрэвы спяць у смуге,
падаюць промні сонца бы кроплі дажджу...
Глянё у вочы мае! Сядзь бліжэй да мяне!
Пра раку Хуанхэ я табе раскажу.

Ёсць рака Хуанхэ ў далёкіх краях.
Побач з ёю — вялікі і шоўкавы шлях.
Там — Канфуцый бадзьяўся і жыў першы ёг.
Там — будызм нарадзіўся ў блізкіх гарах.
За ракой Хуанхэ — краявід хоць куды!
Пальмы, айвы, платаны,
апельсінавы рай...

У рацэ Хуанхэ многа жоўтай вады.
А краіну навокал называюць Кітай.

Там высокія вежы вялікай сцяны.
Там — людзей мільярд. Там —
гатуюць сакэ.
Там — надзейна схаваны кляштар
Шаалінь —
Ці на левы ці на правы бок ад ракі
Хуанхэ.

На рацэ Хуанхэ — пінгвіначы кірмаш,
змейкі гімны спяваюць, поўзаюць
кенгуру,
пысу выцягнуў з норкі цікаўны жыраф
і бурчыць, і раве, і пужае звяруг...

Там жар-птушкі ў пячоры яйкі кладуць,
дыназаўры і тыгры жывуць у хмызняку...

Арцём КАВАЛЕЎСКИ

З цыкла «Балтыйскі дывертысмент»

В. Г.

Ты вучыла чытаць крумкачоў
І на нейкай там штрасэ
Бачыла шчасце чужое.
Ну,
А я спадзяваўся ўпарта на тое,
Што ў абдымках салёнага сіверу
Нашы мокрая ўскудлачаныя валасы
Стануць пер'ем,
Абветраныя вусны —
Дзюбамі,
Слабыя бязвольныя рукі —
Моцнымі крыламі.
І — вось мы —
Дзве прыгожыя белыя кірлі
Ласуемся лустай паўночнага неба,
Смакуем рубінавы золак
І ў зіхоткім арнаменце зорак
Спрабуем знайсці апраўданне
Такой небяспечнай хваробе —
Палёту.

Ля вілы
Томаса Мана
Няма ані
фальшу,
Ані
маны.

Тут узгадваецца ўласны стыль
Дзесяцігадовае даўнасці.
Тут ратуе ад стомы
Асвечаны сонцам мядзяным
Заліў,
І прачулены свет
Падаецца бясконцым амаль што.

Антылопы газуюць, бізоны бягуць
на шчаслівае месца, на святую раку!

Паляўнічы

Лысая гара. Лясы. Абішары.
Зімяная пара. Ляціць пачвары.
Па перапёлках цэлюся з калена.
Лірыка сышла. Прышла калега.

Майстрамі натхнёны

Пітэр Брэйгель — культурэгер.
Іеранім Босх дысцыплінуе мозг.
Па гэтым культавым полі
кочу да волі і долі.

Шум цывілізацыі змоўк... І дынамікі,
і трактары.
Абудзілася, ажыло ў душах стоенае
да пары.

Цішыня, цішыня, цішыня...
Час услухацца ў гэты свет.
Час маліцца. І час дараваць.
Для цябе час і для мяне.

Дарога да Бога

Паводле З. Б.

Калі ты адчуў, што стаміўся дарэштны
і страчаны сэнс прагавораных слоў,
і не п'яняць ужо ні музы ні вершы,
і не ратуюць трускаўкі з ільдом, —
значыцца, хлопча, — заводзь рухавік,
досыць упірацца ў абы-што рогам!
З таго краю жуды ды нуды ёсць
і кудысьці ўвонак дарога.

Ля вілы

Томаса Мана

Губляецца навывок памяці —
Толькі сеціва згадак адвольных
Прыходзіць на дапамогу.

Сёння ноччу, недзе па трэцяй,
Сядзячы ў вельмі нязручнай паставе
За пісьмовым сталом,
Якому, відаць, было таксама нязручна
Ад цяжару наваленага на яго майго
тулава,
Я падумаў:
А ўрэшце, чым ёсць паэзія?

Зірнуўшы ў акно,
Я ўбачыў за шклом дубэльты
Засохлую муху
І пачуў гукі кранаў-асілкаў
У бліжэйшым порце.

І раптам я зразумеў,
Што паэзія —
Гэта заўсёдна немажлівасць
(але імкненне)
Сумясціць біяграфію памерлай мухі
І рытмы гукаў індустрыяльнай махіны.

Паэзія —
Гэта толькі спроба руху
У бок вузенькай дзіркі,
Якую прасвіравала недасведомасць
Маленькай шэрай мышкі —
Паэта.

І вось я прыпадабняюся да марской зоркі:
Мае ногі расплескваюцца і прыліпаюць
Да дна гэтага накой-мора,
Мае рукі выцягваюцца і вырастаюць
Да памераў дубовых галінаў
І туляцца да небяспечна гладкіх сценаў.
(Пазаздросцілі б нават гіганты!)
Маё тулава расплываецца
ў мінімальнай прасторы,

І я разумею:
Вось яна — мара-свабода,
воля й сапраўдны грунт!

Я пачуваюся зоркай,
Няхай сабе толькі марскою,
Але ж сапраўдна зоркай,
Хоць для іншых мой стан
Падаецца пачварным калецтвам.

Андрэй МЕЛЬНИКАЎ

Усё, што сціскала, пякло, прыгнятала,
муляла, усё, што вісела ў душы —
хай у нежыццё, у нябыт адлятае
і застаецца там назаўжды!
Ты ж, дзядзька, давай, заводзь рухавік!
Адведу хай спаў, ленаваўся... Дый годзе!
Ёсць куды імкнуцца ў гэтым жыцці,
пакуль ёсць дарога, якая выводзіць!

Ты не самотны на гэтай дарозе.
Не пералічыць тую безліч слядоў,
што пакідалі тысячагоддзі,
каб ты па ёй ехаў цяпер альбо ішоў.
Так што, дзядуля, заводзь рухавік!
Кінь мёртвае мёртвым, а злое —
да злога!
Можаш пакуль — дык каці па жыцці
Дарогай, якая выводзіць да Бога!

АНДРЭЙ СІДАРЭЙКА

СЛОВА ЧАРАЎНІКА

Апавяданне

Міхаська ціха і хутка, каб на кухні не заўважыла і не пачула маці, якая б наўрад ці дазволіла яму выйсці ў такі позні час, апранаўся ў пярэднім пакоі. Яму вельмі карцела на вуліцу, у суседні двор. Некалькі дзён таму ён нечакана адкрыў для сябе: менавіта там жыў той, хто павінен яму дапамагчы.

Калі куртка была зашпіленая, а чаравікі — зашнураваныя, Міхаська сунуў у кішэню штаноў складзены аркуш паперы і ціха прычыніў за сабой дзверы.

На вуліцы цягнулася. За шчокі ўзяўся колкі мароз. Міхаська на імгненне зажмурыў вочы. Яму захацелася назад, у кватэру. Пэўна, там ужо была прыгатавана вячэра, і мама пайшла ў пакой, каб паклікаць за стол. Але думка пра важную сустрэчу не давала спакою, і ён пакрочыў знаёмай сцяжынкой.

Незаўважна Міхаська дайшоў да месца. Азірнуўся. Не было нікога. Хлопчык угледзеўся ў вокны шматпавярховіка. Але так нічога для сябе не ўбачыў.

У гэты момант яго мінула жанчына сярэдніх год і накіравалася да пад'езда. Міхаська набраўся смеласці і запытаўся:

— Цёця, вы не ведаеце, Дзед Мароз дома ці не?

— Тут Дзед Мароз не прапісаны, — усміхнулася жанчына.

— Як?! — здзівіўся Міхаська. — Я ж бачыў.

— Каб ён тут жыў, — на імгненне жанчына задумалася, — то я б свайго шанцу не ўпусціла. А так прыходзіцца спадзявацца толькі на сябе. Цудаў у нашым жыцці няма. І ты не мёрзні, хлопчык. Вяртайся дадому. Пэўна, ужо мама хвалюецца, — параіла і зачыніла за сабой дзверы.

Міхаська застаўся ў дворыку адзін. «Як не бывае цудаў? А Новы год? Дзед Мароз?»

Не паспеўшы так і падумаць, ён заўважыў, як нехта ў чырвоным футры накіраваўся да пад'езда.

«Ды гэта ж чараўнік!» — пранеслася ў галаве Міхаські.

Калі яшчэ крыху памарудзіць, то момант мог загубіцца, а з ім і важная справа. Таму Міхаська кінуўся да чараўніка з зычным поклічам:

— Дзед Мароз! Дзед Мароз, пачакайце! Казачны герой азірнуўся. Перад ім стаў хлопчык сямі-васьмі год.

— Дзед Мароз, а вы тут жывяце?

— Ну, што ты! — пачаў весела чараўнік. — Я сюды па важным заданні!

— А-а, — прамармытаў Міхаська. — А я вас тут бачыў некалькі дзён назад, і вырашыў... запрасіць у госці. А то вы толькі прыходзіце на ранішнік у школу, а дома ў нас яшчэ не былі. А іншыя дзеці казалі, што да іх заходзілі. Я і пісьмо напісаў.

Міхаська дастаў з кішэні штаноў крышачку пакамечаны і складзены ўдвая аркуш паперы, які дагэтуль выдзер са школьнага сшытка.

— Вось! — працягнуў ён Дзеду Марозу.

— Так, так, — прамовіў казачны персанаж. — Прачытаем. Ты, пэўна, і пра падарунак напісаў? Планшэт, гіраскутар? Адрас?

— Не, не, — пачаў хітаць галавой Міхаська. — Гіраскутар мама паабяцала падарыць пасля апошняга званка. Планшэт у мяне ёсць. А адрас я пазначыў.

Дзед Мароз вырашыў больш ні пра што не пытацца, а як мага хутчэй скончыць размову.

— Ужо позна, — заўважыў ён. — Айда дамоў! Ты тут жывеш?

— Не, я ў суседнім доме.

— Тады тым боляга. А я прыйду праз два дні. Трыццатага снежня. Якраз пад самы Новы год.

— Праўда? — не паверыў Міхаська.

— Слова Дзед Мароза, — запэўніў казачны персанаж. — Ну, да сустрэчы?

— Да сустрэчы, — адказаў Міхаська.

Ён хацеў яшчэ спытаць, дзе ў казачнага чараўніка вялікі чырвоны мех з падарункамі, але не паспеў, бо той хутка прашмыгнуў у пад'езд. Пастаяўшы з паўхвіліны на адным месцы, хлопчык пашыбаваў па знаёмай сцяжынцы.

Калі Міхаська вярнуўся дадому, маці, стомленая, набірала (пэўна ўжо не першы) нумар тэлефона.

— Дзе ты быў?! — запыталася яна і паклала слухаўку. — Я ўсім тваім аднакласнікам перазваніла. Думала ў міліцыю звяртацца.

— Я бачыў Дзед Мароза. Ён абяцаў прыйсці ў госці, — радасна абвясціў Міхаська.

— Дзед Мароза, — паўтарыла маці. Ад такой дзіцячай шчырасці і веры ў навагодняга героя жанчына на імгненне разгубілася. — А калі б цябе выкраў на вуліцы Бабай? Ты пра гэта падумаў? А калі б ты заблукаў ці сустрэў міліцыянера? Ведаеш, мне было б вельмі сорамна, што я не ўпільнавала цябе.

Міхаська разумее, што абышоўся з маці кепска. Але калі б ён сказаў, куды збіраецца, то наўрад ці яму дазволілі выйсці на вуліцу. Дарослыя не вераць у чараўнікоў, у цуды. А так у яго ўсё атрымалася!

— Вось пабачыш, ён прыйдзе, — прамовіў Міхаська. — Трэба набыць торт. Каб было чым пачаставаць чараўніка.

— І Снягурка?

— Што Снягурка? — не зразумеў хлопчык.

— Яны разам прыйдуць?

— Не ведаю, — паціснуў плячыма Міхаська.

Пра Снягурку ён не падумаў. Ён бачыў толькі Дзед Мароза. Але і сапраўды чараўнікі прыходзяць звычайна са сваімі ўнучкамі. Чаму тады цяпер казачны герой быў адзін? Ці ўнучка яго ўжо чакала на месцы? Гэтага Міхаська не ведаў.

— Так, — сказала мама. — Зараз хутка вячэраць і спаць. Хопіць прыгод на сёння.

Міхаська ведаў, што быў вінаваты, таму не стаў спрачацца і прасіць паглядзець перад сном любімыя мультфільмы.

Развітаўшыся з Міхаськам, Дзед Мароз зайшоў на першым паверсе ў кватэру. Прыноў душ, выпіў гарбаты і пачаў сцяліць ложка. Усё ж ён стаміўся. А хутка зноў віншаванні.

Перад тым, як пагасіць святло, чараўнік убачыў на стале кінуты вучнёўскі аркуш у клетку.

«Цікава, што там?»

Было напісана дзіцячай рукой. Казачны персанаж прыгледзеўся, каб разабраць почырк.

Шаноўны Дзед Мароз!

Мяне завуць Міхаська. Я вучуся ў другім «В» класе школы № 21 нашага горада. У вольны час хаджу ў кружок «Умелья рукі». А яшчэ надабаецца гуляць летам з сябрамі ў футбол.

Кажуць, што Дзед Мароза няма. А я веру, што ты існуеш. Вось нядаўна бачыў цябе. Ты заходзіў у дом, які побач з нашым. Тады мяне мама пасылала на алей у найбліжэйшую краму. Мама напросіла, каб я хутка вярнуўся. Таму я не спыніўся. Але прыкмеціў дом і пад'езд.

А яшчэ здзівіўся: «Няўжо Дзед Мароз жыве побач, а не ў далёкай Лапландыі?»

Мы з мамай жывём адны. Бацькі ў нас няма. Мама сказала, што калі я быў малым, ён паляцеў у космас і там заблукаў.

Ніяк не можа знайсці дарогі назад. Калі ён вернецца, не ведаю. І мама таксама.

Дзед Мароз, калі ты ўбачыш майго бацьку, пакажы яму, калі ласка, дарогу дадому. І скажы, што мы яго вельмі чакаем.

Мне нічога не трэба. Проста прыходзь у госці. Пасядзім за гарбатай. Да Новага года мама набудзе торт. Будзе нясумна. Абяцаю.

Каб ты, як і мой бацька, не заблукаў і не збіўся з маршруту, пакідаю адрас.

Вуліца Савецкая, дом 79, кватэра 43.

Маму клічуць Алена.

Дзед Мароз дачытаў аркуш. Вядома, гэта быў незвычайны ліст. Ці шмат такіх? Але як ён мог дапамагчы? Хіба што і сапраўды зайсці ў госці. Але трэба час. А дзе ўзяць? Нават для Дзед Мароза гэта была складаная галаваломка.

...Бо чараўнік не заўсёды быў сабой, а толькі ў пераднавагоднія дні. У астатнія зваўся проста — Ягор.

Прыхаяўшы ў сталіцу з іншага горада яшчэ юнаком, «казачны госць» скончыў тэатральны факультэт і стаў прапаноўваць прыватныя паслугі ў арганізацыі забаўляльных мерапрыемстваў. Дарэчы, даходных. За параўнальна невялікі тэрмін малыды чалавек набыў патрыману, але добрую іншамарку. На ёй гэтым вечарам ён адвёз дадому Снягурку — былую сакурсніцу Алку. Працаваць абодвум даводзілася часта.

Апошнія разы два Ягор не пераапраўнаўся. Так, у вобразе белабародага дзед вяртаўся і зараз. Завярнуўшы ў дворык дома, дзе здымаў аднапакаёўку, ён паставіў машыну і хуценька накіраваўся да пад'езда. Раптам за спінай пачуў дзіцячы голас. «Чараўнік» падумаў, што хлопчык напросіць зрабіць сэлфі. А тут такая гісторыя...

Ён быў абавязаны стрымаць слова. Інакш вера ў Дзед Мароза ў хлопчыка магла знікнуць. Гэтага Ягор дазволіць не мог. Бо і сам некалі гэтак жа пісаў лісты да Дзед Мароза. Што б здарылася, калі б казачны герой не здзейсніў яго мар?..

Алена глядзела ў акно. У дворыку свяцілі ліхтары, луналі сняжынкі. У свядомасці паўставалі ўспаміны нядаўняга мінулага.

З Дзімам, будучым бацькам Міхаські, Алена пазнаёмілася, калі ёй было дзевятнаццаць. Яна толькі скончыла педагагічнае вучылішча. Уладкавалася на працу ў школу. Яны сустрэліся восенямі вечарам у перапоўненым аўтобусе.

Тады незнарок у яе з рук выпала кніга. Яна збіралася прывесці, каб падняць яе, але ў гэты момант кнігу ёй працянуў сярэдняга росту малады чалавек, які выглядаў на дваццаць два.

— Калі ласка, — прамовіў незнаёмец. — Будзьце абачлівыя. Не губляйце свае рэчы.

— Дзякуй, — адказала яна. — Буду старацца.

— А мяне Дзімам зваць, — прадставіўся хлопец і ўсміхнуўся.

Дзіма запрасіў на спатканне. Яна пагадзілася.

Так пачалася іх гісторыя кахання.

Праз пяць месяцаў згулялі вяселле. Жылі душа ў душу. Марылі пра дзіця. І вось, праз паўтара года на свет з'явіўся хлопчык Міхаська. У дэкрэце ўвесь час Алена прысвечала малому. На Дзіму часу не ставала. Раней жа, да нараджэння іх сына, усё было інакш.

Дзіма заўважыў перамены. Не мог змірыцца, што цяпер увага скіраваная не на яго. Пачаліся спрэчкі. А потым...

Дзіма стаў прыходзіць дадому пазней. Казаву — шмат працы, камандзіроўкі.

А праз год сышоў назаўжды. Той час быў самы складаны для Алены. Развод. Аліменты. Вяртанне да працы раней афіцыйнага тэрміну.

Калі Міхаська падрас, тлумачыла, чаму ў іншых ёсць бацька, а ў яго няма. І куды ён падзяваўся. Тады і з'явілася байка пра касманаўта. Лічыла, што калі Міхаська стане больш дарослым, яна растлумачыць яму лепш. А можа, той зразумее і сам...

Цяпер жа гэтая гісторыя з Дзед Марозам... Нарэшце, усе дзеці вераць у цуды. І, калі сапраўды гэты невядомы чараўнік усё ж завітае да іх (хоць яна дакладна не ведала, ці паведаміў сын іх адрас), патрэбна падрыхтавацца да сустрэчы доўгачаканага госця. А калі ён не заявіцца, то самай запрасіць прыватнага казачнага персанаж.

На каляндары настала заветная дата — 30 снежня.

Міхаська да сустрэчы з Дзед Марозам пачаў рыхтавацца з самай раніцы. Сабраў любімыя цацкі, якія хацеў паказаць госцю. У халадзільніку стаў торт. Здавалася, усё да доўгачаканай сустрэчы было гатова.

Не было толькі яго — чараўніка. Ранак мінуў, настаў дзень. Міхаська глядзёў у акно. Але знаёмай постаці не бачыў.

— Не хвалюйся, — супакойвала маці. — Калі Дзед Мароз не завітае сёння, абавязкова прыйдзе заўтра (Алена ўжо мела папярэдняю дамоўленасць з камерцыйнай фірмай).

— Ён абяцаў сёння, сёння! — не пагаджаўся Міхаська.

— Але ў дарозе ўсё можа здарыцца. Яму ж шмат каго трэба паспець павіншаваць, — даводзіла Алена.

Надышоў вечар. І вось, калі Міхаська стаміўся чакаць і засумаваў, у дзверы патэлефанавалі.

— Гэта Дзед Мароз! — закрычаў ад радасці Міхаська. — Мама, адчыняй!

На парозе і праўда быў казачны госць.

— Добры вечар у хату! — сказаў чараўнік і пераступіў парог кватэры. — Ад Камчаткі, Сахаліна я да вас ішоў няспынна! Праз тайгу, даліны, горы, неабсяжныя прасторы! Зазірнуў у кожны кут. І, нарэшце, у вас я тут! З Новым годам! З новым шчасцем!

Міхаська заўсміхаўся. Прайшоў наперад, зазірнуў у вочы чараўніку.

— Я ведаў, што ты стрымаеш слова, Дзед Мароз!

— Вядома, я ж абяцаў, — усміхнуўся госць. — А вось і падарункі.

З чырвонага меха доўгачаканы госць дастаў машынку на пультце кіравання, навагодні набор цукерак.

— А дзе Снягурка? — запытаўся хлопчык.

— Захварэла. Непаслухмяная зусім, — адказаў госць.

— Шкада. А ў нас малінавае варэнне ёсць. Мы яе хутка вылучылі б, — расчаравана ўздыхнуў Міхаська.

— Ну, Міхаська, запрашай госця за стол, — падказала маці.

...За гарбатай і прысмакамі Міхаська расказваў чараўніку пра свае мары, пра тое, як ён вучыцца ў школе. Вечар мінуў незаўважна.

Ужо на парозе, калі чараўнік госць збіраўся ісці, Міхаська сказаў:

— Прыходзь да нас у наступным годзе. І Снягурка няхай не саромеецца. Калі што, мы яе хутка на ногі паставім.

— Абавязкова. Прыйдзем разам, — усміхнуўшыся, паабяцаў чараўнік.

Праз паўгода з далёкага космасу да Міхаські і яго маці вярнуўся бацька. Маці сказала, што яна сустрэла яго ў касмічным аэрапорце. Ён вырашыў, што наступным разам, калі будзе пісаць ліст да Дзед Мароза, абавязкова падзякуе яму за здзяйсненне свёй мары.

Пісьменніцкі дом у яго зорныя часы

Пісьменніцкі дом на Карла Маркса, 36.

Па вуліцы Энгельса, праз дарогу ад тэатра, тады вылягала вялікая чыгуначная агароджа, што абкружала тэрыторыю, якая прымыкала да строгага і велічнага гмаху ЦК КПБ (сёння — адзін з будынкаў Адміністрацыі Прэзідэнта), а побач прымацаваны, як бы прытуліўшыся да ЦК, двухпавярховы Саюз пісьменнікаў. Тут працавалі нашы бацькі, лепш сказаць, гэта быў іх родны — без перабольшання — дом, хоць, вобразна кажучы, і «пад крыльцам» ва ўладаў.

Праўда, ад уладаў творчыя людзі атрымалі нямала. Тады была практыка: калі пісьменнік высыляўся, бясплатна атрымліваючы новую кватэру (і не адзін раз!), гарадскія ўлады аддавалі, па просьбе і па канкрэтнай прапанове Саюза пісьменнікаў, яго старую кватэру маладому літаратару. Таму многія жылі ў кватэрах адзін аднаго. Напрыклад, у нашым доме па К. Маркса, 36: у трохпакоевую кватэру Яна Скрыгана на пятым паверсе ўехаў, калі ажаніўся, Уладзімір Караткевіч (цяпер там жыве яго пляменніца); у кватэру Янкі Брыля — Вячаслаў Адамчык; у кватэру Пятра Глебкі — Ніл Гілевіч; у кватэру Кастуся Кірэенкі, калі той перасяліўся ў «Анда-травы пасёлак» па вуліцы Пуліхава — сям'я даследчыка літаратуры Вячаслава Рагойшы; у кватэру Івана Грамовіча — Рыгор Семашкевіч з жонкай Наташай, дачкой Янкі Брыля. Такіх перамяшчэнняў здаралася мноства. Пісьменнікі старэйшага пакалення і сёння памятаюць, хто ў чыёй кватэры пачынаў жыць.

Наша чатырохпакоевая кватэра на чацвёртым паверсе лічылася шыкоўнай, хоць па сённяшніх мерках — фактычна без вітальні, з маленечкай кухняй, невялікімі пакоямі — проста жабрацкая. Над намі, у такой жа кватэры, жыла сям'я Янкі Брыля, які таксама, як і Іван Шамякін, меў трай дзяцей; пад намі, на трэцім паверсе, — паэт-академік Пятро Глебкі з жонкай і ўдачаронай у вайну яўрэйскай дзяўчынкай. Насупраць нас, на адной пляцоўцы, жылі з сям'ямі — спачатку Іван Мележ, потым, з 1964 г., — Іван Навуменка. Ужо калі мы перасяліліся ў іншы дом, на той жа пляцоўцы пасяліўся Ніл Гілевіч. Але стаўшы першым сакратаром Саюза пісьменнікаў, ён заняў кватэру Пятра Глебкі.

Можа здзівіць тое, што сям'я з адным дзіцем, як у Глебкі ці Гілевіча, займалі трохпакоевыя і нават чатырохпакоевыя кватэры. А справа ў тым, што ў той час творчым асобам, людзям з навуковымі званнямі і ступенямі адводзілася па 20 м² лішняй плошчы пад кабінет. І закон гэты вытрымліваўся да развалу Савецкага Саюза.

Усе кватэры былі даволі ўтульнымі, так што назваць іх стандартнымі, а тым больш абыяцельскімі ніяк нельга. Праўда, у той час добрых шпалераў не выраблялі, таму сцены ў некаторых кватэрах пакрываліся колерам і так званым «накатом». Таксама надрэнна. Вокны завешваліся цюлем і ў кухнях — прасценкімі белымі фіранкамі з карункамі «рышаль» па краях. Пазней усе ганяліся за нямецкім (з ГДР) дэзеронам; з'явіліся і парцеры з асаблівай, буйнога малюнку, тканіны. Выбар дастаткова разнастайны. У 1970-я гады парцеры сталі шаўковымі, а ў 1980-я гады — ужо і габеленавымі. У любым выпадку, нават у афіцыйных установах, з гардзінамі і занавескамі, — больш разнастайна, утульна, па-хатняму

ў параўнанні з аднолькавымі — паўсюдна — страшэнна абрыдлымі з 1990-х гадоў жалюзі, якія закрываюць святло і від з вокнаў, стандартызуюць памяшканні, робяць пакоі казённымі. Мы прызвычаліся і перасталі заўважаць, як нас паступова прывучаюць да ўніфікаванага чалавечага мурашніка.

Пісьменнікам нярэдка мэблю рабілі майстры-чырванадружчыкі, і таму яна аказалася ва ўсіх розная. Жывалі мала хто з пісьменнікаў збіраў мэтанакіравана, але нярэдка яны атрымлівалі падарункі ад сяброў-мастакоў. Памятаю такія аўтарскія творы амаль у кожнай кватэры.

У большасці суседзяў-пісьменнікаў інтэр'еры ўсё ж нічым не ўражалі. Самае цікавае, арыгінальнае ў іх — менавіта карціны, гравюры, фота і, безумоўна, кніжныя шафы з іх напаўненнем. Самая багатая прыватная бібліятэка — ва ўсёй Беларусі! — сабрана Пятром Глебкам. Ён пачаў збіраць кнігі яшчэ ў 1920-х гг., ледзь не падлеткам. Таму і стаў акадэмікам! У яго бібліятэцы, якую ён завяшчаў Акадэміі навук, захавалася шмат якіх рарытэтных выданні, напрыклад, першыя кнігі паэтаў «Маладняка». Сваёй прагнасцю калекцыянера і ўдумлівага чытача ён «заразіў» усіх суседзяў, у тым ліку майго бацьку. Усе жыхары нашага паўезда літаральна саборнічалі ў набыцці кніг. Даволі многа прывозілі з Масквы, дзе куплялі па білетах СІП у «Лаўцы пісьменніка» з яе шыкоўным выбарам. Прычым Іван Шамякін, як адзін з кіраўнікоў Саюза пісьменнікаў, ездзіў у Маскву асабліва часта. Вазіў адтуль чамаданы кніг. Нямала выходзіла і падпісак класікі, у тым ліку замежнай: Іаган Гётэ, Вальтэр Скот, Віктор Гюго, Аляксандр Дзюма, Гі дэ Мапасан, Гюстаў Флабэр, Анатоль Франс...

Агульны дух бібліяфільства, характэрны для жыхароў нашага дома, перадаўся і мне — на ўсё жыццё. Пісьменнікі, акрамя падпісак, любілі збіраць энцыклапедыі. «Большая советская энциклопедия» ў 50-ці тамах на працягу многіх гадоў ішла і да нас. Калі мой бацька ў 1980-я гады ўзначальваў Беларускаю савецкую энцыклапедыю імя Петруся Броўкі, ён выдаў дзсяткі самых розных энцыклапедычных выданняў, якія і сёння застаюцца ўнікальнымі, напрыклад, Энцыклапедыю прыроды Беларусі ў пяці тамах.

Надзвычай захапляліся энцыклапедыямі Уладзімір Караткевіч, Вячаслаў Адамчык. У мае школьныя гады, у 1960-я, з'явілася Дзіцячая энцыклапедыя ў 10-ці тамах. На цяперашні розум — надзвычай поўная і пры гэтым цікавая, даходлівая па форме, прадумана і беражліва складзеная. Я тады любіла яе проста чытаць і перачытваць, пастаянна выкарыстоўвала пры падрыхтоўцы ўрокаў. З таго часу захавала цікавасць да розных галінаў навук.

Дэфіцыт кніг, які і шмат чаго іншага, з'явіўся ў 1970-я гады. На самай справе кніг выходзіла мноства, да таго ж агромністымі, проста фантастычнымі, на наша сённяшняе разуменне, накладамі. Ды толькі гандлёвая мафія лепшае заўсёды хавала для «сваіх».

Пісьменнікі актыўна абменьваліся кнігамі, давалі пачытаць адзін аднаму. Уласныя творы, абавязкова з аўтографамі, часта кранальнымі, дарылі калегам, сябрам, суседзям. Я памятаю, у Янкі Брыля і Івана Шамякіна амаль адначасова выйшлі выбраныя творы. Яны імі проста абмяняліся, прычым не без урачыстасці.

І яшчэ адна была асабліва часта. Усё ж тут жылі людзі, якія належалі да адной прафесійнай карпарацыі і таму дзверы кватэр увогуле не зачыняліся, як у вёсцы, — ніякіх «вочак» у дзвярах і мноства замкоў не існавала ў прынцыпе. Яны б тады сям'ям пісьменнікаў і ў страшным сне не маглі прысніцца. Нашу кватэру амаль штодня наведвала не менш як дваццаць чалавек: абавязкова суседзі, калегі таты, сяброўкі мамы, родзічы, якія жылі ў Мінску, нашы школьныя і дваровыя сябры.

З усіх відаў адпачынку — пасля чытання — самым важным для тагачаснай эліты аказаліся (да 1970-х гг.) пастаянныя сяброўскія кантакты. На прыкладзе нашага «пісьменніцкага» дома гэта асабліва паказальна. Хадзіць у госці да суседзяў — проста жыццёвая неабходнасць. Нават без абавязковага вчэрняга стала, хоць і ён наладжваўся нярэдка, да бацькі пастаянна заходзілі калегі пагаварыць пра справы Саюза пісьменнікаў, пра новыя творы, кніжныя навінкі. Праўда, асабліва часта гутарылі ўсё ж пра палітыку. Праз сцяну бацькоўскага кабінета я адны і тыя ж імёны савецкіх уладароў і іх «шэрых кардыналаў» (!) чула сотні разоў. Таму цікавасць да палітыкі ў мяне — з дзяцінства.

Адзнака часу — палітычныя анекдоты. Найвыдатнейшы драматург Андрэй Макаёнак, які асабліва часта гасцяваў у нас, ведаў іх сотні. Кожны дзень з'яўляліся новыя. Разносілі іх з рэдакцыі і выдавецтваў, можна сказаць, імгненна — менавіта таму, што літаратары пастаянна кантактавалі паміж сабою. Праз шмат гадоў Андрэй Макаёнак, мой хросны бацька, сур'ёзна гаварыў мне, ужо дарослай, што анекдоты для СССР прыдумляюць спецыяльныя цэнтры, інстытуты, якіх на Захадзе ледзь не сотні. Я, натуральна, па маладосці, па глупстве, не паверыла, здзіўшыся такому віду камуністычнай прапаганды, ды яшчэ з вуснаў Андрэя Ягоравіча, заўсёды вельмі крытычнага да савецкай рэчаіснасці. Але яшчэ праз дваццаць гадоў, пасля развалу СССР, калі шмат што друкавалася і нашы дарагія заходнія «партнёры» хваліліся, як развалі валь СССР, я прачытала пра такія цэнтры сама...

Але пра 1990-я гады ўспамінаць зусім не хочацца. Вяртаюся ў маленства. Мы, дзеці, прыйшоўшы са школы і не застаўшы родных дома, маглі лёгка і проста пайсці да любога з суседзяў. Там нас кармілі, часта паэты чыталі свае вершы. Ніхто з нас, ясна, не злоўжываў гасціннасцю суседзяў, але важна было пастаяннае адчуванне пляча іншага, упэўненасць, што сябры, калегі, суседзі заўсёды падтрымаюць і дапамогуць. І дапамагалі. З асаблівым замілаваннем успамінаецца неабыякавасць кожнага з дарослых да любога з дзяцей — усе як бы лічыліся сваімі. Сапраўды, стаўленне да дзяцей менавіта тады аказалася асабліва кранальным. Як шкада, што дух таварыскасці і ўсеагульнай добрабычлівасці ў нас знішчылі!

Такая была выключна спрыяльная для творчасці аўра пісьменніцкага дома на Карла Маркса, 36 у яго залатыя гады — 1950 — 1960-я.

Таццяна ШАМЯКІНА,
доктар філалагічных навук, прафесар

Заканчэнне. Пачатак у № 50.

Авяр'ян Дзержынскі, Іван Мележ, Аляксей Пальчэўскі сярод чытачоў. 1961 г.

Раней знаёмству з роднай беларускай літаратурай у многім спрыялі сустрэчы з пісьменнікамі. Яны ладзіліся літаральна паўсюль: у школах, на прадпрыемствах, у сельскіх клубах, у тэхнікумах... Пісьменнікі прыязджалі па запрашэнні землякоў — у родныя вёскі, мястэчкі і школы. Шмат паездкаў арганізавала Бюро прапаганды мастацкай літаратуры, якое досыць актыўна працавала пры Саюзе пісьменнікаў Беларусі. За гады вучобы ў Пухавіцкай сярэдняй школе і я памятаю сустрэчы з многімі літаратарамі — Захарам Біралам, Алесем Махначом, Даірам Слаўковічам... Расказваюць, што ў нашу школу прыязджаў

кладна трымаецца ў памяці?.. Запіс захаваўся ў мяне на адной з апошніх старонак кнігі Станіслава Шушкевіча «Красавік. Вершы і казкі», выдадзенай у «Народнай асвеце»: «16. XI. 78 г. У школе была сустрэча з С. Шушкевічам, А. Махначом, З. Біралам. Узяў аўтографы (у кнізе «Універсітэт паэтычны»). Тады, будучы вучнем 8 класа, я мала што ведаў пра гэтых пісьменнікаў. Двое з іх — Захар Бірала і Станіслаў Шушкевіч — прайшлі праз сталінскія лагеры, Аляксей Махнач паспытаў фашысцкага палону.

Пройдуць гады, і ўжо ў 1990-я я пасябрую з Алесем Іванавічам Махначом. У нас з'явіцца агульны краязнаўчы

ітарэсы. Напішу нават прадмову да яго кнігі пра уздзенскую вёсачку Нізок. У першай палове 1990-х будзе і некалькі сустрэч з паэтам-землякам Захарам Біралам. Пра яго пазней напішу нарыс «Калючыя ружы лёсу», які надрукуе часопіс «Нёман».

А са Станіславам Пятровічам Шушкевічам у звязку з маімі росшукамі па гісторыі беларускай літаратуры, па літаратурным краязнаўстве ў мяне ўзнікне нават перапіска. Вось і адзін ліст цяпер перад вачыма: «Ашхабад, в/ч 16 716 — Р, Карлюкевічу А. Н.». Роспытаны мае, цікавасць былі звязаны з жаданнем нешта даведацца пра пісьменніка Аляся Рылькі. Пунктуальны Станіслаў Пятровіч адказаў, што працаваў разам з ім у рэдакцыі газеты «Літаратура і мастацтва». Падказаў некаторыя старонкі з біяграфіі прازیака, драматурга Аляся Рылькі.

Так, тады я жыў у Ашхабадзе. Была нават і бандэралі з Беларусі з кнігамі ад Станіслава Шушкевіча. Паэт даслаў мне свой арыгінальны зборнік. І яшчэ — укладзеную ім кнігу вершаў паэтаў, якія не вярнуліся з Вялікай Айчыннай вайны...

Падобныя сустрэчы былі свайго роду ўрокамі выхавання. Найперш — выхавання любові да мастацкага слова.

Убачыўшы на свае вочы знаёмага па публікацыях у часопісах і газетах літаратара, пачыналі неак іначай ставіцца і да яго кніг. Спрабавалі, відаць, наталіцца цэпльней слова ад чалавека знаёмага, ад таго, каму ты меў магчымасць задаць пытанне, каго чуў, які нечым станаўся табе блізкі. Менавіта такой мне падаецца і вага сустрэчы са Станіславам Шушкевічам у лістападзе 1978 г. у Пухавіцкай СШ.

Што да іншых стасункаў Станіслава Пятровіча з Пухавіцкай СШ, то са слоў настаўніка-краязнаўцы Сяргея Сіпача ведаю, што пісьменнік прыязджаў і ў вёску Гарэлец, дзе выступаў перад вучнямі, настаўнікамі ў мясцовай школе. А яшчэ С. Шушкевіч у 1920 — на пачатку 1930-х гадоў сябраваў з урадзэнцам Пухавіччыны, выдатным паэтам-лірыкам Уладзімірам Хадатком. Пакінуў пра яго грунтоўныя ўспаміны.

Выступленні пісьменнікаў у школе, музіцы, болей каштоўныя і запамінальныя для вучняў, чым для літаратараў. Вага мастацкага слова, калі ты бачыш жывога паэта ці прازیака, набывае істотна іншы змест. А сёння, калі ў друкаванай кнігі зусім невялікія наклады, гэта варта асабліва ўлічваць.

Аляксей КАРЛЮКЕВІЧ

ПАМЯТНАЯ СУСТРЭЧА

Конкурс «УРОКІ СУЧАСНАСЦІ»

НЯЎРЫМСЛІВЫЯ ПАДАРОЖНІКІ

ў рэдакцыі школьнай газеты «Вячэрні табар»

Абгрунтаванне актуальнасці тэмы.

Беларусь заўсёды была прыхільнай да людзей розных нацыянальнасцей. Жылі яны тут талерантна і ў добрай згодзе, лічылі сябе дзецьмі менавіта гэтай зямлі. У добрай лучнасці ўзбагалі духоўны і культурны набытак. Такія ўрокі гісторыі асабліва карысныя для сённяшняга пакалення, таму што вучаць традыцыям добрасуседства і ўзаемапавазе, культурнаму і грамадскаму дыялогу сярод грамадзян Рэспублікі Беларусь.

Прапанаваны ўрок пазакласнага чытання будзе карысны для раскрыцця культурных узаема сувязей беларусаў і цыганоў. Заняткі паспрыяюць развіццю пазнавальнай актыўнасці вучняў, творчых здольнасцей, вобразнага мыслення і маналагічнага маўлення.

Форма правядзення ўрока: дзелавая гульня «У рэдакцыі газеты».

Творы, па якіх праводзіцца заняткі: апавяданне А. Бутэвіча «Мір — цыганская сталіца» з кнігі «У гасцях у вечнасці», музычныя аўдыязапісы, артыкул Л. Дучыц «3 гісторыі цыганой Беларусі» (Беларускі гістарычны часопіс. — 2004. — № 3. — С. 45 — 49).

I. Інсцэніроўка

Гучыць песня ў выкананні А. Ціхановіча і Я. Паплаўскай «Цыганка». У клас, танцуючы, уваходзіць група вучняў, пераапранутых у цыганскае адзенне.

Цыган. Прывітанне, любы Мір! Рады зноў апынуцца ў легендарнай цыганскай сталіцы, пра якую мы столькі чулі.

Цыган. Вітаем усіх, хто жыве ў гэтым слаўным мястэчку! Кажуць, людзі тут гасцінныя, добрыя, чулыя, шчодрыя... Ну а вы, цыганачкі, чаго прыціхлі? З дзеткамі пагаманіце, шчасце-долю наважыце!

Першая цыганка. Я цыганка маладая, я цыганка не прастая. Умею варажыць, усю праўду гаварыць. Ану, пакажы, саколік, ручку, пакладзі грошай кучку. О, сёння на ўроку вялікая ўдача цябе чакае. Дзесяць балаў атрымаеш, разумнік ты мой!

Другая цыганка. Залаценькі мой саколік! Пазалаці ручку, усю праўду табе скажу. Што я бачу! Вучыцца ты не хочаш, двойкі сыплюцца на тваю галаву, непрыемнасці чакаюць цябе ў казённым доме... Караць цябе будуць. Не выйсьці табе сухім з вады, слаўны ты мой! Але не бядуй! Пазалаці ручку, брыльянтавы ты мой, дапамагу табе з бяды выбрацца. Шчаслівы будзеш, усе беды за лес цёмны адплыўць!

Трэцяя цыганка. А ты, прыгажунька, чаму засумавала? Не ведаеш, што ў будучыні цябе чакае? Пазалаці ручку, даражэнькая, дам адказы на ўсе твае пытанні. Зараз раскінем карты... Так, бачу поспех у важнай справе. Мабыць, кантрольная работа сёння? Не маркоўся, усё будзе добра, карты не падманваюць! Шчасце табе ўсімхнецца! Успомніш тады мяне добрым словам.

II. Слова настаўніка. Дзякуй вам, госцейкі дарагія, за тое, што пацешылі нас, настрой узнялі. Сядайце, адпачніце крыху з дарогі. Пэўна, доўга вандравалі, перш чым сюды трапіць. І добра, што завіталі ў Мір, бо сённяшні ўрок незвычайны, прысвечаны гісторыі нашага краю. Каб лепей зведаць сябе, трэба адчуць і зразумець родную зямлю, тых людзей, што жылі на ёй не толькі дзясяткі, але і сотні гадоў таму. У гісторыі Міра можна прасачыць лёсы людзей розных нацыянальнасцей, якія ўзбагалі яго сваімі культурнымі традыцыямі. Сярод іх былі і цыганы, унікальны і загадкавы народ,

гісторыя якога ў Беларусі надзвычай багатая і цікавая. Але за смугой стагоддзяў ці не зусім забылі, што Мір быў сапраўднай цыганскай сталіцай на ўсё Вялікае Княства Літоўскае. Тут праводзіліся выбары караля ўсіх цыганоў, тут ён жыў, тут знаходзілася яго рэзідэнцыя. Няхай сёння сівая мінуўшчына раскрывае свае таямніцы. А нашымі спадарожнікамі будуць старонкі апавядання «Мір — цыганская сталіца» з кнігі Анатоля Бутэвіча «У гасцях у вечнасці».

Прапануе правесці ўрок у незвычайнай форме. Уявіце сабе, што вы супрацоўнікі газеты «Вячэрні табар». Сённяшні выпуск газеты будзе прысвечаны гісторыі цыганоў Беларусі. Кожны з вас паспрабуе свае сілы ў якасці журналіста. Для падрыхтоўкі выдання патрабуюцца наступныя спецыялісты: галоўны рэдактар, мастак-афармляльнік, карэспандэнт, этнограф. Да гэтага ўрока вы атрымалі заданні, выкананне якіх дапаможа вам паспяхова справіцца з пастаўленымі задачамі. Вялікая ўдача для нас — візіт сапраўдных цыганой-інфармантаў, якія, напэўна, раскажуць нам шмат цікавага. (*Настаўнік размяркоўвае ролі.*)

III. Інтэрв'ю.

Карэспандэнт. Паважанае спадарства, адкуль жа і як з'явіліся цыганы на Беларусі?

Цыган. Мы належым да старажытнай індыйскай касты, на жаль, самай непаважанай і гнанай. Калі на пачатку XV стагоддзя нас хацелі прывесці да ісламу, мы ўцяклі з Індыі спачатку ў Аравію, пасля ў Егіпет, адтуль у Турцыю. Потым мы пасяліліся ў Малдове, Галіцыі і Польшчы. А з Польшчы ўжо трапілі і на беларускія землі, дзе нас прынялі сапраўды шчыра, нават гасцінна.

Карэспандэнт. Скажыце, калі ласка, які першы дакумент пісьмова засведчыў побыт цыганоў на беларускіх землях?

Цыган. Гэта прывілей вялікага князя Аляксандра Казіміравіча ад 25 мая 1501 года. Дакумент зацвярджае на пасадзе старшага войта, па-сённяшняму — барона, Васіля і надае яму «моц і права судзіць цыганой і разбіраць усялякія спрэчкі паміж імі. Войт Васіль і яго цыганы ва ўсіх землях Вялікага Княства Літоўскага і ў яго валасцях павінны мець поўную свабоду ваводзе даўных правоў, звычай і даўных княжскіх лістоў».

Карэспандэнт. А чым вы, няўрымслівыя дзеці ветру, займаліся ў той час?

Цыган: Нашы продкі не паводзілі сябе цішэй вады і ніжэй травы. Яны вандравалі па дарогах Вялікага Княства, часта чынычы шкоду гаспадарам коней. Аднак і стала асядалі на працу. Цыганы заваявалі прызнанне як добрыя кавалі, ювеліры, каняводы, музыкі, спевакі, танцоры і дрэсіроўшчыкі звяроў.

Карэспандэнт. А калі аселі ў мястэчку Мір?

Цыганка. У часы Караля Станіслава Радзівіла. Гэты дзівакаваты князь, прызваны Панае Каханку, наладжваў у Міры шумныя балі, гулянкі, меў асаблівае стаўленне да цыганоў, захапляўся іхнімі звычаямі, падтрымліваў іх.

Карэспандэнт: Вядома, што ў знак асаблівай пачцівасці да чорнавалосых і смуглатварых дзяцей ветру Панае Каханку ўвёў тытул цыганскага караля, надзяліў яго вялікімі правамі. А як жа выбралі гэтага караля?

Цыган. Мой прадзед раскажваў, што караля выбіралі з багатых і статных цыганоў на Мірскім полі. На гэты час сюды з'язджаліся табары з усяго княства. Нававыбранага караля тройчы з радаснымі воклічамі падымалі на руках угару, засыпалі рознымі падарункамі. Ён меў вялікую ўладу над суродзічамі, мог караць іх і мілаваць.

Карэспандэнт. Шырокую вядомасць атрымаў цыганскі кароль Ян Марцінкевіч, які вельмі любіў праявіць уладу, паказаць сваю каралеўскую моц, жывіць у раскошы. За дванаццаць гадоў кіравання ён праславіўся дзівацтвамі. Якія цікавыя звесткі захаваліся пра гэтага караля ў вашым табары?

Цыганка. Як сапраўдны кароль, Ян збудаваў у Міры прыгожы палац, дзе вясялае жыццё вірвала нібы ў шатры. Ах, як хочацца апынуцца там хоць на імгненне, пабачыць шумныя цыганскія звесткі, на якія прыязджалі знаныя шляхецкія асобы!

Цыган. Так, раманы, вось гэта было жыццё! Шкада толькі, што Марцінкевіч быў апошнім мірскім каралём. Пасля смерці Яна трон атрымаў яго сын, які неўзабаве кінуў-рынуў усё набытае ў Міры і вольным ветрам разам са сваімі

IV. Выступленне групы этнографай-даследчыкаў з паведамленнямі па тэме «3 гісторыі паходжання цыганоў», «Цыганскія каралі», «Побыт цыганоў», «Духовная культура цыганоў», «Узаема сувязі цыганоў і беларусаў».

Карэспандэнт.

Сёння нам было цікава, Шмат даведацца змаглі Пра цыганскія забавы На Карэліцкай зямлі. У Міры нашым слаўным, гасцінным Мы заўсёды Вас рады вітаць, Пспеху ў справах, добра і радасці Хочам мы вам ад душы пажадаць.

Цыганы.

Мы атрымалі асалоду. Мір нас так зачараваў. Шчасця Вашаму народу Цыганскі табар пажадаў. І баяцца нас не трэба: Крыўдзіць мы не будзем Вас, А цыганскія напевы Хай звяняць ў душы ўвесь час.

V. Заклучнае слова настаўніка.

Ну вось і ўсё, прабег так хутка час, Прыйшла пара нам з вамі развітацца. Хай светла будзе на душы у вас, Вялікі дзякуй, дзеці, вам за працу!

Вучні ў ролі цыганой-інфармантаў, што завіталі ў рэдакцыю газеты «Вячэрні табар».

суродзічамі паляцеў у Турцыю. Тыя, што засталіся, стварылі ў Міры свае суконныя, ткацкія і скураныя мануфактуры, якія славіліся на ўвесь край. Цыганскае палатно вылучалася добрай якасцю і носкасцю. З яго нават шылі царкоўныя шаты.

Цыганка. А пра не вельмі сумленых людзей хадзіла прымаўка: «Майстар з Міра, што цяў, то й дзіра».

Цыган. Маўчы, баба! Многа ты ведаеш! Займаліся цыганы кавальствам, слясарнай справай, выразалі з дрэва. Яшчэ мо і сёння ў жыхароў Міра захоўваюцца іхнія драўляныя сальніцы, бочкі, дзежкі, міскі, дзіцячыя цацкі...

Карэспандэнт. З лёгкай рукі цыганой Мір праславіўся шматлікімі конскімі базарамі. А што вам пра іх вядома?

Цыганка. Людзі казалі, што тады з-за коней і цыганой свету божага не відаць.

Настаўнік. Неад'емнай рысай цыганскага жыцця былі гандаль, карты, варажба, песні, скокі. А чаму б і нам цяпер не павесяліцца ды не станцаваць цыганачку ўсім разам? Госцейкі, пакажыце нам, як трэба, а мы падхопім! (*Усе разам танцуюць пад цыганскую музыку.*)

Вынікі: Каб сённяшнія вучні дасягнулі ў жыцці поспеху, іх неабходна вучыць навыкам, запатрабаваным у XXI стагоддзі: крытычнаму мысленню, рацённа-праблемных сітуацый, супрацоўніцтву, інфармацыйнай грамадскасці, самастойнай працы і зносінам.

На прапанаваным уроку-праекце пазакласнага чытання індывідуальная форма працы спалучалася з групавой. Такі падыход даў магчымасць вучням паверыць у свае здольнасці і сілы, падвесці іх да ўсведамлення неабходнасці пошуку, уласнай актыўнай дзейнасці. Усе групы праекта працавалі над адной і той жа тэмай, але разглядалі яе ў розных аспектах. Вырашэнне гэтай тэмы вымагае прыцягнення разнастайных крыніц, звароту да міжпрадметных сувязей (гісторыя, інфарматыка) і сувязей з мастацтвам (музыка, тэатр). Усё гэта садзейнічала абуджэнню ўнутранай матывацыі да вывучэння матэрыялу, развіццю аналітычных і творчых уменняў, пачуцця адказнасці за даручаную справу і вынікі ўласнай дзейнасці.

Ала БАКАЧ,
Алена СМОЛЬСКАЯ,
настаўніцы сярэдняй школы г. п. Мір

Закахацца ў снег

Леанід Гоманаў паказаў беларускі пейзаж у Грэцыі

Мастак Леанід Гоманаў прадставіў у Грэцыі жывапісны праект «Музыка беларускага пейзажу». Мастак і ягоная дачка, а па сумяшчальніцтве куратар праекта Вольга Гоманава доўга прадумвалі канцэпцыю і шукалі партнёраў, у супрацоўніцтве з якімі будзе магчыма арганізаваць экспазіцыю.

— Мы зрабілі прыгожую выстаўку ў грэчаскім горадзе Ламія. Я зразумела, што ў такім цудоўным горадзе творы таты прыжывуцца, — расказвае Вольга Гоманава. — У праекце экспанавалася каля дваццаці пейзажаў.

Выстаўка адбылася дзякуючы праекту Еўрапейскага саюза «MOST», які накіраваны на пашырэнне кантактаў паміж грамадзянамі ЕС і Беларусі з мэтай абмену досведам і паляпшэння ўзаемаразумення. Канцэпцыя праекта «Музыка беларускага пейзажу» закладзена ўжо ў назве.

— Тата не звяртаўся да абстракцыі ці нейкіх іншым тэм. Яму хацелася паказаць унікальнасць беларускай прыроды, — падкрэслівае

Леанід Гоманаў «Разліў».

Вольга Гоманава. — Грэцыя — гэта краіна сонца і мора, а Беларусь жа зусім іншая, нам так хацелася падзяліцца цяплом, прыгажосцю сваёй зямлі. Нашы краявіды лірычныя, цёплыя, пранізлівыя. Але грэкам было цікава адчуць не толькі пейзаж, а бачанне мастака. Мы адзначылі, што наведвальнікам спадабаліся снежныя пейзажы. Гэта парадокс: мы любім марскую тэматыку, а там людзі закахаліся ў снег.

Задумлівыя і лірычныя творы Леаніда Гоманава немагчыма зблытаць з творамі іншых аўтараў: адметны філасофскі складнік, разважанне і дыялог мастака з прыродай.

— Як куратару мне было цікава супрацоўнічаць з еўрапейскай галерэяй, зразумець, як там рыхтуюць выстаўку, падыходзяць да арганізацыі, — дзеліцца Вольга Гоманава. — Вядома, досвед наш і еўрапейскі абсалютна розныя. Таму выстаўкі за мяжой для аўтараў асабліва карысныя. Мы розныя ў мастацтве і яго разуменні: у нас іншы фармат і выставак, і тэм, і гэта вельмі добра: ёсць магчымасць для праяўлення індывідуальнасці.

Леанід Гоманаў даволі часта прадстаўляе свае творы на выстаўках па Беларусі, гэтага творцу добра ведаюць у Польшчы.

Вікторыя АСКЕРА

РАДАСНЫЯ МАЛЮНКІ

і вобразны стыль Іны Папартнай

Мастачка з Гродна Іна Папартная стала лаўрэатам спецыяльнага літаратурнага конкурсу «Новая дзіцячая кніга» (выдавецтва «Росмэн», Масква). Выдавецтва абвясціла спецыяльную намінацыю для ілюстратараў кніг, прызначаных для дзяцей ад 2 да 12 гадоў. У 2016 годзе на прэстыжны конкурс прыйшло 1082 заяўкі, кожны ўдзельнік павінен быў даслаць па 4 работы. На конкурс Іна адправіла свайго любімага персанажа — слімака з верша сучаснага дзіцячага паэта Андрэя Усачова, яшчэ сямейства каалы з казкі «Цмок Камода» Дональда Бісета.

Іна з дзяцінства марыла афармляць дзіцячыя кніжкі, скончыла каледж мастацтваў, для дыпломнай работы ілюстравала кнігу «Хронікі Нарніі». Рабіла заказы для друкарні, малявала паштоўкі, працавала дызайнерам-афарміцелем, гадала дзяцей, але перамога на конкурсе была поўнай нечаканасцю.

Як пераможцы конкурсу сёлта выдавецтва дало Іне Папартнай заданне праілюстраваць дзіцячую кнігу вядомай пісьменніцы С. Лаўровай «Сабака Фрося і яе людзі». Па словах мастачкі, яна напружана працавала тры месяцы, і вынік — 40 арыгінальных малюнкаў, якія ўвайшлі ў кнігу. Можна толькі здагадвацца, колькі спроб засталася ў чарнавіках мастачкі. Малюнкi, як і сама вясёлая дзіцячая кніжка, напоўнены радасцю, вяселлю, добрым святлом, гумарам і чаканнем вясёлых прыгод, якія так любяць дзеці.

У дзіцячай бібліятэцы № 6 Гродна адбылася творчая сустрэча-прэзентацыя з кніжным ілюстратарам Інай Папартнай — таленавітай гарадзенкай і мамай чацвярых дзяцей. На прэзентацыі маме «дапамагала» ўся дружная дзіцячая кампанія: старэйшы сын Яша (з ім прыйшоў увесь яго 2-й клас гімназіі № 9), яго пяцігадовая сястрычка Маша, трохгадовы гарэза Косцік, дзесяцімесячная Ганначка, і вядома, іх тата.

Расійскі мастак, мультыплікатар Аляксей Капнінскі на дырымоніі ўзнагароджання конкурсу «Новая дзіцячая кніга» адзначыў, што ёсць бязвобразныя карцінкі, а ёсць вобразы. У Іны Папартнай ужо вызначаны пазнавальныя, вобразны аўтарскі почырк, які вылучыў яе работы сярод не менш таленавітых калег. Менавіта непаўторныя мастацкія вобразы робяць дзіцячыя кнігі жывымі, цікавымі, запамінальнымі. Спецыялісты сцвярджаюць: 50% удалай кнігі — гэта таленавітыя, яркія малюнкi, якія супадаюць з аўтарскім тэкстам, напаяняючы яго мастацкім сэнсам і гармоніяй.

Ірына ШАТЫРОНАК, фота аўтара

Мастацтва Іны Папартнай для дзяцей.

Зберагаючы, узбагачаць

Чым можа быць цікавы мастак акрамя ўласнай творчасці? Хтосьці скажа, што харызмай альбо пэўнай жыццёвай сітуацыяй, хтосьці падумае пра імідж. Аднак трэба глянуць глыбей. Ёсць у краіне творцы, якія клапацяцца не толькі пра асабістую мастацкую дзейнасць, — дапамагаюць захаваць памяць пра таленавітых калег па цэху. У снежні ў Палацы мастацтваў адбылася прэзентацыя выстаўкі «Збор-1» Алеся Мары, дзе мастак прадставіў сваю творчасць і калекцыю мастацкіх твораў, сабраных яго сям'ёй за апошнія гады.

Твор Алеся Мары.

У аснове калекцыі — палотны знакамітага мастака Язэпа Драздовіча, графіка канца XIX стагоддзя, творы вучня Васіля Кандзінскага — Генрыха Ноя, вучня Казіміра Малевіча — Міколы Пашкевіча. Былі творы невядомых мастакоў XX стагоддзя і нашых сучаснікаў. Многія з работ можна было ўбачыць упершыню, што зрабіла выстаўку ўнікальнай.

Твораў самога Алеся Мары было не так шмат. Але ж на тое і быў разлік. Аўтару цікава папулярызаваць беларускае мастацтва, памагаць глядачу даведацца невядомыя факты пра айчынных аўтараў. Ён руплівец, які не дазваляе забыцца пра каштоўнае ні сабе, ні іншым. Вельмі важна, што творы, якія знаходзяцца ва ўласнасці сям'і Марачкіных, бачаць свет, а не схаваныя на паліцы.

Мастак зведаў уплывы традыцыйнага рэалістычнага жывапісу беларускай і заходнеёўрапейскай школы, а таксама хвалю постмадэрнізму, якая паўплывала на фарміраванне творчай асобы мастака. Яго творы выклікаюць цікавасць, бо прымушаюць задумацца над сэнсам нашага стаўлення да саміх сябе і наваколя, над трагічнай і драматычнай гісторыяй беларускага народа.

Праект «Збор-1» меў рэзананс: сінтэз твораў аўтара ў сукупнасці з калекцыяй работ беларускіх мастакоў змог прыцягнуць увагу аматараў мастацтва.

Вікторыя АСКЕРА

РОЗНАСЦЬ ПАЛЮСОЎ

Актрыса Валянціна Гарцуева пра плоскасці тэатральнай сцэны і вялікага экрана

Тэатральная сцэна сёння перастае быць адзінай пляцоўкай для рэалізацыі акцёраў — усё часцей яны звяртаюцца да кінематографа па духоўную і матэрыяльную падтрымку. Наша гераіня вядомая ў першую чаргу па спектаклях Купалаўскага тэатра, сваіх бацьках-творцах і ў якасці кінаактрысы: ужо паспела выканаць ролі больш чым у 40 фільмах і серыялах, а нядаўна скончыла здымацца ў новай кінастужцы «Беларусьфільма». Якім чынам сумяшчае дзве істотна розныя актёрскія кар’еры, распавядае прадстаўніца знакамітай тэатральнай дынастыі.

— **Валянціна, у інтэрв’ю ёсць відэа, як вы пранікнёна чытаеце адзін з вершаў Ганны Ахматавай пра каханне. Для такіх эмоцый патрэбен толькі талент актрысы ці ўсё ж рэальныя пачуцці?**

— Пытанне пачуццяў вельмі індывідуальнае: камусьці трэба пастаянна быць закаханым, каб добра адчуваць сябе ў прафесіі. Але мне падаецца, што людзям проста патрэбна натхненне! Ёсць, дарэчы, і тыя, каму патрэбныя адваротныя эмоцыі — перажыць расстанне, каб у жыцці ўсё было дрэнна. Магу сказаць шчыра, што, калі я запісвала гэтае відэа, у маім жыцці быў вельмі складаны перыяд, усё было дрэнна. І раней я лічыла, што мне патрэбная маленькая трагедыя ў прыватным жыцці, каб усё атрымлівалася на сцэне. Але з часам зразумела, што гэта не зусім так: магчыма, лягчэй штосьці з сябе дастаць з-за агалення нерваў, лягчэй перажываць боль герояў, але быць шчаслівай — больш каштоўна. Тым не менш я шаную ўсе мае жыццёвыя перажыванні і трагедыі, бо цяпер памяць пра гэта (а яна ў мяне вельмі добрая!) дапамагае на сцэне.

— **Якіх гераінь іграць падабаецца больш?**

— Залежыць ад пляцоўкі. Напрыклад, у тэатры ў мяне больш гераічных роляў, станоўчых персанажаў, а кінакамера бачыць мяне як адмоўнага героя, кагосьці моцнага і супрацьлеглага агульнай плыні. Іграць станоўчых і адмоўных персанажаў мне аднолькава складана, але вельмі падабаецца іграць адмоўных гераінь у кіно, таму што не маю такой магчымасці ў тэатры. Гэта робіць мяне больш цэльнай у прафесійным плане. Да таго ж у злых гераінь таксама ёсць свая праўда. Яны злыя не з-за таго, што нарадзіліся такімі, таму цікава разважаць аб прычынах.

— **Нядаўна скончыліся здымкі стужкі Ігара Чацверыкова «Скачок Саламандры», дзе вы ўзялі ўдзел. Якім будзе кіно?**

— Мне вельмі падабалася здымацца ў Чацверыкова. Па-першае, 2 гады таму даводзілася працаваць з гэтым рэжысёрам на стужцы «Участак лейтэнанта Качуры», мы правялі выдатныя 3 месяцы здымак, таму вельмі хацелася паўдзельнічаць у наступным яго праекце. І зараз камфортна пачувалася на пляцоўцы, гэта важна: атмасфера ўплывае на працоўны працэс. Роля ў стужцы ў мяне досыць неадназначная... Гэта дэтэктыўна-прыгодніцкі фільм з мудрагелістым сюжэтам і пошукам рэліквій пад Нясвіжам.

— **Не сакрэт, што тэатральныя актёры шукаюць у кіно фінансавай падтрымкі. Але ў вас зусім іншая гісторыя...**

— Мне прывяло ў кіно жаданне! Мне хацелася здымацца, доўгі час пасля заканчэння Акадэміі мастацтваў я хадзіла на пробы, не праходзіла іх, не разумела, чаму мяне не бралі на ролі ў кіно, — ужо працавала ў гэты час у тэатры. Тады грашовае пытанне мяне наогул не цікавіла: знялася б і без ганарараў, дзеля ідэі, бо для тэатральнага актёра гэта зусім іншы свет. Я перакананая, што актёры тэатра і кіно — дзве абсалютна розныя прафесіі і спосабы існавання, адчування. Роляў у кіно ў мяне не было доўга, і ўсё пачалося неяк незаўважна: здымалася ў эпізодах, пасля пайшлі вялікія ролі. Але не магу не адзначыць, што ў тэатры мяне лягчэй, бо тут я працую больш і маю досвед.

— **Беларускія актёры запатрабаваныя і за мяжой. Вы не думалі працягнуць кар’еру, напрыклад, у Расіі?**

— Шчыра, я думала пра гэта, але калі казаць пра Маскву, то мяне заўсёды пужаў гэты горад, патрэбна нейкая сур’ёзная прычына, каб я туды пераехала. Але калі мяне прапанавалі б нейкую вялікую цікавую ролю, магла б пагадзіцца. Прышла да высновы, што я лёгкі чалавек у плане зменаў, таму мне хочацца праз нейкі час «змяняцца» і самай. Складана ўявіць, што ўсё жыццё буду займацца чымсьці адным! У актёра заўсёды шмат магчымасцей: столькі ўсяго зараз здымаецца, у тым ліку і серыялаў у Расіі, што не трапіць у кіно складаней, чым трапіць!

— **Вы называеце сваёй любімай тэатральнай роляй Франку ў спектаклі «Хам». Чаму?**

— Яна мне вельмі падабаецца. Такіх жанчын заўсёды было мала — іх амаль няма і цяпер. Можна сказаць, таму гэтая гісторыя вакол Франкі і адбываецца: з-за характару, паводзінаў, эмоцый. Франка гіперэмацыянальная. Для мяне гэтая роля таму і цікавая: яна не хавае свае эмоцыі і пачуцці, а наадварот: усё думкі выліваюцца вадаспадам. Выконваць такія ролі фізічна складана: трэба фантаваць. Я іграю яе вельмі даўно, пачалося гэта яшчэ падчас навучання ў акадэміі: «Хам» быў на-

шым дыпломным спектаклем. І я вельмі ўдзячная, што гэтая роля ў мяне ёсць, бо асабліва для маладога актёра карысна ўспрымаць гэта як мінімум у якасці трэнінгу. З цягам часу я зразумела, што роля змяняецца разам са мной, мы з Франкай разам не стаім на месцы, і для мяне гэта каштоўна.

— **Як лічыце, пачуццям з «Хама» ёсць месца ў сучаснасці?**

— Яшчэ як! Але гэта не зусім звычайныя адносіны, складаная сітуацыя, незвычайнае каханне. Асабліва калі казаць пра пачуцці Хама да Франкі. Гэтая жанчына мае вельмі вольны погляд на свет, яна можа лёгка разлюбіць, а герой заўважыў у гэтым нясветлым чалавеку штосьці добрае. Таму пра яго каханне можна казаць шмат, я ў яго веру! Напэўна, таму што калі ў такое не верыць, то не будзе сэнсу працаваць актрысай.

— **Тэатр у плане самарэалізацыі — свабодная пляцоўка?**

— Тут мы павінны падтрымліваць ідэю рэжысёра, але, безумоўна, актёры маюць сваё «паветра», мы ж не робаты. Напрыклад, глядач можа не заўважыць розніцы, калі паглядзіць адзін і той жа спектакль некалькі разоў, але для актёра гэта самае цікавае. Мы атрымліваем асалоду ад розных выкананняў, купаемся ў гэтым! Таму я лічу актёрскую прафесію самай цікавай і рознай, нават калі ты працуеш у адным тэатры. Хоць і тут ёсць руціна: некаторыя спектаклі ідуць і па 20 гадоў, некаторыя — з заснавання тэатра. Ды і для актёра проста немагчыма іграць аднолькава кожны раз!

— **Дарэчы, ролю Паўлінкі вы атрымалі «ў спадчыну» ад маці...**

— Усе думаюць, што я даўно іграю Паўлінку, але я выконвала яе ролю толькі на працягу трох гадоў. Маці мне вельмі дапамагала, уводзіла ў кантэкст, і для мяне значным быў нават сам факт таго, што яна выдатна выконвала гэтую ролю да мяне, бо дагэтуль людзі ўзгадваюць Паўлінку Зоі Белахвосцік. Натуральна, я разумела, што гэта вялікая адказнасць і бясконцы параўнанні, а мы з мамай абсалютна розныя па-актёрску. Я была зусім іншай Паўлінкай і адчуваю лёгкасць ад таго, што больш не выконваю гэтую ролю: мне ўвесь час здавалася, што для яе патрэбен жывы агеньчык, а я запальвала яго ў сабе штучным спосабам. Гэтая роля патрабуе лёгкасці, адкрытасці, усё гэта было і ёсць у маёй мамы. Для мяне кожны спектакль быў змаганнем.

— **Некалькі пакаленняў вашай сям’і звязаныя з тэатрам, вы працуеце разам з бацькамі. Як гэта ўплывае на працу?**

— У мяне ніколі не было выбару: нават не ўяўляю, як працаваць без іх, таму не маю ніякага ўяўлення пра іх уплыў. У гэтай прафесіі я менавіта дзякуючы ім, і хто ведае, што было б мне цікава ў іншай сітуацыі. Бацькі мяне падтрымлівалі, калі я вучылася ў Акадэміі мастацтваў, былі і застаюцца маімі выхаванцамі і дардцамі, якім я давяраю. І я заўважыла, што адносна

нядаўна стала менш раіцца з імі: мяне заўсёды цікавіла, што яны думаюць пра мае ролі і іх выкананне. Я змянілася ўнутрана, стала крытыкаваць сябе больш сур’ёзна, але бязмежна ўдзячная ім за тое, што яны выхавалі мяне не толькі як чалавека, але і як актрысу.

— **Некаторыя спектаклі ставіў ваш бацька. Ці лёгка было працаваць пад яго камандай?**

— Межы паміж сямейным і прафесійным губляюцца на сцэне, і калі я працую з бацькам над спектаклем, то пачуваюся як з рэжысёрам. Але на пачатку кар’еры заўважала, што ад мяне ён патрабуе больш, чым ад іншых. Мне здавалася, што ўсе мяне ацэньвалі як дзіця актёра, то-бок, адчувалася стэрэатыпнае мысленне. Але, магчыма, гэта былі мае ілюзіі. І калі бацька сапраўды патрабаваў ад мяне больш, то ён верыў, што я магу гэтае «больш». Зараз я дакладна ведаю, што на сцэне ён ставіцца да мяне як да актрысы, а не як да дачкі.

— **Як вас прынялі, калі вы прыйшлі працаваць у Купалаўскі тэатр?**

— Я была вельмі напалоханая, нягледзячы на тое, што правяла ў гэтым тэатры амаль усё дзяцінства, добра ведала артыстаў, арыентавалася ў спектаклях. Але калі трапіла сюды ў якасці актрысы, то адчула неверагодны страх і нават з моладдзю размаўляла вельмі стрываана. Прынялі мяне добра, хоць мая заціснутасць заставалася са мной больш за год. Наша трупка вельмі добразычлівая да новых артыстаў, я сапраўды магу назваць гэта сяброўскай камандай. У Купалаўскім ёсць паняцце «сямейнасці», і тут сапраўды пачуваешся як у сям’і.

— **Ці было жаданне неяк адасобіцца ад цяжару тэатральнага клана і будаваць кар’еру з уласнай біяграфіяй?**

— У розны час перажывала розныя эмоцыі: часам хацелася быць незалежнай, а не думаць пра тое, што існую ў тэатральнай сістэме толькі дзякуючы камусьці, не хацела, каб мяне пра гэта пыталіся. Але зараз я зразумела, што паважваю, і хачу быць з імі: гэта працяг сямейнай справы, ганаруся сваёй сям’ёй. Мая сітуацыя цікавая тым, што маці перажывала тое ж, што і я: і яна была дачкой актёра. Калі я была маленькай, маці распавядала мне пра свае пачуцці, я тады ведала, што буду перажываць тое ж самае, таму я не ў адзіноце.

— **У вас ёсць досвед работы з незалежнымі аўтарамі і ў рэпертуарным тэатры. Якія тут адрозненні і ці спадабалася вам працаваць з Яўгенам Карнягам?**

— Пра работу з Карнягам магу сказаць, што гэта быў неверагодны досвед! Добра стаўлюся да таго, што ён робіць, пазнаёмілася з ім яшчэ студэнткай — ён ставіў дыпломны спектакль нашага курса. Гэта вельмі таленавіты малады рэжысёр, якіх цяпер у Беларусі мала: ён дае актёрам магчымасць развівацца і развіваецца сам, яго тэатр сапраўды аўтарскі, і працаваць з такой творчасцю — задавальненне.

Аўтарскі і рэпертуарны тэатры — абсалютна розныя полюсы. Гэтыя непадобныя напрамкі мне хацелася б сумяшчаць. Гэта розныя дзверы і ключы. Заўважаю, што праца ў аўтарскім праекце — гэта задавальненне і ўласнае развіццё.

— **Вы не раз адзначалі, што актёрская праца — гэта яшчэ і фізічнае напружанне. Як аднаўляеце сілы?**

— Я б хацела, каб мне хтосьці даў адказ на гэтае пытанне! Так, актёрская праца — гэта яшчэ і фізічны цяжар. Звычайна ў вольны час я люблю спаць, бо ўпэўненая: для мяне гэта лепшыя лекі. Іншых сакрэтаў няма, як і часу, нават у тэатр схадзіць не паспяваю. Для актёра важна бачыць, як працуюць калегі. Гэта таксама можна ўключыць у праграму аднаўлення пасля працы. Раней я наведвала ўсе спектаклі без разбору, нават калі мне даказвалі, што нешта зроблена дрэнна: павінна была ўпэўніцца. Сорамна, што цяпер не маю на гэта часу, таму што для мяне гэта 50% навучання.

— **Нягледзячы на малады ўзрост, у вас досыць роляў, таму можна спытаць: у які вобраз паглыбіцца было складаней за ўсё?**

— Мне складана паглыбіцца ў любы вобраз! Я нават не ведаю, якое «паглыбленне» было самым складаным: напэўна, роля Ніны Зарэчнай у «Чайцы». Вялікая адказнасць іграць гераіню Чэхава, нават маральна складана. А наогул, «проста» ў мяне не бывае ніколі! Напэўна, таму што не хочацца «засесці» ў адным вобразе і ў адной сабе — хочацца развівацца, папрацаваць з вялікай колькасцю рэжысёраў, з рознымі формамі, чым я не магу пахваліцца. Часам разумею, што я бываю аднолькавай, і гэта вялікая праблема: мару знаходзіць штосьці новае ў сабе і здзіўляцца гэтым знаходкам.

Маргарыта ДЗЯХЦЯР

Імя? Mann!..

Вайна (не на жыццё, а на смерць)
як вайна за чалавека (не дзеля смерці, а ў імя жыцця)

Можна аднойчы назвацца чужым імем і зрабіць крок да таго, каб канчаткова забыць сваё. Можна аднойчы схірыць — калі ёсць у гэтым карысць на дадзены момант, але трапіць у пастку, з якой не выбрацца. Як Гэлі Гейл: выйшаў на 10 хвілін па рыбу, а прапаў на ўсё жыццё: няма такога чалавека, як і не было ніколі...

Адна з прэм'ер бягучага тэатральнага сезона ў Дзяржаўным тэатры лялек можа падасца адарванай ад Беларусі — паводле назвы на афішы. Сапраўды, Бертольд Брэхт і яго п'еса «Mann ist mann» зусім далёка ад нашага жыцця: створаная ў сярэдзіне 20-х гадоў мінулага стагоддзя ў Германіі, яна выкрывала сутнасць імперскіх памкненняў (ужо адчуваную тады), што адлюстроўвалася ў войнах, якія вялі адданыя ваяры, фактычна ператвараючыся ў ідэальных салдат, якія не памятаюць сябе і таму гатовыя, не задумваючыся, забіваць і паміраць. Але з той колькасцю войнаў — лакальных, інфармацыйных, гібрыдных ды іншых сучасных варыянтаў — гэтая п'еса ўжо сама па сабе можа ўспрымацца актуальнай. Пры тым, што ёсць яшчэ вечны гуманістычны мэсэдж, але ж колькі яго ні закідай у прастору, няма ўпэўненасці, што пачуюць, а галоўнае — зразумоўць: у чалавечым свеце адначасова столькі ідэй на выбар!..

Але не трэба спяшацца з высновамі (абспіраючыся толькі на назву і афішу), калі гаворка пра рэжысёрскую работу Аляксея Ляляўскага: ён, калі бярэцца за пастаноўку, не проста адчувае актуальнасць, а ўмудраецца прачытаць у тэксце значна больш — у сувязі з тым самым сучасным кантэкстам, які надае п'есе дадатковы сэнс. Тут нават не трэба нічога штучна актуалізаваць: стыль мілітары, на жаль, у шырокім карыстанні, а чалавек існуе як істота падпарадкаваная і залежная. Пры адсутнасці волі і ўласнага меркавання наогул здольная страціць сябе як самастойную асобу. Пра што і распавядае спектакль. Створаны ў стылі мілітары — і гэтая задана самім Бертольдам Брэхтам: каланізатары недзе ў Індыі імкнуцца скарыць іншых. Губляюць сябе — сваю ідэнтычнасць.

Мілітары, як стыль універсальны, адразу дапамагае акрэсліць тэму. На гэтую ж працуюць стылізаваныя падваенныя камбінезоны галоўных герояў, якіх мы бачым на сцэне. Не трэба лішніх дэкарацый ды антуражу: калі ў клубах дыму з'яўляюцца фігуры салдат, зразумела, што на вайне горача. Гэта падкрэслівае і жорсткі па-

гучанні музычны фон (Леанід Паўлёнак не першы раз удада дапамагае Ляляўскаму з музыкай да спектакля). З гледзачом ніхто і не імкнецца заіграваць — на вайне як на вайне. І ніякага падману ў танцах і спевах — гэта як рытуальны абрад, сродак забіравання будучых пераможцаў. Ці танцы на касцях... Інтэрпрэтацый можа быць шмат у залежнасці ад паглыбленасці ў тэму. А некаторыя акцэнтны дапамагаюць акцёрам расставіць лялькі.

Сцэна са спектакля «Mann ist mann».

Істоты ў безнадзейных шэрых камбінезонах — яшчэ людзі, але ўжо марыянеткі: у кожнага з салдат магутнай арміі ёсць нібыта двайнік — маленькая лялька, кандова-драўляная, рабі з ёй што хочаш. І нават калі нейкая група заваёўнікаў вырашае пасвавоільць, татальная іх падпарадкаванасць робіць сваю справу: замест сябра, што паграпіў у кур'ёзную сітуацыю, трэба кагосьці прывесці на паверку. Хоць бы першага сустрэчнага. Гэлі Гэй падыгрывае, думаючы, што хітрыкі не перашкоджаць яму сысці, але чым далей, тым больш здараецца тых абставін, у якіх ён не можа сказаць: «Не!..» І аднойчы прысутнічае на ўласным пахаванні, нават вымушаны казаць развітальную прадмову — самому сабе. Няма больш Гэлі Гэя, ёсць Джэрая Джып, універсальны салдат, жорсткі забойца, які не адчувае каштоўнасці чужога жыцця. Таму, што адмовіўся ад сябе самога?

Калі Брэхт пісаў гэтую п'есу, усё было яшчэ далёка: безаблічныя салдаты вермахта, якія пойдуць скараць свет, пазбяўляючы права на адметнасць іншыя народы, — а разам з ёю і права на жыццё іншых людзей. Тут умоўныя каланізатары, але сама сутнасць такой вайны не пакідае варыянтаў: татальнае заваяванне ператварае ў забіраваную істоту таго, хто, будучы бяздумна падпарадкаваны, сам ідзе падпарадкоўваць іншых.

Чалавечы свет, кажаце? Дзе зло вынішчана?.. Тое, пра якое папярэджаў Брэхт? Пасля Нюрнбергскага працэсу здаецца, што так. Але. У супраціве з вечным добром вечнае зло трансфармуецца, мяняе аблічча, бо яго вечная задача — знішчаць чалавека як фізічна, так і маральна. Можна сказаць: «Цябе няма» — чалавеку, народу, краіне, нават культуры цэлых кантынентаў (і такое было). І можна знайсці спосаб зрабіць так, што ён (яна, яны) сам у гэты паверыць, ператварыўшыся ў зомбі, будучы паўтараць: «Нас няма». Цяпер гэта нават спакуса: адмова ад сябе лёгка тлумачыцца тэндэнцыяй да ўніфікацыі культур, глабальныя працэсы часта могуць быць апраўданнем новага варыянта падпарадкавання народаў ды тэрыторый, калі просты чалавек наогул нічога не значыць і не вырашае. Ён проста нейкі чалавек. Драбязя. Такі знікне — ніхто і не заўважыць.

Але калі гаворка пра спектакль Аляксея Ляляўскага, то ў яго вельмі шмат слаёў, кожны можа «ўхапіць» той, што больш актуальны асабіста для яго. І так, ёсць той, што на паверхні: захаванне самога чалавека як разумнай істоты ці наогул віду. Істоты, што думае, перш чым нешта зрабіць і на штосьці пагадзіцца, і віду, што нясе адказнасць за свет і яго шматаблічнасць. Гэта па-за межамі, па-за краінамі і па-за кантэкстамі, нават па-за эпохамі. Вось гэты — персанальны — зварот гучыць у спектаклі «Mann ist mann» бескампрамісна: захавай сваю свядомасць — і захаваш сябе. Праз іронію і нейкія «прышпільныя» моманты, што адбываюцца на сцэне, нас падводзяць да культурна-нацыянальных, калі канчаткова адбываецца трансфармацыя героя: «Я Джэрая Джып!» Ён рашучы. Варыянтаў няма. «Камедыя пра чалавека, які не мог сказаць „не“, альбо Гульня ў салдацікі» на нашых вачах становіцца трагедыяй. Гэта падаецца так фатальна, што разумееш: перадавая — гэта барацьба наогул за чалавека.

Ларыса ЦІМОШЫК

СЕМ КОЛЕРАЎ КАХАННЯ

У Беларускай дзяржаўнай філармоніі на Малой сцэне імя Р. Шырмы адбылася прэм'ера музычна-тэатрализованай дзеі паводле п'есы Васіля Дранько-Майсюка «Сем колераў кахання для Мастака, Паэта і Аркестра», прысвечанай Марку Шагалу.

Дзівосная музыка ансамбля салістаў «Класік-Авангард», выдатныя вершы Леаніда Дранько-Майсюка і Рыгора Сітніцы (у выкананні самога аўтара), а таксама — упершыню са сцэны філармоніі — Алесь Дудара і Міхась Чарота ператварылі вечар у незабыўны. Дапаўнялі пастаноўку карціны беларускіх мастакоў, што экспанаваліся пры дапамозе мультымедыяных сродкаў. Гучалі творы любімых кампазітараў Шагала — І. Ахрона, М. Гнесіна, І. Стучэўскага, А. Тансмана і іншых. Дырыжорам выступаў мастацкі кіраўнік ансамбля — заслужаны дзеяч мастацтваў Рэспублікі Беларусь Уладзімір Байдаў. Лібрэта стварыў драматург і рэжысёр В. Дранько-Майсюк.

У аснову спектакля пакладзена сапраўдная гісторыя жыцця, кахання і творчасці славуэтага мастака, якую распавядаў ён сам, выяўляючы ў колерах:

СІНІ. Мінорныя мелодыі Тэадора Остэна ствараюць настрой светлага суму па чымсьці далёкім і няўлоўным, да чаго нельга дэрануцца, а можна памятаць толькі сэрцам. Самае пяшчотнае маленства, калі свет падаецца напоўненым Божаю ласкай да нябесаў. Сіні колер для

мастака быў сімвалам Космасу, сузірання, бязважкага палёту, лёгкасці.

СІНІ — колер тямніцы. «...Мне сем гадоў. У таты дзень нараджэння. Што яму падарыць? З акна суседа гучыць музыка. Калі яе ўчора пачуў тата, то сказаў, што ў яго ажно душа маладзее. Я беру ў адрыве сінюю фарбу і малюю на нашым плоце тату! Ён, змучаны і спрацаваны, у мяне такі лёгкі... уздымаецца над Віцебскам... За мной назірае прыгожая жонка суседа. Яе сінія вочы, як у Марфы, нашай каровы. Гэй! Ляці ў маю карціну! Тут месца толькі сапраўднаму харакству! ...Аййй! Што за чмель кусае за вуха? Плача прыгожая жонка суседа: «Ён мяне каровай намаляваааа!!!» Чмель не адпускае вуха. ...Мой шчаслівы сіні бацька лунае ў небе і ловіць дошкі, якія кружацца над пляцам. Некалькі нязлоўленых дошак падаюць... У той жа вечар мы з татам зафарбавалі маю карціну. Пазней, калі я бачыў сінія платы, мяне заўсёды цікавіла, якія дзівосныя выявы схаваныя пад гэтай нябеснай фарбай?»

ЗЯЛЁНЫ. Юнацтва. Першае каханне. Саліруе скрыпка... Дождж. Изумрудны ліхтар, узаемна закаханы ў лужынку каля яго. Дождж скончыўся, і пад першымі промнямі сонца лужынка высыхае. Пакуты самотнага сэрца, чыё каханне раствараецца ў паветры. Але выратаванне ёсць. Гэта — Парыж!

ЧЫРВОНЫ. Мажорны лад. Мастак пераязджае ў Парыж, здымае майстэрню на паддашы. Гучаць тэма вальса, полька Вайнберга, матывы цыркавай арэны, ноткі марша.

«Адчуваю: па мне нехта ходзіць. На грудзях — вялізны пацук. Хачу закрычаць, ён закрывае рот лапай, душыць

хвостом... Гадзіннік б'е дванаццаць. Сцены майстэрні ажываюць: з кожнай дзірачкі вылазць хвалы, вострыя пыскі, лапы... «Успомні — чую голас мамы. — Як я цябе называла? Успомні! Прыгадай, што ты больш за ўсё на свеце любіш!» Што я люблю? Што люблю? Побач карціна, на якой палае наша хата, уцякае зялёны конь. Усё патанае ў чырвоным колеры. ...Агонь! Ён зачароўвае, надае сілы... Зрываю коўдру, якая рабіла мяне падобным да кукалкі матылька. Пера-твараюся ў вялікага чырвонага матыля з вогненнымі крыламі. Хто з пацукоў набліжаецца — зграе. Цяпер ніхто не можа зрабіць кепска ні мне, ні маёй сям'і. Цяпер я моцны і спакойны. Бо ведаю: у патрэбны момант здолею ператварыцца ў вялікага матыля з вогненнымі крыламі!»

РУЖОВЫ. Пачынаецца вайна, адбываецца рэвалюцыя. Мастак вяртаецца ў Віцебск, да сваёй Бэлы, а там — немцы. Ізаляцыя. Чужы сярод сваіх. Пранізлівы мінор. І толькі сам-насам з каханай магчыма шчасце. Адгарадзіўшыся ад усяго свету, можна кахацца на ложы з кветак.

ЧОРНЫ. Колер ночы. Эміграцыя. Боль, які праходзіць, жаданне, якое спраўджаецца. Тэма трагедыі трансфармуецца ў мажорны настрой. Цырк, блазны, свята... Разумееш, што чорны — гэта ў першую чаргу колер надзеі. Чорную паласу заўжды змяняе белая.

ЖОЎТЫ. Гучыць «Балеро» Равэля — кампазіцыя, закальцаваная сама на сабе. Усё вяртаецца да сваіх вытокаў. Адзінота, смерць... Але... Жоўты колер усё ператварае ў паэзію. «Я пазнаёміўся з Бэлай восенню. Яе бацькі хацелі, каб я падарыў ёй залаты пярсцёнак. А я дарыў ёй

кожны дзень залатыя кароны, сплеченыя з кастрычніцкага лісця. Як мы любілі жоўты колер ва ўсіх яго адценнях!»

БЭЛЫ. «Я глядзеў на чыстае палатно і не бачыў нічога, акрамя пустога белага колеру. Казалі, што ў мяне была новая жонка, што яна збегла затым да нейкага каханка. Што ў мяне была другая жонка і мы з ёй добра жылі. Усё можа быць. Не памятаю. У мяне нават з'яўляліся нейкія новыя карціны, роспісы, кераміка... Імі захапляліся. Можа быць... Усё можа быць... Я ж нічога не бачыў, акрамя пустога і такога балючага белага колеру. ... Аднойчы я адчуў, як на мяне нехта глядзіць. Перада мной стаяў жабрак. Ад яго ўсмешкі боль прайшоў. «Я магу выканаць толькі адно жаданне. Што ты жадаеш?»

...Я адчуў дыханне. Яе дыханне. Гэткае: ф'юююю! 28 сакавіка 1985 года я пачаў ажываць. Чую музыку! Хачу танцаваць! Яе дыханне! Яе чароўнае дыханне. Адзінае, што я не ўмеў маляваць, але зараз, адчуваю, намалюю. Абавязкова намалюю. Бэла, я іду да цябе! Іду!»

Такімі былі колеры Шагала, аднаго з самых выбітных прадстаўнікоў мастацкага авангарда ХХ стагоддзя. Галоўным у спектаклі пра яго была любоў да жыцця. Душа мастака як наноў адкрылася перад гледзачамі ва ўсім ззянні яго адценняў, багацці колераў, рытмаў, глыбіні эмоцый. Каб кожнаму захацелася адчуць і пражыць уласнае жыццё ярка і натхнёна, свяціць, быць шчаслівым і даваць шчасце тым, хто побач і з кім зводзіць лёс.

Драматург здолеў тонка адчуць мастака і перадаць у сваім творы яго светаўспрыманне.

Таццяна БУДОВІЧ-БАРАДУЛЯ

Зіма павінна прыходзіць з неба. Ціха ў ірачыста. Каралеўнай. Пажадана ўначы. Каб на раніцу — сталы накрытыя! — зямля ў снезе.

За ноч за акном нешта змянілася — і гэта адчуваеш не ўстаючы з ложка.

Іншаземная ціша. Іншаземная пругкасць паветра. Святло асаблівай яснасці і стрыманасці супадае з цішынёй.

Снег. Прышлі перамены. Наблізіліся падзеі, пра якія яшчэ не ведаеш: каляднімі валачобнікамі таўкуцца яны на парозе новага дня, глуха тупаючы, з чаравікаў страсаючы снег.

Рухлівая раніца самохаць запавольваецца. Спяшацца не атрымліваецца. Паскаральнікі «тэмп-рытму» ніяк не ўключацца. Міма акна не пройдзеш не прыпыніўшыся. Зірнеш на белае наваколле, краем вока паспееш аглядзець знаёмыя сцежкі, дрэвы, ліхтары ў новым абліччы і міжволі прыцэнішся да трываласці «першыня»: ці даляжыць да вечара?

Першы снег — яшчэ не зіма.

Зіма павінна гучаць небам — струнным Adagio. Пасярод халоднай чысціні свайго прышэсця. Пасярод зімовага шчасця. Паміж нізкім небам і глыбокім снегам. Між дзвюх рэальнасцей: стракатай рэчаіснасцю і ўласным бяздоннем. Між стагоддзямі. Між мадоннамі Леанарда і тварам святой Ганны ў шкле метрапалітэнаўскай электрычкі. Між музычнымі метафарамі звонкага дня і графічным малюнкам белай вішні: «што далікатнейшы слых каралевы магло б улагодзіць»...

На жоўтай-жоўтай пожні,
На шэрай-шэрай грэблі,
На сіняй-сіняй руні,
На цёмнай-цёмнай пушчы
Лёг белы-белы снег.

(М. Танк)

«...як часта намаганнем думкі ў кароткае імгненне я жыў стагоддзі жыццём інакшым і на зямлю я забываўся...» (М. Лермантаў)

Снежань пагадзіўся: «Кожнае стварэнне імкнецца набіць аблічча музыкі, зашыфраваўшы найвышэйшыя ісціны». Верагоднасць ператварэння зімовых дзён у твор мастацтва павялічваецца ў геаметрычнай прагрэсіі. Пазбаўленыя банальнай рэпрызы, варочаюцца шэрым мядзведзем вечар, ноч, прыцемак, світанак. Танальныя элементы з'яўляюцца, знікаюць у неўласцівым ім кантэксце.

Нараджаецца новая музыка. Так слухаюць на самоце. Бясконца фуга-коллажарот. Здаецца, яшчэ імгненне — і самавыявіцца галоўная танальнасць, што трымае Сусвет. Заслона глухаты спадае, сугуччы набліжаюцца, імпульс Сусвет. Далей будзе жыццё — крохкі матэрыял — у расколнах і драпінах. За якую нітку выцягнуць сапраўдную мелодыю з несупыннага тлуму і мітусні?..

Снежань гучыць Лакрымозай Моцарта. Пятага снежня добрага надвор'я не бывае. Найгоршым яно было 5 снежня 1791 года, калі труну з целам Моцарта чужыя людзі неслі да агульнай магілы і не было каму далучыцца да шэсця.

Доля творцы. Добрахвотна абірае рабства. Шчасце — не мэта. Не мроя. Марыць — не ўласціваць кампазітара. Здаровы рацыяналізм ратуе паўсядзённасць. Усе эмоцыі там, дзе музыка. Яна існуе адасоблена і ізалявана. Аб'ектыўнае — безаблічнае і механістычнае. Суб'ектыўнае — бяздоннае і глыбока невычарпальнае... Межы свайго «я» пашыраюцца. Палёт, лунанне, бязмежнасць, аб'ём і неабсяжнасць — ад нябачнай нікому дысцыпліны, ад бесперапыннай работы свядомасці, дзе варыянты апыраджаюць саміх сябе: «...У той момант, калі я саджуся працаваць, я адчуваю смяротны страх перад бясконцасцю магчымасцей, якія мне адкрываюцца, ад адчування, што мне ўсё дазволена. Функцыі творцы — прасейванне элементаў, якія дасылае яму ягонае ўяўленне...» (І. Стравінскі). І аналітычных рэсурсаў бракуе, каб разгледзець кожны. Карчуць? Чырвонае віно і піва? Не забараняецца.

Выйсці з карабля, ступіць на зямлю і адпачыць дазваляецца нават пілоту касмічнага карабля.

Неўпарадкаванасць асабістага жыцця і кампазітарскі геній Моцарта знаходзілі кампраміс. Знешняе жыццё раздражняла. Парыкі, камзолы, чаравікі набываліся ў вялікай колькасці, каб адпавядаць модзе. Той, каму было ўтульна з самім сабой, не мог пазбавіцца комплексу росту ў 162,5 см. Жарты — злосныя і свавольныя. Слугаванне чалавецтву — безнадзейная справа. Але... што тады на гэтай зямлі рабіць? Чым займацца прышэльцам? Шчасце — госьць рэдкі і здабыць яго можна, ствараючы матэрыю музыкі. Яна чакае майстра, каб стаць упарадкаванай і арганізаванай.

Музыку нельга выканаць. Музыку нельга выконваць. У музыцы можна быць. Адкрываць штовечар знаёмыя старонкі партытуры, бачыць знаёмую графіку нот і кожны раз яе выконваць па-іншаму. Паслядоўнасць графічнага запісу супярэчыць логіцы і сэнсу, якія яны ў сабе змяшчаюць. Паслядоўнай

Эпоха Моцарта — эпоха Агінскага.

...з зораў выкрасаны
сон над акрэсамі,
год ці выкраслены,
ці год накрэслены?..

(Барыс Жанчак)

«...Толькі адзін раз, і то выпадкова, я спаткаў Моцарта за якія-небудзь тры гады да яго смерці. Звыш гадзіны я быў у тым самым, што і ён, таварыстве... Я не мог паверыць, што знаходзіўся паблізу чалавека такога знакамітага, з якім я здаўна прагнуў пазнаёміцца. Ён пакінуў салон, а я застаўся пазбаўлены прыемнасці хоць бы хвіліны размовы...» — успаміны Клеафаса Агінскага. Эпоха Моцарта — гэта эпоха Агінскага.

Музыкай Агінскага было аднаўленне Княства Літоўскага са сталіцай у Вільні. Укладаючы ў сталіцу сябе, свой досвед, мары, ствараў сваю Вільню — пабудоваў шпіталь, тэатр, дом для бедных...

Каб стаць шчаслівым самому, трэба, каб шчаслівымі былі людзі вакол, — так жыў былы сенатар, дыпламат, адзін з

На сваёй струне

Ларыса СІМАКОВІЧ,
кампазітар

узлі, ішлі на Івянец... і галава яго была ацэнена на вагу золата, як быццам можа быць нейкае золата, вартае такой галавы.

Побач — сябра Якуб. Якуб Ясінскі, той, хто перамясціў свой кампазітарскі дар з будучыні ў актуальнасць, пры гэтым будучыню сваёй адметнасці здолеў не паменшыць. Наадварот: пашырыў сабой прастору ў зямным і нам недасяжым свеце. Шырыня тая — у тры столкі стагоддзяў. «...і калі, Божа, з тваёй управы я буду да шчасця абраны, не прагну тронаў, не прагну славы, хай толькі буду каханы...»

Стагоддзі мінуліся і прайшлі праз кожнага з нас. Пакінулі здольнасць гарэць ахвярным агнём. Быць прыкутымі кайданкамі да бяды, каб яна не кранула дзяцей. Агінскі, Касцюшка, Ясінскі, Каліноўскі, — этычная норма нацыі, узор годнага існавання.

Няма патрэбы пакутаваць ад адсутнасці шчаслівай долі. Творцу яна не патрэбная. Аб'ектыўна немагчымая. Жыццяздольны сваёй уласна створанай (ці звышдазенай) незалежнасцю, мастак стварае асабістую дзяржаву, дзе ёсць усё, што неабходна для годнасці. А што можа быць больш вартым за годнасць? З цяжкімі валізкамі абцяжаранага сумлення на вяршыню не ўзйдзеш. Бедны Купала. Пакутны Колас.

Нязменнай застаецца прага пісаць. «Гэта не я, а твой розум і талент цябе прызначаюць справу такую зрабіць...» (Мікола Гусоўскі)

Кожны дзень — рытуал вітання партытуры. Кожная наступная раніца — новы погляд на ўчарашні незавершаны такт. Ён, нібы кот Марцін ля парога, чакае цябе і стрымана вітае твой прыход, сам умашчываецца пад «дах» узнятай для пшчоты далоні. Урэшце, жыццё звужаецца да гэтай стракатай шматпалоснай старонкі партытуры, якая дзівосным чынам з аднамернай ператвараецца ў пругкую, пластычную, згодлівую і гнуткую. Межы адчайна зрушваюцца, рассыпаюцца як ланцугі і ўпускаюць новую прастору. Тое, што лічылася недасяжым і бязглуздым, безнадзейным і неверагодным, раптам робіцца неабходным і адзіна верным. Але чым больш дасканаліцца няўлоўны зрух нюансу пасярэдзіне чвэрці з кропкай высокага сі-бемоля, перасягае верагоднасць разумення. «З фунта металу, які каітуе капейкі, можна зрабіць гадзіннікавыя спружыны, якія набудуць каітоўнасць». (Р. Шуман)

Адчыняю акно. Углядаюся ў неба. Разумею, што неба назірае за мной даўно. Запрашае. Цяпер мы бліжэй. На два крокі. Неба дазваляе зазірнуць за сябе. Папярэджае. Мякка стрымлівае. Дазваляе мінуць аблок, працягвае блакіт і ўбачыць бездань. Неба папярэджае: усё, што паза цеплынёй зямлі, — халоднае, бяздоннае. Зямля — утульная планета.

Снежань суцяшае. Шэпча пра тое, што зроблена нешта вельмі важнае, вартае, значнае. Снежань пазбягае тлумачэнняў. Снежань заклыхвае бездапаможнасць: «некастрычаных тлумачаць» праз стагоддзі, — вурчоча снежань — некастрычаных тлумачаць стагоддзі. Дайшоўшы да краю зямлі, прасунушы галаву праз чыстае неба, бачыш зоры — самы час паразважаць на новую музычную тэму —

...ты меркавала, што цяпер зіма
і ў вершы шэрань, снег ды завіруха...
а я цікую, дзе вясна сама,
і мы з табой салюку будзем слухаць...
(Барыс Жанчак)

можа быць вера, царква, рэлігія, догма. Бог не можа быць паслядоўным. Недаступная звышлогіка. Адчуць можна як уздзеянне магіі.

Завіруха дытуе сваю сцэнаграфію. Фінал сорака першай сімфоніі гучыць зусім не так, як у сонечны дзень. Час, агучаны музыкай, аздабляецца ёю. Спасціжэнне — бясконцы з неба снег.

Снежны дзень. Снежаньскі дзень. Ціхі, спакойны, утульны. Варона на чорнай галінцы сузірае наваколле тваім спакоем. Мы роўныя з ёй у гэтым зачараваным кружэнні ціхага снегу. Купалам фларэнтыянскага сабора выгінаецца сіняя неба і нагадвае пра свайго стваральніка — архітэктара-дылетанта, ювеліра па прафесіі. Купал далёка, як і тая Фларэнцыя. Хто бліжэй? Архітэктар-дылетант. Мы ўсе дылетанты ў свеце недасяжнай музыкі... Спыніўся дзень, у яскравасці і сардэчнасці якога можна патануць. Куды рэзнецца, які стане адкрыццём і зможа адкрыць мяне?

кіраўнікоў паўстання 1794 года, чые паланэзы Восіп Казлоўскі, карыстаючыся сваім аўтарытэтам дырэктара імператарскага тэатра, уключаў у праграмы пецябургскіх імператарскіх баяў. Паланэз фа-мінор — лямант адчаю і гневу. «Я стварыў марш для майго аграда стралкоў са словамі, напісанымі ў адпаведнасці да гэтай музыкі, і з тае пары гэты марш выконваўся ў многіх палках. Я пісаў таксама ваенныя і патрыятычныя песні, якія карысталіся вялікім поспехам, бо выклікалі храбрасць, энергію і энтузіязм маіх папленнікаў па зброі». Паланэз фа-мінор — дакумент абвінавачвання.

Музыкай Каліноўскага было змаганне. Музыкай Касцюшкі — свабода. Паланэзы, створаныя ў 1790-я гады, падхлывалася атачэннем і адчайна спываліся. Над галавамі інсургентаў Касцюшкі луналі не толькі сцягі, але і маршы Агінскага.

Яны добра біліся... і, галоўнае, мужа. З пяцісот засталася сорака... Валожын

Фота Уладзіслава Сеганюка.

Аляксандр Трусаў «Зорналёт», 2017 г.

АПРАВА ДЛЯ СВЯТЛА

прадстаўлена на III выстаўцы-біенале «Ліхтарт»

сінтэтычны падыход: аб'яднаны розныя жанры і нават розныя віды мастацтва. Мастакі пераасэнсоўваюць і інтэрпрэтуюць важныя жыццёвыя сітуацыі праз святло. Мінулы раз цэнтральным экспанатам выстаўкі была вялікая ёлка, зробленая з водаправодных труб, — такім чынам мы асэнсавалі навагоднюю тэму. Сёлета шмат якія мастакі вярнулі да той тэмы, і работы ў гэтай стылістыцы цяпер пераважаюць. Напэўна, гэта звязана з трэндам стымпанку. Ёсць работы, якія якасна зроблены з навуковага пункту гледжання.

Цікава прайсці па выстаўцы і ўбачыць, што творцы не карыстаюцца стэрэатыпнымі матэрыяламі, знаходзяць новыя падыходы. Люстры са шкляных бутэлек альбо свяцільнікі ў выглядзе самалёта... Ёсць адчуванне, што аўтары існуюць у асобным космасе і запрашаюць гледача на знаёмства з іншай рэальнасцю.

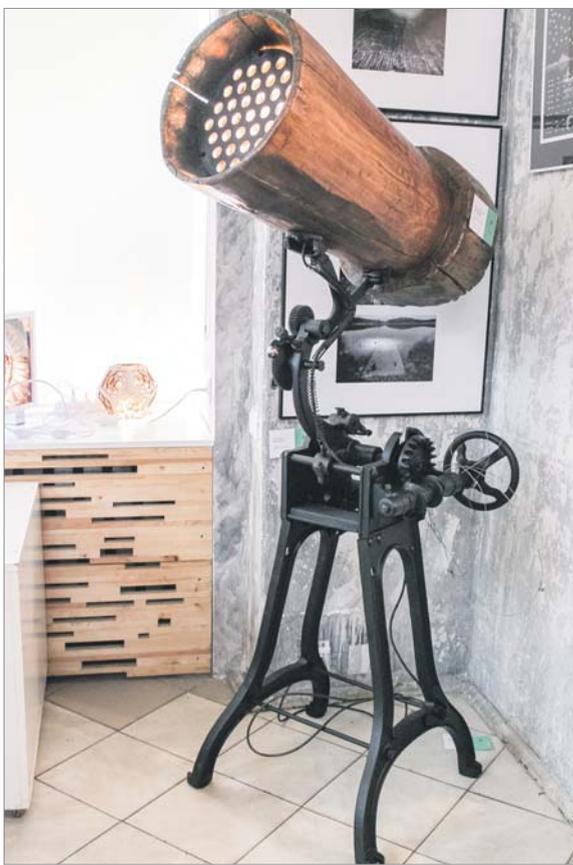
— Ёсць пэўныя аб'екты, якія, безумоўна, трымаюць экспазіцыю, — падкрэслівае Дзмітрый Сурскі. — Малады аўтар Аляксей Львоў прынес некалькі вельмі арыгінальных таршэраў. Святлана Наздрын-Платніцкая перадала з Гомеля нефарматны вялікі твор, які ледзь упусцілі ў цягнік. Генадзь Катлінскі зрабіў пражэктар са старой ступы. Атрымаўся брутальны і ў той жа час прыгожы аб'ект. Я бачу, што выстаўка стымулюе дызайнераў да развіцця. Напрыклад, работа Ігара Салаўёва, якую ён паказваў на першым «Ліхтарце», з дапамогай вядомай арганізацыі «Каскад» была дапрацавана і ўжо пастаўлена на паток вытворчасці.

«Ліхтарт» у пэўным сэнсе — справаздача аўтараў, дэманстрацыя магчымасцяў. Да сённяшняга дня ў краіне няма сваіх вытворцаў свяцільнікаў, таму аб'екты, якія ствараюць айчыныя творцы для «Ліхтарта», — нагода задумацца, як ствараць сваё. Заўсёды ёсць варыянт звярнуцца да дызайнера асабіста, але гэта дарага. Не кожны можа сабе дазволіць. Таму было б выдатна, каб з'явілася вытворчасць.

Дарэчы, Беларускі саюз дызайнераў ініцыяваў стварэнне Музея крэсла ў Беларусі, але ёсць задумка і Музея святла.

— Заходзіш у любы салон свяцільнікаў і трапляеш у музей, таму што там прадстаўлены вядомыя брэндывыя аб'екты. Сёння нават кітайскія свяцільнікі зроблены вельмі арыгінальна і цікава, — адзначае Дзмітрый Сурскі. — Таму нам цяжка з пункту гледжання продажаў канкурыраваць на гэтым рынку. Але я думаю, што менавіта сінтэтычная падача, дзе прадстаўлены не толькі свяцільнікі ці ўтылітарныя рэчы, а яшчэ і інсталяцыі ды аб'екты, дазволіць быць не апошнімі. У нас сёння няма ні музея дызайну, ні музея тэхнікі. І гэта дрэнна. Улічваючы тэхналагічныя маштабы нашай краіны, мы маглі б стварыць унікальную выставачную прастору, пра якую загаварыў бы свет.

Вікторыя АСКЕРА

Генадзь Катлінскі «Мульт Марго: год навукі», 2017 г.

Камусьці камфортна ў пакоі, дзе святло яркае, а камусьці, наадварот, падабаецца бавіць час у мала асветленым памяшканні. Колькі ж сёння ў крамах прадаецца розных свяцільнікаў, але сярод усёй гэтай разнастайнасці не заўсёды знойдзецца тое, што будзе грэць душу. У снежні ў будынку Беларускага саюза дызайнераў адкрылася III выстаўка-біенале «Ліхтарт», прысвечаная святлу ва ўжытковым і філасофскім сэнсах, дзе айчыныя творцы пастараліся паказаць, якім разнастайным можа быць святло, калі здолець правільна падабраць да яго аправу.

У першую чаргу на выстаўцы прадстаўлены разнастайныя аўтарскія свяцільнікі, аднак тут ёсць месца і жывапісу, і графіцы, і мастацкай фатаграфіі. Першая біенале «Ліхтарт» адбылася ў лютым-сакавіку 2014 года і ўжо тады сабрала больш за 60 удзельнікаў, сярод якіх такія вядомыя дызайнеры, як Марыя і Юрый Аляхно, Павел Вайніцкі, Вадзім Качан, Ігар Салаўёў, Уладзіслаў Стальмахаў, Максім Шняк... Другі «Ліхтарт» таксама быў вельмі насычаны, мастакі спрабавалі не паўтарацца, таму аб'екты ўражвалі нестандартнасцю і навізнасцю.

— Несправядліва казаць, што трэці «Ліхтарт» чымсьці кардынальна адрозніваецца ад першых двух, — расказвае старшыня Беларускага саюза дызайнераў Дзмітрый Сурскі. — Хутчэй, выстаўка ў рэчывы, якое мы заклалі яшчэ ў першым «Ліхтарце»: святло ва ўжытковым філасофскім сэнсе і выкарыстанні. Прадстаўлены

чытаецца гістарычная паслядоўнасць — з вады (хвалепадобны п'едэстал) паўстае крыж (як у легендзе), і потым з гэтага крыжа (сімвала праваслаўнай царквы) выступае постаць першага на Русі манаха-стоўпніка, епіскапа Кірылы Тураўскага. Рысы аблічча святога ўзяты скульптарам з алавянага абразка-рэльефа XII ст., які быў знойдзены пры раскопках тураўскага дзядзінца. Асветнік глядзіць прама перад сабою, вакол яго галавы — німб. У левай руцэ святы трымае кнігу, якая ўспрымаецца як цэнтр кампазіцыі. Гэта дазваляе акцэнтаваць увагу не толькі на рэлігійнай, але і на асветніцкай дзейнасці Тураўскага Златавуста.

Помнік усталяваны на берэзе Прыпяці, на самым высокім месцы Турава — на Замкавай гары, на ўзвышшы старога дзядзінца. Ён бачны здалёк як цэнтр нейкага светаўтварэння. Манументальная постаць Кірылы, вядома, выглядае прывабна і выразна ў прыродным ландшафце: спакой і сіла духу, веліч і ўрачыстасць — вызначальныя рысы вобраза... Але камусьці не пакаідае адчуванне адзіноцты, якая была спадарожніцай святога на працягу ўсяго яго жыцця.

Таццяна ЗЯМЛЯНІК

Да ўвагі чытачоў! «ЛіМ» працягвае конкурс «Культурны ракурс». Умовы творчага спаборніцтва змешчаны ў № 2 нашай газеты. Чакаем цікавых і крэатыўных фотаздымкаў з арыгінальным тлумачэннем.

Культурны ракурс

Некаторыя куткі нашай краіны нібы хаваюць гісторыю над дапытлівага вока. А магчыма, проста зберагаюць таямніцы. Тураўшчына менавіта такая: з аднаго боку, кожны пра яе чуў, а з другога — мала хто ведае яе гісторыю. Але хочацца верыць, што імя Кірылы Тураўскага вядома кожнаму беларусу. Таму ўдзячныя нашчадкі не маглі не аддаць даніну повагі чалавеку, які праславіў гэтую зямлю.

Адкрылі помнік Кірылу Тураўскаму ў маі 1993 года. Гэта першы манументальны твор скульптара Міхаіла Інькова і першы ў Беларусі помнік, усталяванне якога цалкам праходзіла пад пратэктаратам Беларускай праваслаўнай царквы. Архітэктар — Мікалай Лук'янчык. Уся кампазіцыя прадумана да дробязей, няма ніводнай выпадковай дэталі.

Аснова манумента — сяміметровы крыж візантыйскай формы, з якім нібы злучана фігура Кірылы Тураўскага. Незвычайная форма крыжа абрана невыпадкова: каменныя тураўскія крыжы, якія, паводле легенд, прышлілі ў Тураў супраць плыні з Кіева ў часы хрышчэння Русі, маюць такія ж абрысы.

У помніку вылучаюць дзве постаці: чалавечая — Кірылы Тураўскага (на фоне крыжа ўспрымаецца рэльефам-абразом) і звышчалавечая — крыж. Такім чынам, у манументе

ЛіМ Выходзіць з 1932 года
16+
Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі»,
рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"»
Галоўны рэдактар
Ларыса Іванаўна ЦІМОШЫК

Рэдакцыйная калегія:
Таццяна Арлова
Алесь Бадак
Дзяніс Барскоў
Віктар Гардзеі

Уладзімір Ніламедаў
Вольга Дадзімава
Жана Запартыка
Анатоль Казлоў
Алесь Карлюкевіч
Анатоль Крэйдзіч

Віктар Кураш
Алесь Марціновіч
Вячаслаў Нікіфараў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zvyazda.minsk.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zvyazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 292-20-51
намеснік галоўнага рэдактара — 292-43-03
адказны сакратар — 292-20-51
адзел крытыкі і бібліяграфіі — 292-56-53
адзел прозы і паэзіі — 292-56-53
адзел мастацтва — 292-20-51
адзел «Кніжны свет» — 292-56-53
бухгалтарскія — 287-18-14
Тэл./факс — 292-20-51

Выходзіць раз на тыдзень па пятніцах.
Падпісны індекс:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.
Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар Павел Якаўлевіч СУХАРУКАЎ

Тэхнічны рэдактар,
камп'ютарная вёрстка:
А. В. Бізункова

Камп'ютарны набор:
А. І. Грамыка
Стыльрэдактар:
Н. А. Святлова
Нумар падпісаны ў друк
21.12.2017 у 11.00
Ум. друк. арк. 3,72
Наклад — 1488

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004 г. Мінск, пр. Незалежнасці, 79.
Індэкс 220013
Заказ — 4606
Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Пры перадруку просьба спасылца на «ЛіМ». Рукалісы прымаюцца толькі ў электронным выглядзе, не вяртаюцца і не рэцэнзуюцца. Аўтары паведамляюць прозвішча, імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі, месца працы, адрас з індэксам. Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі аўтара публікацыі.

© Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, 2017
© ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі», 2017
© Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"», 2017

ISSN 0024-4686